

SBORNÍK TEXTŮ PRO ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI NAPŘÍČ VŠEMI PŘEDMĚTY

Kolektiv autorů:

PaedDr. Ilona Baarová
Mgr. Matěj Blau
Mgr. Hana Džurná
Mgr. Jakub Hecht
Mgr. Nikola Hofmanová
Mgr. Iva Kloudová

Prosinec 2021

Obsah

Úvod	1
O projektu	3
Metody RWCT = Reading and Writing for Critical Thinking (čtením a psaním ke kritickému myšlení)	4
Čtení s otázkami	5
Podvojný deník	6
Metoda I.N.S.E.R.T.	7
Pětílístek	8
Myšlenková mapa	9
Klíčová slova	9
V – CH – D	10
Kostka	10
Volné psaní	10
Pracovní texty	11
Největší vědecké spory historie: Byly Rukopisy pravé	11
Středověká města	13
Šabat	16
Detektivka jménem Shakespeare	18
Navštívili nás mimozemšťané?	21
Postavení žen ve starověku	23
Lateralita	25
Jan Jánský	27
Občan Berlusconi	29
František Berka – tělesná výchova	30
Jan Coufal – Nová informatika	33
Raná specializace	35
Daniel Křetinský – spolumajitel West Ham United	38
3D tisk	40
Fotomontáž	42
Hoax	44

Porovnání cen	45
Rettigová	47
Vánoce	48
Černé díry	50
Hanin kufřík	51
Hygiena ve středověku	53
O ministrech	55
O studánce	57
Šamanismus	58
Teorie velkého třesku	60
Terezín	61
Středověké vynálezy	63
Heraldika	65
Jane Googallová	67
Nejdražší víno světa	69
Dáma z rajského Ostrova	71
Čert při stavbě vyšehradského kostela	73
Karlovarský program	74
Stromy	75
Feng-šuej	76
Slovinské jeskyně	77
Varná konvice	78
Škola před 130 lety podle Orbis pictus	80
Předmluva k prvnímu dílu Ottova slovníku naučného	84
Český problém s Ivanem Bartošem - politický komentář z týdeníku Respekt	87
Interview s Yuvaem Noahem Hararim – současným světově proslulým historikem, filosofem a influencerem	90
Normcore jako nový módní styl	93
Přibírání na váze jako důsledek špatné životosprávy	95
Příznivec QAnonu zastřelil své malé děti harpunou – zpráva z Novinky.cz	97
Kritické myšlení – jak rozumněji pracovat s informacemi	99
Proč lidé věří konspiracím a hoaxům	102
Antivaxeři se neštítí ničeho	104
Český jazyk - Dopis	106

Český jazyk - Recept	108
ZSV – odborová organizace	110
Dějepis, literatura – pracovní tábory v Rusku	112
Literatura, ZSV – vztahy mezi rodiči a dětmi	115
Český jazyk, finanční gramotnost - Exekuce	118
Český jazyk, ZSV - Výměnek	122
Český jazyk, ZSV - Pomluva	125
Český jazyk, IVT - Internet	129
Český jazyk, chemie - Jedy	132
Český jazyk, ZSV - Nezvěstnost	135
Český jazyk, ZSV – Závěť holografní	139
Český jazyk – Apokryf v díle K. Čapka	143
Český jazyk, zeměpis – Pohádka novelistická; pohádka na mapě ČR	147
Český jazyk, ZSV, Ch – Drogová závislost	152
Český jazyk, ZSV – Komunikace verbální	156
Český jazyk, D – 50. léta 20. st. v ČSR	159
Český jazyk, D – Proces	163
Český jazyk - Příslloví	167
Český jazyk, Dějepis – Lásky v časech válečných	170

Úvod

Vážení čtenáři,

v současném vzdělávání je bezpochyby stále aktuálním tématem rozvoj čtenářské gramotnosti napříč všemi předměty, potažmo obory. Pro některé vyučující je práce s textem a rozvoj čtenářských strategií běžnou součástí své výuky, ale stále se objevují názory některých kolegů, že aktivita pro práci s textem patří pouze do výuky českého jazyka. Těmito texty bychom rádi nabídli inspiraci i učitelům odborných předmětů, pro které není jednoduché zařadit práci s texty do výuky.

Sborník, který si vám dovoluujeme předložit, jsme vytvořili s cílem pomoci všem učitelům v jejich nelehké práci při výuce zaměřené na zvyšování úrovně čtenářské gramotnosti žáků. Sborník obsahuje 70 textů z různých oborů, texty, které se nám samotným při výuce osvědčily a které by snad mohly pomoci i dalším kolegům učitelům. Možností, jak s texty pracovat, je mnoho, základní přehled metod uvádíme v úvodu Sborníku.

Program pro mezinárodní hodnocení studentů (PISA) testuje každé tři roky znalosti studentů v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti. Poslední testování proběhlo v roce 2018 celkem v 79 zemích. Česká republika se umístila ve čtenářské gramotnosti na 25. místě, z průzkumu mimo jiné vyplynulo, že čeští žáci mají problém už se samotným porozuměním textu.

Chceme-li tedy tuto schopnost u našich žáků rozvíjet, je nutné si na práci s texty v hodině čas vyčlenit. V této nelehké práci bychom Vám chtěli popřát mnoho úspěchů, motivovaných žáků, radost při výběru metod a textů z našeho Sborníku. Doufáme, že bude přínosem a ulehčením práce všech vyučujících, kteří pracují na rozvíjení čtenářské gramotnosti u žáků.

V závěru jsme si dovolili použít velmi výstižný citát známého anglického humoristy, jehož sérii Stopařův průvodce Galaxií nezná jen málokdo – ostatně ani my jsme neodolali a mezi našimi texty najdete i úžasný recept na galaktický megacloumák.¹

¹ Česká školní inspekce - Výsledky českých žáků v PISA 2018. Object moved [online]. Copyright © 2021 Česká školní inspekce ČR [cit. 17. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Mezinarodni-setreni-PISA-2018-Narodni-zprava>

ČG žáků z pohledu ČŠI - Čtenářská gramotnost - DIGIFOLIO. Domů - DIGIFOLIO [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=76815&view=2935&block=68893>

„Nevěřte ničemu, co čtete na internetu. Kromě tohoto. Vlastně, včetně tohoto, řekl bych.“ Douglas Adams²

² Citáty o čtení | Citáty slavných osobností. Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-cteni/?page=3>

O projektu

Sborník vznikl v rámci projektu Krajský akční plán rozvoje vzdělávání Karlovarského kraje. Cílem projektu je nastavení funkčních partnerství a vzájemné spolupráce škol, zaměstnavatelů a jejich zřizovatelů, které pomohou zlepšit kvalitu řízení ve školách na území Karlovarského kraje.

Obsahem projektu je nastavení a pilotní odzkoušení modelu strategického plánování. V průběhu projektu byly zpracovány dva krajské akční plány rozvoje vzdělávání včetně vyhodnocení účinnosti navržených opatření a jejich vlivu na zvýšení kvality vzdělávání ve vybraných tématech. Projekt byl realizován ve dvou etapách, v první etapě byl vytvořen a naplňován dokument KAP 1 a ve druhé etapě dokument KAP 2.

Povinnými tématy byly podpora kompetencí k podnikavosti, iniciativě a kreativitě, podpora polytechnického vzdělávání (přírodovědné, technické a environmentální vzdělávání), podpora odborného vzdělávání včetně spolupráce škol se zaměstnavateli, rozvoj kariérového poradenství, rozvoj škol jako center dalšího profesního vzdělávání, podpora inkluze a podpora infrastruktury SŠ a VOŠ. Z nepovinných témat byly podporovány rozvoj výuky cizích jazyků, ICT kompetence a čtenářská a matematická gramotnost

Sborník vznikl v rámci intervence Rozvoj čtenářské gramotnosti s cílem naplnit obecný cíl stanovený v dokumentu KAP 2, a to 7. A. 3 Podpořit schopnost porozumění odbornému textu žáků SOU. Tento cíl je naplňován mimo jiné prostřednictvím činnosti 7. A. 3. 1. 1 Vytvořit sborník pracovních textů včetně pracovních listů.

Plán vytvořit sborník pracovních textů vyšel jednak z jednání pracovního minitýmu 6A, jednak z výsledků SWOT analýzy, která vznikla při vyhodnocení dokumentu KAP 1. Členové pracovního minitýmu 6A vyjádřili potřebu zpracovat takový sborník, který by usnadnil práci s texty i v jiných předmětech než ve výuce Českého jazyka. Zároveň ze SWOT analýzy zpracované při vyhodnocování dokumentu KAP 1 vyplynula jako slabá stránka žáků na odborných učilištích snížená schopnost porozumění odbornému textu.

Na tvorbě sborníku se podílela skupina šesti tvůrců - pedagogů ze středních škol, kteří postupně od června 2021 zpracovávali jednotlivé texty včetně stručné metodické části.

Metody RWCT = Reading and Writing for Critical Thinking (čtením a psaním ke kritickému myšlení)³

Níže popsané RWCT metody (čtením a psaním ke kritickému myšlení) byly zařazeny jako možnosti/nástroje, které může každý učitel jakéhokoliv předmětu využít pro rozvoj čtenářské gramotnosti při práci s texty. Cílem je především usnadnit práci učitele při přípravě na vyučování. Čtenářská gramotnost je pojem, který se stal součástí výuky, učitelé jsou vyzýváni, aby rozvíjeli u žáků schopnost text nejen přečíst, ale také s textem pracovat a správně zhodnotit informace v textu obsažené. Žáci by měli textu porozumět, analyzovat ho, vybrat podstatné informace, porovnat ho s jiným textem, vyhledat si informace i v jiných zdrojích a informace validovat.

³ Pětিলístek | Respekt neboli. Úvodní stránka | Respekt neboli [online]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/petilistek>

RWCT – WikiKnihovna. [online]. Dostupné z: <https://wiki.knihovna.cz/index.php/RWCT>

[online]. Copyright © 2021 eStránky.cz [cit. 26. 11. 2021]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/ctenarska-gramotnost/>

Odborný článek: Aktivita před četbou - při četbě - po četbě. Metodický portál / Odborné články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1570/AKTIVITY-PRED-CETBOU---PRI-CETBE---PO-CETBE.html?rate=5>

Úvodní strana - Kritické myšlení, z.s.. [online]. Copyright © 2021 Kritické myšlení, z.s. [cit. 26. 11. 2021]. Dostupné z: <https://kritickemysleni.cz/>

Oborové didaktiky: vývoj - stav - perspektivy | PEDF | Munispace – čítárna Masarykovy univerzity . [online]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/549>

Moravská zemská knihovna v Brně [online]. Copyright © [cit. 28. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/mentalni_mapy.pdf

Čtení s otázkami

Žáci pracují ve dvojicích.

Oba žáci si domluvenou část textu tiše přečtou. Poté jeden z nich začne pokládat otázky svému partnerovi ve dvojici. Klade otázky dvojího typu:

- a) takové, na které lze v textu najít odpověď,
- b) takové, které s textem souvisejí, ale přímo v textu na ně odpověď není. Spolužákovým úkolem je na otázky odpovídat. Když odpověď nezná a v textu není uvedena, je jeho úkolem vyslovit pravděpodobnou domněnku („Nevím, jak to je, ale napadá mě, že...“; Soudím tak z toho, že...“).

Když už k dané pasáži textu byly vyčerpány možné otázky, shrne ten žák, který odpovídal, přečtenou pasáž. Po přečtení další části textu se role obrátí: ten, kdo se ptal, bude odpovídat a shrnovat.

Otázky pomáhají porozumět tomu, co je napsáno, i tomu, jak je to myšleno. Metodou žáky navykáme, že nad textem se vždy vynořují otázky, učíme žáky formulovat otázky zkoumavé a uvědomit si účel čtení, rozvíjíme samostatnost v porozumění.

Podvojný deník

Metoda je vhodná pro osobní záznamy z četby. Žák si doslovně vypisuje zajímavá, důležitá místa z individuálně, případně společně čteného textu (citaci) a doplňuje ke každé citaci vlastní komentář vyjadřující dojem nebo vlastní čtenářovu myšlenku. Metoda ho učí reflektovat své čtení, zamyslit se při čtení, rozpoznat, jak jsou dojem z textu nebo myšlenka v textu vyvolávány docela určitými výrazy v textu. Učí žáky odlišovat citaci od komentáře.

V sešitě:

I. sloupec: Vypiš doslova pasáž (část textu), která na tebe zapůsobila (připomněla ti vlastní zážitek, představuje pro tebe záhadu, nemůžeš s ní souhlasit...).

II. sloupec: Napiš souvislým textem komentář ke zvolené pasáži. (Proč sis zaznamenal právě ji, co ti připomněla, jaké otázky v tobě vyvolala, s čím nesouhlasíš...).

Metoda I.N.S.E.R.T.

Tato metoda vede žáka k vyhodnocování informací z textu. Učí žáky tomu, aby byli ostražití vůči textům, aby je četli vždy přemýšlivě a aby zvažovali, zda mohou informacím v textu důvěřovat, nebo je třeba je dále ověřit a doplnit.

Metoda je vhodná především pro naučné texty, rozvíjí kritické čtení. Žáci čtou text, odlišují informace, které považují za nedůležité, od důležitých, známé od nových, důvěryhodné od pochybných. Svůj pohled na důležitost a utřídění informací sdílejí s ostatními.

Instrukce žákům: Čtete text. Hned při prvním čtení si dělejte k textu poznámky. Poznámky dělejte pomocí značek takto:

Udělejte fajfku na okraji textu, jestliže určitá informace v textu potvrzuje, co jste věděli nebo si mysleli, že víte.

Udělejte minus, jestliže je informace, kterou čtete, v rozporu s tím, co víte nebo co jste slyšeli.

Udělejte plus, jestliže informace, kterou se dozvíte, je pro vás nová a zároveň důvěryhodná.

Udělejte otazník, jestliže se objeví informace, které nerozumíte, která vás mate nebo o které byste se chtěli dozvědět více.

Až si budete dělat během čtení znaménka, nemusíte označit každou informaci. Volte ty informace, které vám samotným budou připadat důležité nebo zajímavé.

Takto označený text jednotlivcem žáci zkonzultují ve dvojicích, porovnají, které informace si kdo označil a jakou značkou. Poté probíhá diskuse v celé třídě, žáci jsou vyzváni k tomu, aby uvedli příklady informací k jednotlivým značkám.

Vhodné je, aby žáci zapsali cca 3 informace k fajfce a plusu, jednu otázku do sloupce s otazníkem a jeden rozpor.

Pětilístek

Žák musí shrnout informace.

Zadání pětilístku:

První řádka je jednoslovné téma, námět (obvykle podstatné jméno).

Druhá řádka je dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností, jak je vidí pisatel (odpověď na otázku, jaký je námět). V tomto případě jde o dvě přídavná jména.

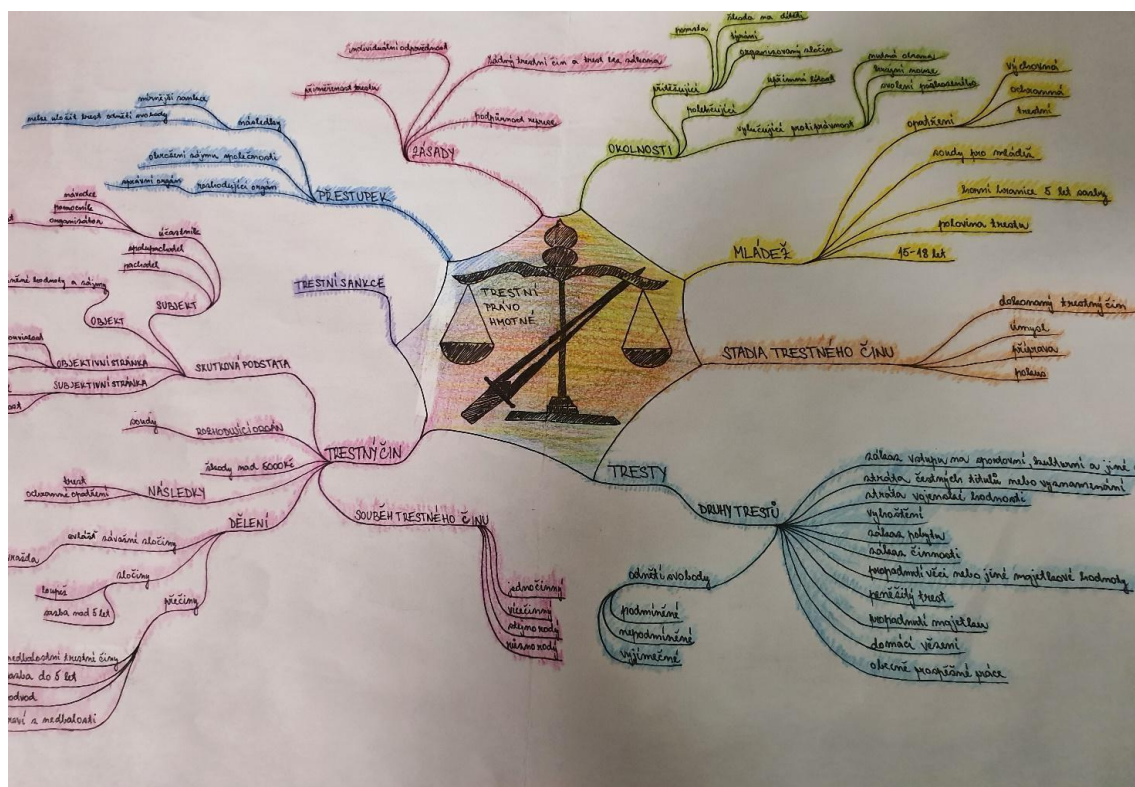
Třetí řádka je sestavena ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu – tedy, co dělá nebo co se s ním děje. Použijeme tři slovesa.

Čtvrtá řádka je věta o čtyřech slovech, měla by obsahovat pocit.

Poslední řádka je jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu námětu.

Myšlenková mapa

Jedná se o grafické uspořádání klíčových slov. Uprostřed je klíčové slovo, okolo pak slova, která se ke klíčovému slovu nejvíce pojí, atd. Ukazuje vzájemné vztahy a souvislosti.

Obr. č. 1. Autor: Petra Křivánková, žákyně 5. B, Gymnázium Sokolov a KVC, p. o.

Klíčová slova

Aktivita je využívána ve dvou podobách: před čtením jako nástroj pro předvídání a po čtení jako nástroj pro reflexi.

Při využití před čtením učitel promyšleně vybírá z nachystaného společného textu klíčová slova a předkládá je třídě, aby na jejich základu mohl každý žák zkusit odhadnout možný obsah a rozvoj příběhu nebo pojednání. Různé návrhy se porovnávají a posléze konfrontují s originálním textem, například při čtení s předvídáním.

Při využití klíčových slov po četbě textu vyhledávají a navrhuji klíčová slova sami žáci a učí se tím, co v textu hrálo významnou a co vedlejší roli, od kterých

bodů (výrazů) se děj nebo problém rozvíjel, připravují se tak na dovednost shrnování.

V – CH – D

Jedná se o tabulku s třemi sloupci, do nichž si žáci k textu/tématu zapisují:

1. vím
2. chci vědět
3. dozvěděl jsem se.

Kostka

Žáci mají 6 úkolů – popiš (co vidíš), porovnej (čemu se to podobá), vybav si/asociuj (co se ti vybaví, když se řekne...), analyzuj (z čeho se to skládá), aplikuj (jak to můžeš použít), argumentuj (pro a proti). Zpracováváme téma z různých úhlů pohledu.

Volné psaní

Vhodné použít ve fázi brainstormingu. Žák dostane téma, na motivy kterého musí psát 3 - 5 minut vše co ho napadne. Musí psát po celou dobu v souvislých větách. I když ho nic nenapadá, musí psát – píše: Nevím, nic mě nenapadá... Ale snaží se opět „nahodit“. K ničemu, co napsal, se nevrací, nic neopravuje, pravopis nehraje roli.

Pracovní texty

Největší vědecké spory historie: Byly Rukopisy pravé⁴

Klíčová slova

rukopisy, objevy, Masaryk, podvrh, národní kultura

Metodická část

Možnost využití: klíčová slova, porozumění cizím slovům, diskuse o významu Rukopisů, využití metody Pro a proti, následně metody Argumentační esej.

Pracovní text

Co Čechům chybělo?

Obrozencům bylo jasné, že bude nutný důkaz, který zdokumentuje tradici staré české kultury a literatury. Každá vyspělá evropská literatura totiž disponovala něčím, co ukazovalo na její

Němci měli svou Píseň o Nibelunzích, Angličané Legendu o králi Artušovi, Francouzi Píseň o Rolandovi, Rusové Slovo o pluku Igorově. V tomto ohledu měli Češi ve své literatuře mezeru. 16. září 1817 ale objevil pedagog a literát Václav Hanka ve věžní kobce děkanského kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové sedm pergamenových dvojlistů. Podle tehdejších odhadů měly být vytvořeny ve 13. století. V tomtéž roce na zámku Zelená Hora u Nepomuku našel místní úředník Josef Kovář podobnou relikvii.

Ta měla být ještě starší, měla pocházet z předkřesťanské doby. V českých intelektuálních kruzích vyvolaly oba Rukopisy obrovskou senzaci. Ale už krátce po jejich nálezů vyvstaly první pochybnosti. Kupodivu útok na ně nebyl veden ze strany Němců, ale z vlastních řad.

Rukopis královédvorský zatím zpochybněn nebyl, ale Rukopis zelenohorský se zdál být podezřelý, a to nikomu menšímu než Josefu Dobrovskému (1753 – 1829).

⁴ NEJVĚTŠÍ VĚDECKÉ SPORY HISTORIE: Byly Rukopisy pravé? – 21století.cz. 21století.cz – VĚDA, KTERÁ VÁS BUDE BAVIT [online]. Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 10. 12. 2021]. Dostupné z: <https://21století.cz/2007/06/19/nejvetsi-vedecke-spory-historie-byly-rukopisy-prave/>

Co je české, to je hezké

Nadšení pro nový objev však nebralo konce a „Co je české, to je hezké!“ se v té době stalo hlavním heslem české kultury. Rukopisy se staly tichým protestem proti politice přicházející z Vídně.

Pokud někdo měl o pravosti Rukopisů pochybnosti, raději si je nechával pro sebe. V opačném případě se vystavoval riziku, že bude prohlášen za zrádce národa.

Rok 1886 byl vrcholem sporu o Rukopisy. Ve vědeckém časopise Athenaeum, který tři roky předtím založil Tomáš Garrigue Masaryk, vyšel v únoru článek předního českého filologa Jana Gebauera, který nesl název „Potřeba dalších zkoušek Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského“. Gebauer byl zprvu zastáncem pravosti Rukopisů, ale pod vlivem vědeckého Masarykova myšlení začal o svém původním postoji pochybovat. Není asi překvapující, že pochybnosti vynesly Gebauerovi obvinění z vlastizrady.

Závistivci a národní nepřátelé

Masaryk tedy přímo neprohlásil, že Rukopisy jsou podvrh, jen vyjádřil určitou míru nejistoty, zda jsou skutečně pravé. Věděl, že falsifikáty by české národní věci v dlouhodobém horizontu rozhodně neprospěly.

Jenže myšlení v delších perspektivách nebývalo a není nijak oblíbené. Zapálená vlastenecká žurnalistika se do Masaryka pustila s plnou vervou. Na svou stranu získala ulici a začala tak štvance proti Masarykovi.

Prim zde hrály Národní listy, jejichž vydavatelem byl Julius Grégr. Přitom krátce předtím Masaryk s tímto listem úzce spolupracoval. Masaryk a Gebauer byli podle Grégra „závistivci, národní nepřátelé a zhoupci české kultury“.

Středověká města⁵

Klíčová slova

středověk, zakládání měst, složení městského obyvatelstva

Metodická část

Vypsát klíčová slova, porovnávání ve dvojicích, možnost pracovat pouze s jedním textem, metoda otázek a odpovědí, možnost úvahy, možnost prezentace v podobě „autorského křesla“.

Pracovní text

Středověká města vznikala na základech římských měst, raně středověkých hradišť a v podhradí nově zakládaných hradů, popř. kolem klášterů (jež byly samy často rozsáhlými urbanistickými celky) a poutních míst. Projevovala se i funkční diferenciací měst: existovala správní centra, církevní a tržní centra a centra řemeslné výroby. Zpočátku vznikala rostlá města na nepravidelném půdorysu, jejichž živelný rozvoj však byl většinou racionálně regulován. Při zakládání nových měst „na zeleném drnu“ a při rozšiřování starých měst se uplatňovala pravidelná dispozice. Rozvoj měst se urychlil v souvislosti s růstem významu řemeslné výroby a obchodu a se vzrůstem městských práv ve vrcholném středověku. V Itálii i jinde vznikaly samostatné městské komuny. V půdorysných dispozicích se vyvinulo několik typologických variant, jejichž základem byla buď jedna výrazná osa nebo šachovnicový půdorys s různou mírou pravidelnosti nebo okrouhlé ulice obklopující centrum. Náměstí bývala většinou obdélná a čtvercová (někdy trojúhelníková nebo oválná), obrys města tvořil většinou ovál, různě přizpůsobený terénu. Významné byly mj. i urbanistické koncepce v českých zemích, zejm. založení Nového Města pražského, ale i Českých Budějovic, Plzně, Nového Bydžova aj.

Města byla často rozšiřována, a to buď radiálně, nebo připojením dalšího centra. Středověk nezanechal žádné teoretické dílo o zakládání měst, jediným ideálním předobrazem města byl biblický Jeruzalém. Analogií Platónovy ideální obce bylo Město Boží sv. Augustina. Od 15. století se začalo rozvíjet umění vedut, které je vlastně jakýmsi portrétním uměním měst. Toto umění upozornilo na skutečnost, že každé město (obdobně jako každý člověk) má jedinečný osobitý charakter a výraz. Vnímání města jako jedinečného

⁵ Vladislav Dudák a kol. - Encyklopedie světové architektury II. L-Ž. Od menhiru k dekonstruktivismu. Nakladatelství: Baset. Rok vydání: 2000.

organismu nebylo podstatně změněno ani obecnými koncepcemi renesance a baroka. Urbanistický prostor středověkého města bývá často charakterizován jako prostor bezprostředního kontaktu, ve kterém je všechno utvářeno pro pohledy z blízka. Tím se urbanismus středověký liší od prostoru renesančního a zejména od „divadelního“ prostoru barokního.

Městské obyvatelstvo

Obyvatelstvo žijící ve středověkých městech nevytvářelo, stejně jako dnes, jednu sociální skupinu, která by se dala označit termínem městská třída. Obyvatelstvo tehdejších měst by se dalo rozdělit do několika odlišných skupin, podle různých pohledů - jednoduše na bohaté a chudé, na hospodáře a podruhy, na plnoprávné občany a na občany s omezenými právy. Dnes se však městské středověké obyvatelstvo nejčastěji dělí na tři (čtyři) skupiny- patriciát, střední vrstvu (ta bývá u větších měst rozdělována na vyšší a nižší) a chudinu. Mimo tyto hlavní skupiny obyvatelstva žili ve městech ještě duchovní a také Židé.

Patriciát byla zprvu velmi uzavřená úzká skupina lidí, často spojená těsnými vztahy se šlechtou či jinými městy. Teprve od druhé poloviny 14. století začali do této skupiny pronikat nejbohatší řemeslníci, čímž se skupina patricijů postupně rozrůstala.

Ke střední vrstvě, podobně jako dnes, patřil největší podíl, podle okolností a velikosti města šlo o 50 - 70 % obyvatelstva. K této společenské třídě se řadili především řemeslníci, kteří byli členy cechovních společenstev, ale také obchodníci a příslušníci některých nevýrobních oborů. Sociální složení této skupiny ukazuje na to, že velmi často šlo o skupinu velmi majetkově i sociálně diferenciovanou.

Chudou vrstvu tvořili pouze žebráci a opravdu chudé obyvatelstvo, ale také zchudlé rodiny s měšťanským právem a příslušníci některých povolání, kteří byli v podruží (např. ševci, krejčí, ale i hokynáři). Chudina tvořila zhruba jednu třetinu městského obyvatelstva, z tohoto podílu jen malá část vlastnila nějakou nemovitost.

Městská chudina

Žebrota byla již v tehdejších městech velkým problémem spojeným, stejně jako dnes, i s kriminalitou. Proto město vytvořilo určitá pravidla, kterými se měli žebráci řídit, zároveň se jim však město snažilo pomoci.

Mezi pravidla vydaná městem patřilo i to, že do některých měst byl novým žebrákům vstup zakázán, měšťané byli vyzýváni, aby žebráky nekrmili a jinak jim nepomáhali. Předpisy byly zavedeny i do provozování žebroty, v určité dny a určitou denní dobu byla žebrota tolerována, navíc byla žebrákům vyhrazena místa, na kterých směli prosit o almužnu.

Specifické postavení mezi středověkými žebráky měli příslušníci žebravých řádů. Členové těchto řádů nepracovali a na svůj život si vydělávali pouze

žebráním, přesto nebyli pocíťováni jako odpadlíci společnosti, očekávaly se od nich zbožné projevy, které měly chránit celé město. Kláštery těchto řádů byly umístěny na okrajích měst.

Peněžní a potravinové almužny umožňovaly žebrákům přežívat. S větší pomocí pak přicházela především církev, která podnikala nejen sbírky na pomoc lidem v obtížných situacích, ale provozovala také špitály, které poskytovaly přístřeší, jídlo i ošacení. V určitých případech byli chudí najímáni jako žoldáci, byla jim tak poskytnuta možnost zlepšit svou životní situaci.

Šabat⁶

Klíčová slova

Židé, náboženské předpisy, Tóra

Metodická část

Použít značek INSERT, vytvořit tabulku, vypsát klíčová slova, využít metodu kategorizace a metodu "pyramida" (zachytit do pyramidy informace od nejpodstatnějších k méně důležitým).

Pracovní text

Šabat

Běh všedních dní se jednou týdně přerušuje oslavou šabatu – dne odpočinku. Ten je v židovském kalendáři posledním dnem týdne, protože Židé ve shodě s biblickým příběhem stvoření považují neděli za den první. O šabatu hovoří čtvrté přikázání Desatera: „Pamatuj na den odpočinku, abys jej světil!“ (Druhá kniha Mojžíšova 20,8). Šabat byl dán člověku, aby si fyzicky odpočinul a občerstvil svého ducha modlitbou a studiem Tóry. O šabatu Židé nemají pracovat, jak se o tom lze dočíst v Tóře i u biblických proroků.

Podle náboženských předpisů se za práci považuje jakákoliv úmyslná fyzická činnost, která vytváří nové věci. Není přitom důležité, s jakým cílem se práce koná. Jednotlivé zapovězené práce uvádí talmudský traktát Šabat. Řadí se mezi ně například i rozdělování ohně, psaní a cestování. Židé proto obvykle tráví šabat na jednom místě v hranicích města a v nejbližším okolí. Dávno předpisy jsou současně přizpůsobovány moderní době, takže zákaz rozdělování ohně například znamená, že o šabatu nelze ani kouřit, jezdit autem či zapínat nebo vypínat elektrické spotřebiče (třeba televizi).

Šabat však není smutným dnem plným zákazů. Omezení mají člověka zprostit diktátu práce a věcí, dát mu čas, který by v klidu věnoval sobě, rodině, přátelům. Tento sváteční den proto provázejí četné zvyklosti souhrnně označované „oneg šabat“ – „potěšení z šabatu“. Patří k nim slavnostní oblečení, osvětlení, jídlo, zpěv šabatových písní, návštěva známých, ale třeba též více času pro spánek.

⁶ Zdroj: Židé – Leo Pavlát | Knihy.ABZ.cz. Knihy.ABZ.cz – online knihkupectví [online]. Copyright © [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://knihy.abz.cz/prodej/zide-dejina-a-kultura>

K šabatovým zvyklostem patří také pečení zvláštního sobotního chleba, který chutí i tvarem připomíná vánočku. Hebrejsky se mu říká „chala“ a dvě takové chaly pro každé šabatové jídlo musí být připraveny již v pátek odpoledne stejně jako samy pokrmy. I vaření je totiž na šabat zapovězeno. Neméně důležitá je duchovní příprava na šabat, k níž zbožní muži radí meditaci při rituálním ponoření v lázni „mikve“. Šabat začíná v páteční podvečer zažehnutím dvou šabatových světél (nerot šel šabat“) – svíček nebo olejových lamp. Obřad v synagogách i domácnostech koná ještě před západem slunce. Světla zapalují ženy a přitom pronášejí požehnání s modlitbou za blaho rodiny.

Detektivka jménem Shakespeare

Klíčová slova

alžbětinská doba, pojem krásna, život Shakespeara, život královny a šlechty

Metodická část

Charakterizovat dobu, vypsát důležité informace, použít metodu Alfa box (viz tabulka). Žáci vpisují citace z textu, musí začít uvedeným písmenem.

A	B	C, č	D
E	F	G	H
CH	I	J	K
L	M	N	O
P	R, Ř	S, Š	t
U	V	X, Y, Z	

Tabulka č. 1 - Alfa Box

Pracovní text

Martin Hilský: Detektivka jménem Shakespeare

Otec Williama Shakespeara byl vážený občan, rychtář. Člověk si říká, že asi nebyl moc nadšen, když se dal syn k divadlu...

Divadlo bylo sice chápáno za nemravnou aristokratickou zábavu, ale zároveň to byl nový druh podnikání, stalo se velmi dobrým byznysem. Představte si, že londýnské nevěstince, které byly na druhé straně řeky, stejně jako divadlo Globe, oficiálně spravoval biskup z Winchesteru. Církev z toho měla opravdu velké zisky – jistě je to hřích, ale peníze jsou peníze. Zájem byl i o provoz divadel. Samozřejmě se neví, do jaké míry nebyl Shakespeareův otec John rád, byl to měšťan, rukavičkář, velmi ctěný. Těžko říct. Ale jednu věc určitě vnímal – že jeho syn má úspěch. Shakespeare psal pro široké publikum, včetně toho dvorského, na jeho hry chodil celý Londýn. Navíc byl nejen dramatikem, ale i majitelem a akcionářem společnosti, měl z toho příjmy. I kdyby byl jeho otec jakkoli nerad, že se syn dal na divadlo, musel uznat, že si vede dobře.

Alžbětinské období je vnímáno jako zlatý věk. V čem byla tato doba, ve které Shakespeare žil, krásná?

Jestli dovolíte, já začnu tím, čím byla ošklivá. My žijeme v krásné době, přes všechny problémy, které máme, je tu obrovský civilizační pokrok. Kdybyste mohla navštívit Londýn Shakespeareovy doby, viděla byste, že neexistovaly takové věci jako kanalizace, všechny splašky a výkaly byly rozesety po ulicích. Mezi tím chodili lidé nejrůznějšího druhu, hygiena byla hrozná, nebyla tekoucí voda... S tím vším samozřejmě souvisí nemoci. Já byl nedávno u zubaře, tehdy bych šel ke kováři.

Jak se tehdy žilo?

Život mohl být krásný, ale i strašlivě bídný, průměrný věk byl tehdy pětatřicet let, ale to v tom lepším případě, v londýnském East Endu to bylo jen pětadvacet, úmrtnost byla nesrovnatelná s dnešním stavem! A šlo nejen o novorozeneckou úmrtnost, v pozdějším věku se umíralo na epidemie moru. Vezměte si, že se narodíte do světa, kde víte, že vaše šance na život je takto limitovaná. Věk dvaapadesát let, kdy zemřel Shakespeare, to bylo něco výjimečného, dokonce čtyřicet let bylo výjimečných! A dneska je to ten nejlepší střední věk, de facto začátek středního věku. Na druhou stranu to činilo život vzácnějším, i když se tehdy vraždilo víc než teď, vražda byla nástrojem politiky. Lidé se samozřejmě zabíjejí i dnes, ale daleko sofistikovaněji a třeba hlavy státu jsou dnes pod mezinárodní kontrolou, která byla tehdy nemyslitelná.

A ta krása?

Třeba oděvy byly nádherné, naše oděvy jsou proti tomu ubohé! Vidět skříň královny Alžběty byl zážitek, ona nejenže měla nádherné šperky, měla třeba

úplné vodopády perel, bylo těžké nosit všechny ty vrstvy. Ale i obleky pánů byly velmi zajímavé, třeba rukavice byly většinou navoněné, z různých druhů kůže. Pořídít si dobré oblečení bylo otázkou prestiže, aristokratické obleky stály neskutečné peníze, lidé se kvůli tomu zadlužovali, ale když se pak takto oblečení objevili u dvora, mělo to pro jejich kariéru blahodárné důsledky. Ta krása byla extrémní, stejně jako ošklivost. Když jste šla jednou z krásných londýnských zahrad, mohla jste se nachomýtnout k nějaké nádherné slavnosti, třeba v den, kdy byla korunována Alžběta – což byl mimochodem 17. listopad –, pluly po Temži pozlacené lodě, všechny londýnské zvony zněly. No a někdy jste se nachomýtla k popravě. Lidé byli pověšeni, pak je sundali zaživa, vykuchali, případně vykastrovali a hlavu pověsili na londýnském mostě, to bylo tradiční. A teď si představte, že tam jedete jako turista a vítají vás hlavy na mostě... Královna Alžběta ale nesnášela násilí, během deseti let nepopravila ani jednoho katolíka, věřila v kompromis. Protestantský arcibiskup jednou Alžbětě vyčítal: „Výsosti, vy máte ve své kapli pořád kříž. A kříž je katolická ikona!“ A ona mu na to řekla: „Ano. A ten kříž tam zůstane, pane arcibiskupe!“

Překvapilo mě, jak málo se toho o Shakespearovi ví, nezachovala se třeba korespondence. Přitom byl ve své době de facto celebritou. Byl tajnůstkář?

Na tohle nemám odpověď, tak to je. Víte, on žil trochu atypický život, ale to to nevysvětluje, i když žijete atypický život, píšete dopisy. On je třeba psal, ale nezachovaly se. O jeho soukromém životě víme velmi málo, jeho manželství bylo, myslím, velmi složité. Vzal si Annu Hathawayovou, ženu starší o osm let. Víme, že svatba byla, to je v záznamech farnosti, a víme, že se mu narodily tři děti. V roce 1585 rodinu opustil. Nevíme, kam šel, až v roce 1592 jsou jasné doklady, že se objevil v Londýně. To samozřejmě otevírá pole pro dohady všeho druhu, jeden je, že učil na škole, další, že cestoval po Itálii... To mi třeba říká kunsthistorik pan profesor Dvořák. „Ten tam musel být, v Kupci benátském je topografie Benátek naprosto přesná, on ty Benátky zná do poslední cihly!“ Já myslím, že nemá pravdu. Ale jak to bylo doopravdy, nevíme, je to takzvaných sedm ztracených let.

Navštívili nás mimozemšťané?⁷

Klíčová slova

Egypt, pyramidy, matematické výpočty, stavba pyramid

Metodická část

Možnost využití: klíčová slova, porozumění cizím slovům, metoda pro i proti, využití při nácviu metody “akademická debata”. K tomu je nutné vyhledat text s opačnými argumenty.

Pracovní text

Říká se, že stavitelé kamenné kvádry pro stavbu pyramid přemísťovali na kluzných válcích. Tedy na válcích dřevěných, třebaže kluzných! Jenže nepočetné stromy, převážně palmy, jež tehdy (stejně jako dnes) v Egyptě rostly, Egypťané stěží káceli a vyráběli z nich kluzné válce, neboť datlí z palem bylo naléhavě zapotřebí jako potraviny a palmové kmeny a vějíře byly tím jediným, co stínilo vyprahlou půdu. Dřevěné válce to však být musely, protože jinak by se pro stavbu pyramid nenašlo ani sebechatrnější technické vysvětlení. Že by se dřevo dováželo? Takový dovoz z cizích zemí by vyžadoval rozsáhlé loďstvo a dřevo by se po vyloďení v Alexandrii muselo do Káhiry dopravovat proti proudu Nilu. Jiná možnost nebyla, protože Egypťané v době velké stavby pyramid ještě neměli koně ani vozy, ty se objevily teprve za panování 17. dynastie, kolem roku 1600 př. n. l.

V pyramidě ani ve skalních hrobech v Údolí králů se nepoužívalo pochodní ani ničeho. Jak tesali hroby do skal? Jaké měli k dispozici prostředky, aby vytvořili bludiště chodeb a prostor? Stěny jsou hladké a většinou vyzdobené reliéfními malbami. Šachty směřují šikmo k spodku skály; jsou v nich čistě, nejlepším řemeslnickým způsobem opracované schody vedoucí do hluboko položených hrobek. Davy turistů na to hledí, ale žádnému nikdo nevysvětlí záhadnou techniku, jak se kamení odstraňovalo.

Je známo, že dávní Egypťané vyznávali opravdový kult slunce: jejich sluneční bůh Re jezdil čluny po obloze, texty z pyramid Staré říše líčí dokonce jízdy krále

⁷ Zdroj: DĀNIKEN, Erich von. Znamení z vesmíru. Vyd. 2. Přeložil Miloš VESELÝ. Praha: Knižní klub, 2009. Záhady (Euromedia Group - Knižní klub). ISBN 978-80-242-2494-7.

po obloze, samozřejmě uskutečňované s pomocí bohů a jejich člunů. I bohové a králové Egyptanů měli co činit s létáním...

Je náhoda, že výška Cheopsovy pyramidy vynásobená jednou miliardou přibližně odpovídá vzdálenosti mezi Zemí a Měsícem, totiž délce 149 504 000 kilometrů? Je náhoda, že poledník probíhající touto pyramidou dělí kontinenty a oceány na dvě přesně stejné poloviny? Je náhoda, že objem pyramidy vydělený dvojnásobkem její výšky se rovná proslulému Ludolfovu číslu π ? Je to náhoda, že se našly výpočty hmotnosti Země, a je náhoda i to, že skalnatá půda, na níž stavba stojí, je pečlivě a přesně nivelizována? Kromě toho: pyramida se nachází v těžišti kontinentů a její vzdálenost od středu země je právě tak velká jako vzdálenost k severnímu pólu. Pokud skutečnosti zde zaznamenané nejsou náhodami, pak místo staveniště určily bytosti, jimž byly kulovitá podoba země a rozdělení kontinentů a moří dokonale známy.

Jakou silou, jakými stroji a vůbec vynaložením jaké techniky byl skalnatý terén nivelizován? Jak razili stavitelé štoly? Čím je osvětlovali? V Cheopsově podobného. Neexistují žádné začouzené stropy či stěny ani známka toho, že by někdo takové stopy odstraňoval. Jak a čím rozřezávali kameníci obrovské kvádry z kamenolomů? Kvádry sostrými hranami a hladkými bočními stěnami? Jak je dopravovali a s milimetrovou přesností lícovali? I v tomto ohledu existuje celá škála vysvětlení, z nichž si lze vybrat: šikmé roviny; písečné dráhy, po nichž se kameny posunovaly; lešení, rampy, násypy... A přirozeně práce mnoha tisíc Egyptanů. Žádné z těchto vysvětlení však při kritickém posouzení neobstojí. Velká pyramida je viditelným svědkem nikdy nepochopené techniky.

Dva miliony šest set tisíc bloků vylomených z kamenolomů, obroušených, přepravených a na stanovišti slícovaných s milimetrovou přesností... Několik set tisíc dělníků sunulo a vytahovalo na (neexistujících) kluzných válcích (neexistujícími) lany vzhůru po rampě dvanáctitunové balvany... Tato dělnická armáda se živila (neexistujícím) obilím...

Kdyby pilní dělníci podávali obrovský výkon deset navršených bloků denně, byli by těch asi 2,5 milionu kamenných kostek složili v nádhernou pyramidu asi za 25 000 dní, neboli 664 roků!

Postavení žen ve starověku⁸

Klíčová slova

manželství, matriarchát, patriarchát, feminismus, volná láska, gentové uspořádání

Metodická část

Použít značek INSERT, vypsat klíčová slova, využít metodu kategorizace, metoda srovnávání postavení ženy dnes a v minulosti, argumentační esej na téma výhod a nevýhod postavení žen v Athénách

Pracovní text

Jindřich Brož - Postavení ženy ve starověku

Starověká společnost je již cele založena na patriarchálním modelu. Mluvím-li o starověké společnosti, mám tím na mysli společnosti starých Řeků a Římanů, kteří nejvíce ovlivnili vývoj Evropy a jejichž vztah k ženám se promítl do středověkých i pozdějších názorů evropské společnosti.

Nejprve se zastavme u postavení ženy ve starověkém Řecku, respektive v Athénách a ve Spartě.

Athénská společnost

V Athénách došlo podobně jako jinde ve světě k přerodu matriarchální společnosti v patriarchální, jakmile bylo dosaženo určitého stupně kulturního vývoje, tedy stupně popsaného v minulé kapitole. Tak došlo k utvoření práva otcovského a zániku práva mateřského. To mělo za následek vyžadování manželské věrnosti, neboť muž nechtěl uznat za svého dědice dítě, jež nebylo jeho. Toto omezení ženu víc a víc připoutávalo k domácnosti – dokonce jí byly v domě vykázané pouze určité místnosti, kde trávila život, aniž by přišla do styku s jinými muži. Pád gentového uspořádání vzal ženě svobodu i možnost veřejného vystupování. Opustila-li žena dům, musela být zahalena, aby na sebe neupoutala zraky jiných mužů. (Tento zvyk se v nezměněné podobě dodnes udržuje v islámských zemích a je s podivem, že se po staletích vůbec nezměnil). Žena se svým manželem sdílela lož, ale nikdy ne stůl, neboť v domácnosti byla pouze služkou a manžel byl jejím pánem. Tak ho také musela oslovovat a ctít.

⁸ Zdroj: Feminismus: ideologie směřující k totalitarismu (3) | Střídavka – rodina, rozvod, střídavá péče o děti. Střídavka – rodina, rozvod, střídavá péče o děti [online]. Copyright © 2018 Aleš Hodina [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/feminismus-ideologie-smerujici-k-totalitarismu-3/>

Dopustila-li se cizoložství, mohla být potrestána smrtí nebo prodána jako otrokyně.

Zcela jiná byla situace u mužů. Ti se ve svém sexuálním životě žádným způsobem neomezovali. Postupně tak vznikl hetérismus, jakýsi druh volné lásky, jemuž se věnovaly ženy, které se nechtěly spokojit s otroctvím rodinného života. O tom píše řečník Démosthenés: “My bereme si ženu, abychom manželských dítek obdrželi a v domě věrnou strážkyni měli, souložnice máme k naší obsluze a pohodlí a hetéry kvůli požitku lásky.”

Postavení ženy ve starověkém Řecku, respektive v Athénách, tedy spočívalo v tom, že celá její individualita byla snížena na strážkyni domu, na roditelku, služku a otrokyni. Tento obrovský propad jejího společenského postavení vedl ve svém důsledku až do naprosto nepřirozené polohy, kdy strach z přelidnění a naprostý nedostatek úcty k ženě měly za následek propagaci intimních styků mezi muži (Aristotelés, Sókratés). V této době měla žena dosud nejhorší postavení.

Je zjevné, že tento stav nebyl normální. Lze z něj vycítit určitou formu odplaty za staré gentové uspořádání, ve kterém byla muži určena podobně nepatrná společenská role. Tato odplata však byla přemrštěná, což pravděpodobně způsobil odpor žen, jež se nechtěly svých práv lacino zříci, jak nám dokládají báje různých národů, např. u nás o dívčí válce či v Řecku o Amazonkách (a mazdos – bezprsé).

Lateralita⁹

Klíčová slova

tvarová lateralita, funkční lateralita, leváctví, praváctví, nevyhraněná lateralita

Metodická část

S odborným textem lze pracovat metodou I. N. S. E. R. T., lze pracovat s odbornými termíny, lze využít i metodu Diamant, Jako aktivizační metodu před textem je možné použít brainstorming.

Pracovní text

Lateralitou se rozumí přednostní užívání jednoho z párových orgánů, tj. asymetrie párových orgánů hybných (ruky, nohy) nebo smyslových (oko, ucho). Rozlišujeme lateralitu tvarovou nebo funkční.

Tvarová lateralita je zřejmá, např. jsou-li porovnávány pravá a levá polovina obličeje, které u žádného člověka nejsou stejné.

Lateralita funkční se projevuje, je-li přednostně užíván jeden z párových orgánů, který pracuje rychleji, lépe, kvalitněji. Asymetrie v oblasti motorické se projevuje nejen u horních a dolních končetin, ale též u mimického svalstva v obličeji.

Pro zkoumání a zjišťování "praváctví " nebo "leváctví" se používá obecnější pojem lateralita. Tímto pojmem rozumíme to, kde se nachází, nebo na které straně těla je orgán nebo končetina které dáváme přednost. Na straně levé nebo pravé.

Nejznámější a asi nejdůležitější je rozlišení, které ruce dáváme přednost, mluvíme potom o lateralitě horních končetin. Stejné rozdělení ale najdeme při používání nohou, nejnápadnější je při některých sportech. Další orgány, kterých se lateralita týká, jsou oči a uši. Běžně si toto rozdělení člověk ani neuvědomuje, dojde na ně až tehdy pokud se chceme podívat například do hledáčku fotoaparátu. V případě uší například, když jde o určení směru slabého zvuku.

Ačkoli dáváme obvykle jedné straně přednost, nelze zcela jednoznačně prohlásit, že tento orgán funguje lépe, nebo je důležitější než ten druhý. To platí

⁹ Zdroj: My Home Page [online]. Copyright ©Da [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <http://boss.ped.muni.cz/vyuka/material/magi/biologie/lateralita.pdf>

zejména v případě sluchu a zraku, kdy se každá strana poněkud specializuje na odlišnou činnost.

Lateralita jako vlastnost se vyznačuje tím, že nelze všechny jednoznačně rozdělit na leváky a praváky, je možné nalézt mnoho případů, které se nachází "mezi" posunuté od obou extrémů. Část lidí má zcela nevyhraněnou lateralitu, ani L ani P. Pro větší složitost ještě orgány a končetiny "nedrží spolu". Neplatí také jednoznačně, že levák dává přednost zároveň levé ruce, noze, oku a uchu. Velmi často lze nalézt různé kombinace.

Jan Jánský¹⁰

Klíčová slova

krevní skupiny, objevitelé, Nobelova cena

Metodická část

Možnost využití: klíčová slova, porozumění cizím slovům, kategorizace poznatků, metoda pyramidy.

Pracovní text

Jan Janský objevil čtyři základní krevní skupiny (dnes jsou označovány jako 0, A, B, AB), čímž umožnil provádět transfuze krve bez nebezpečí smrti pacienta srážením krve nevhodného dárce. Za stejný objev (a navíc ještě za odhalení Rh-faktoru) získal Rakušan Karl Landsteiner roku 1930 Nobelovu cenu za lékařství.

Janský, o jehož životě v roce 1953 natočil Martin Frič film Tajemství krve, byl velkým propagátorem dárcekrve. Na jeho počest je dobrovolným dárcekrve v České republice a na Slovensku udělována medaile prof. MUDr. Jana Janského.

Nejasné prvenství

Přiřazení prvenství, co se týče objevu dělení lidské krve do krevních skupin, ovšem vyvolávalo a vyvolává rozporuplné názory. Vídeňský patolog K. Landsteiner (14. 6. 1868 – 26. 6. 1943) již v roce 1900 prohlásil, že „krevní sérum normálního člověka je často schopno shlukovat červené krvinky jiného zdravého jedince“. Ve snaze tento jev vysvětlit odebral krev sobě a 21 kolegům a zjišťoval reakci každého vzorku krve na každý vzorek krevního séra. Poté v roce 1901 prezentoval výsledek svých pokusů v práci „O projevech aglutinace normální lidské krve“, kde potvrdil existenci 3 krevních skupin. Za dva roky na jeho popud kolegové Decastello a Sturli objevili skupinu čtvrtou, nejvzácnější, v původních vzorcích chybějící. Autor Landsteiner za svůj objev obdržel v roce 1930 Nobelovu cenu.

Ke stejným závěrům dospěl v roce 1907 Janský, který také prokázal existenci čtvrté krevní skupiny (v současné době označované jako AB) navíc však provedl

¹⁰ Zdroj: Jan Janský: psychiatr, který objevil tajemství krve. Nobelovu cenu získal jiný - National Geographic. National Geographic [online]. Copyright © [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/ten-ktery-odhalil-tajemstvi-krve-jan-jansky.html>

správnou klasifikaci skupin. Zabýval se dlouho a soustavně studiem některých krevních vlastností u svých nemocných. O Landsteinerovi a jeho práci Janský nic nevěděl. Landsteiner ve své souborné práci z roku 1910 Janského ostatně také necitoval.

V roce 1910 Američan W. L. Moss dospěl ke stejným výsledkům, o Janského práci se však dozvěděl až po dokončení práce vlastní. Doplnil ji o toto sdělení s tím, že uznal Janského prioritu správné klasifikace. V Americe se tak stal Janský na čas skutečným objevitelem krevních skupin. V roce 1921 americká lékařská komise uznala jeho prvenství v objevu krevních skupin (Janský byl upřednostněn před rakouským lékařem K. Landsteinerem). Jeho systém byl obecně uznán a poměrně dlouhou dobu byl také jediným podkladem pro zajišťování bezpečných podmínek pro krevní transfuzi.

Občan Berlusconi¹¹

Klíčová slova

média, politik, nejkontroverznější postava, zneužití médií

Metodická část

Hledat znaky publicistického stylu, odlišit automatizované a aktualizované výrazy, práce s volným psaní na téma způsoby manipulace politiků a médií, Následně pracovat formou diskuse.

Pracovní text

O nebezpečích manipulace s médii na příkladu strmé kariéry kontroverzního italského premiéra Silvia Berlusconiho.

“Jsme tady, abychom vyhráli,” prohlásil v létě 2003 Silvio Berlusconi. Jeho fotbalový tým AC Milán právě vyhrál prestižní Ligu mistrů a italský premiér se vyhoupl do čela předsednictví Evropské unie. Člověk, který v polovině osmdesátých let dokázal rozhýbat stojaté vody italského mediálního světa, inovátor, maximalista a skvělý řečník, jehož důsledně pěstovaná image si v ničem nezadá se způsoby rockových hvězd. Nejkontroverznější postava západoevropské politické scény, která se dokáže umně vyhýbat soudním obviněním, s neštítí zavést cenzuru v jí vlastněných médiích ři na místě propustit nepohodlné novináře,

V dynamickém střihu nás tvůrci filmu seznamují s Berlusconiho strmou kariérou a hlavně s nebezpečím, jež parlamentní demokracii hrozí při zneužití médií pro politické a obchodní účely. Je současná Itálie opravdu “banánovou republikou”, jejíž obyvatelé stačí opít rohlíkem na pohled přitažlivým, ale uvnitř notně zplesnivělým rohlíkem.

¹¹ Zdroj: Občan Berlusconi - iVysílání | Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © Česká televize 1996 [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelivize.cz/porady/1158863964-obcan-berlusconi/>

František Berka – tělesná výchova¹²

Klíčová slova

tělesná výchova, František Berka, děti a mládež, pohyb

Metodická část

pracovní list

Pracovní text

Jsem původní profesí tělocvikář a ředitel školy, kolem dětí a dětského sportu se pohybuji celý život. Stál jsem u zrodu Asociace školních sportovních klubů, spolupracuji s vysokými školami, jsem v denním kontaktu s trenéry mládeže, a musím říct jedno: pohybová a tělesná výchova je u nás zanedbaná jako máloco jiného.

Dám příklad. Ještě před dvaceti, patnácti lety naši hokejoví junioři vyhrávali turnaje a byli mezi nejvíce zastoupenými v draftu NHL. Podobně dobře se dařilo i fotbalistům. A dnes? Asi každý vidí, že úroveň našich sportovců klesá. Kolem roku 2000 se úplně rozpadl systém práce s mládeží, výběr talentů a jejich kvalitní, profesionální soustavná příprava. Dnešní děti navíc mají daleko víc možností, jak trávit volný čas, a sport ustupuje do pozadí. Výsledkem je, že trenéři špičkových týmů a reprezentace si nemůžou vybírat z mnoha tisíců juniorů, jako tomu bylo dřív, ale jsou v podstatě rádi, když se jim podaří dát jakžtakž dohromady nějaké slušnější mužstvo.

Podle mě to začíná už v mateřských školkách a v návaznosti na to na prvním stupni ZŠ. Nechápu, proč se to děje, ale vidím, jak se ze škol a školek vytrácejí pohybové prvky, které dřív byly samozřejmé. Ve školkách se už děti neučí udělat kotrmelec, v mnoha školách jsou o přestávkách děti spíše odrazovány od pohybu. Mají hlavně sedět a mlčet. Rodiče, učitelé i ředitelé se asi bojí, že si děti ublíží. Chápu, ale když se nebudou pravidelně a spontánně hýbat, tak se pravděpodobně stane, že až se jednou rozběhnou, tak spadnou a něco si zlomí.

¹² Zdroj: František Berka: Tělesná výchova je u nás zanedbaná jako máloco, děti jsou od pohybu spíš odrazovány - EDUzín. EDUzín - Magazín o všem podstatném ve vzdělávání [online]. Copyright © 2021 EDUzín [cit. 20. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.eduzin.cz/skola-a-ucitele/telesna-vychova/frantisek-berka-telesna-vychova-je-u-nas-zanedbana-jako-maloco-deti-jsou-od-pohybu-spis-odrazovany/>

Porovnával jsem si rámcové vzdělávací plány na Slovensku a v ČR a vidím, jak naše české „osnovy“ tělocvik neustále oklešťují. Na Slovensku se toho žáci učí daleko víc.

My v Nadaci sportující mládeže jsme se rozhodli, že není možné se na všeobecný úpadek jen tak dívat. Společně se Západočeskou univerzitou v Plzni jsme dali dohromady projekt, kterým za posledních pět let prošly tisíce pětiletých v Plzni a okolí. Využíváme v něm studenty ZČU, kteří pak ze zkušeností čerpají do svých školních projektů a praxí.

Vytvořili jsme projekt Pohyb-1P; v němž testujeme pohybovou připravenost a zdatnost předškoláků. Je to systém pěti okruhů, pohybových aktivit, které se dají provádět i v těsných prostorách školkových tříd. Předškoláci driblují nohou i rukou s míčem, překračují překážky, skáčou atd. Za předvedené výkony dostávají body. Nakonec je podle výsledků rozdělujeme do tří kategorií – velmi úspěšné, méně úspěšné a neúspěšné. Rodiče a učitelé pak dostanou do ruky analýzu jejich výkonů. Jak si dítě stojí? Co mu šlo výborně, co vůbec? S rodiči pak sdělíme tipy na různé sportovní kluby v okolí, kde dítě může svůj talent rozvíjet. Rodiče těch nejméně schopných dětí pak dostávají doporučení a odkazy, jak svému potomkovi pomoci, aby nezaostával a nekomplikoval si do budoucna vztah k pohybu.

Na tato zjištění pak navazují Sportovní hry mateřských škol, kdy smíšená družstva těch nejlepších předškoláků z jednotlivých školek závodí v atletických disciplínách na opravdovém stadionu. Jejich spolužáci jim můžou fandit, ale zároveň pro ně máme připravené pohybové hry a aktivity. Chceme, aby ti nejlepší mohli změřit síly, ale všichni aby se hýbali podle svých možností. Smyslem není děti selektovat na schopné a neschopné, ale inspirovat každého předškoláka – i když je pravdou, že našich akcí se účastní i lidé ze sportovních oddílů, kteří si mezi účastníky můžou zkoušet hledat nové talenty.

Zjistili jsme, že Sportovní hry se pro plzeňské školky pomalu stávají prestižní akcí. Ředitelé a ředitelky MŠ jsou tedy víc nakloněni tomu, aby do běžného programu dětí zařazovali daleko víc sportovních aktivit než dřív. Věřím, že když začneme už ve školkách, že se věci pohnou kupředu. Doufám, že když budou mít děti příležitost sportovat ještě před tím, než půjdou do školy, spíš u pohybu zůstanou. Jejich učitelé jim budou moct víc důvěřovat, že si hned neublíží, a budou ochotní se s nimi pouštět do složitějších cviků a aktivit než teď.

Věřím, že když si vytkneme pohyb jako prioritu, že bude zase lépe a trenéři budou mít z čeho vybírat. Že se nám podaří zase docílit toho, že sport bude pro děti normální a běžná věc. Dnes vidíme, že naši nejúspěšnější sportovci jsou spíš plodem vytrvalosti a soustředění svých rodin, než produktem promyšleného a podporovaného systému sportovní výchovy. Nedávno jsem někomu říkal, že jsme ve sportovní přípravě prošvihli celou generaci a minimálně tak dlouho

nám bude trvat, než se z toho pomalu a pozvolna vyhrabeme. Je ale potřeba začít, včera bylo pozdě.

Jan Coufal – Nová informatika¹³

Klíčová slova

informatika, počítač, Jan Coufal

Metodická část

pracovní list

Pracovní text

Dá se učit informatika, aniž by v hodině děti vůbec sáhly na myš či klávesnici nebo slyšely nějaká fakta o tom, jak fungují počítače? Možná to zní jako protimluv, ale informatika dnes není zdaleka jen o tom, aby se děti naučily měnit styl nadpisů ve Wordu nebo tvořily excelovské tabulky.

Na čtvrtou hodinu zvoní na ZŠ U školek v Litomyšli těsně před polednem. Slunce venku zalévá proslulé renesanční náměstí, zámek i klášter se zahradami. Babí léto je teď počátkem října v nejlepší kondici a v 6. B právě startuje hodina informatiky s třídním učitelem Janem Coufalem. Dnes je na programu kódování a dekodování, a pokud se to stihne, tak i úvod do šifer. To ale děti nevědí; ty zatím čekají, co se bude dít. Finalista ceny pro učitele Global Teacher Prize Jan Coufal se s nimi s úsměvem vítá a říká: „Teď vám ukážu instrukce. Kdo je pochopí, zařídí se podle nich.” Všech osmnáct šestáků najednou upře pozornost na papír potištěný řadou symbolů. Během pár vteřin se první kluci a holky potutelně usmějí, berou si penál a potichu se vytrácejí.

O pár chviliek později se už celá třída i s učitelem schází o jedny dveře vedle, v prostorném a prosluněném auditoriu. V rozích místnosti poblikávají čtyři velké dotykové obrazovky, na nichž minulou hodinu spolužáci z paralelní 6. A dohledávali informace o rotaci Země kolem své osy a kolem Slunce.

Díky symbolům si rozumíme beze slov

Učitel Coufal si sedá na stupínek a ptá se: „Proč jsme teď tady? Co se stalo?” „Bylo to v instrukcích,” odpovídají děti. „A co tedy přesně bylo v instrukcích?” doptává se učitel. „Měli jsme si vzít něco na psaní, potichu odejít do sálu a počkat na vás,” odpovídá třída a rozproudí se debata o tom, co to vlastně žáci

¹³ Zdroj: Nová informatika se učí bez počítače, s papírem, symboly a v pohybu. Reportáž z výuky oceněného učitele - EDUzín. EDUzín - Magazín o všem podstatném ve vzdělávání [online]. Copyright © 2021 EDUzín [cit. 20. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.eduzin.cz/skola-a-ucitele/vyucovani/ucit-informatiku-bez-pocitace-s-papirem-se-symboly-a-v-pohybu/>

na papíře viděli a zda záleží na tom, v jakém pořadí jsou tyto symboly v instrukcích uvedeny. „Jasně, protože kdyby byly v jiném pořadí, tak bychom teď neměli čím psát nebo bychom se nepřesouvali potichu,” zazní ze skupinky kluků.

Další diskuse pak vzniká kolem toho, kdy je vlastně výhodné používat obrázky místo slov, zda jsou srozumitelné napříč kulturami a staletími a kde se s nimi nejčastěji setkáváme. Žáci hýří nápady, Jan Coufal se doptává i těch, kteří sami od sebe ruku nezvednou, a během diskuse rozmisťuje do prostoru vzadu ve třídě kartičky s nejrůznějšími symboly – stromem, jablkem, reproduktorem, srdcem... Pak rozděljuje třídu do trojic, každé rozdává papír a další instrukci: najděte každý jeden symbol, kterému skvěle rozumíte, a druhý, který jste nikdy neviděli, a k oběma napište, co všechno by mohly znamenat. „Buďte kreativní, vymyslete toho co nejvíc, ale trochu se držte reality, jo? Takže symbol jablka asi nebude označovat dinosaura,” dodává učitel Coufal a třída se pouští do práce.

Šest set škol už teď, všechny do tří let

Jan Coufal a jeho ZŠ U školek v Litomyšli jsou průkopníky takzvané „nové informatiky”, která by se nejpozději 1. září 2024 měla začít učit na všech základních školách v Česku a už od letošního září na ni přešlo zhruba šest set škol. Na rozdíl od dosavadní informatiky, kdy se děti učily třeba o hardwaru, softwaru, RAM, formátovaly texty a vytvářely tabulky, „nová informatika” by je měla naučit hlavně logicky přemýšlet. „V podstatě jde o posun od uživatele k tvůrci,” shrnuje lapidárně Jan Coufal.

Nejdéle za tři roky by se tedy děti měly učit algoritmizaci a programování, data a modelování, digitální technologie a informační systémy. Stane se tedy z nejmladších Čechů během pár let národ programátorů? „To asi určitě ne,” usmívá se Jan Coufal, ale dodává, že mít ponětí o algoritmizaci a logické posloupnosti kroků se prostě hodí i v životě: „Když učím čtvrtáky, co to je algoritmus, vysvětluji jim to na příkladech. Když se ráno oblékají, tak si přece nevezmou džíny a přes ně trenýrky, ale udělají to obráceně. I to je algoritmus. A celá informatika je hlavně o logice a postupech.”

Raná specializace¹⁴

Klíčová slova

Raná specializace, sportovní výkonnost, pohyb

Metodická část

pracovní list

Pracovní text

Tenis, gymnastika, atletika, fotbal, golf. Děti dnes mají velký výběr sportů, kterým se mohou věnovat, a to už ve velice raném věku. Trenéři i rodiče od nich pak ale často vyžadují maximální výkony, a tak se u nich radost ze sportu mnohdy vytratí. Odborníci navíc varují, že brzká specializace při cvičení může negativně ovlivnit psychický i fyzický vývoj dětí!

Podle průzkumů je každý druhý Čech ohrožen nadváhou či obezitou a v nedávném celosvětovém průzkumu obezity jsme skončili na alarmujícím devátém místě! Není se tedy čemu divit, že čeští rodiče jsou často sportováním dětí téměř až posedlí.

„Současná doba je bohužel typická dvěma základními chybnými směry v pohybu u dětí: specializací a tlakem na výkon. Obojí nutí dítě již od raného věku příliš přemýšlet nad svými sportovními výkony, úspěchy či neúspěchy. Vytrácí se samotná radost z pohybu a až příliš brzy pak může dojít k vyhoření, kdy dítě prostě přestane sport nebo i pohyb samotný bavit,“ varuje Kristýna Příbylová z centra Monkey's Gym, které se zaměřuje na cvičení s dětmi dle jejich psychomotorického vývoje.

Specifický pohyb bez dalších kompenzačních aktivit u dětí může v extrémních případech podle odborníků vést k poškození pohybového aparátu. „Děti nejsou na jednostrannou zátěž připraveny, jejich svalový i kosterní systém jsou stále ve vývoji. Dlouhodobé intenzivní přetěžování tak u nich v budoucnu může vyvolat zcela zbytečné zdravotní obtíže,“ varuje Jana Boučková z projektu Děti na startu. Původní myšlenka přirozeného a zdravého sportování, které přispěje ke zdravému vývoji, je rychle ta tam.

¹⁴ Zdroj: Odborníci tvrdí: Raná specializace při cvičení dětem škodí! | WellnessNoviny.cz. Wellness Noviny - on-line magazín ze světa wellness | WellnessNoviny.cz [online]. Copyright © Rain studio [cit. 20. 11. 2021]. Dostupné z: <http://www.wellnessnoviny.cz/clanek/odbornici-tvrdi-rana-specializace-pri-cviceni-detem-skodi/>

Zapomeňte na tenis, golf i atletiku, nechte je dělat kotrmelce!

Nezávislá iniciativa Česko se hýbe, kterou zaštiťuje Český svaz aerobiku a fitness FISAF.cz, tak přichází s projektem Děti na startu, jehož cílem je podpořit právě všeobecnou pohybovou přípravu dětí v celé České republice.

Odborně vyškolení trenéři a instruktoři ve školách, družinách, kroužcích, mateřských školkách, sportovních klubech i fitness centrech pomáhají dětem rozvíjet základní pohybovou motoriku, koordinaci, obratnost, rychlost a sílu.

„Především je ale chceme naučit základy ovládání vlastního těla, jak správně běhat, udělat kotrmelec, skákat, padat, nebo se nebát míče,“ vyjmenovává Jitka Literová z Českého svazu aerobiku a fitness FISAF.cz dovednosti, které dnešním dětem nejvíce chybí.

Právě všeobecná sportovní průprava děti komplexně připraví na pozdější zvládání specializovaných sportovních disciplín a sport je přitom nepřestane bavit, jak se dnes často děje.

„Je prokázáno, že každý konkrétní pohyb musíme opakovat zhruba dva tisíce krát, aby se stal automatickým a nemuseli jsme na jeho provádění myslet. Ráda uvádím příklad španělských vrcholových fotbalistů, kteří se specializací na fotbal začínají nejdříve v osmi letech. Do té doby procházejí všeobecnou průpravou, na které potom mohou stavět při tréninku fotbalových dovedností. A jejich úspěchy v celosvětovém měřítku jistě mluví za vše,“ říká Kristýna Příbylová.

Podpora všeobecné pohybové průpravy by měla podle odborníků optimálně trvat minimálně do deseti let věku dítěte. „To vše ovšem bez nutnosti srovnávání svrstevníky, budování ikonických vzorů a tlaku na podávání vrcholových výkonů,“ upozorňuje Jana Boučková.

Nejsou stroje, nechme je žít

Projekt Děti na startu však nabízí řešení i stávajícím malým specialistům. Zařazením jiných druhů cvičení alespoň jednou týdně, lze negativní dopady jednostrannosti do značné míry omezit. Stejně důležité je ovšem podle odborníků také klást důraz na rovnoměrný rozvoj pohybové soustavy dítěte s jeho mentálními aktivitami.

„Specifický přístup k různým věkovým skupinám je náročný především pro trenéry, které naše organizace pravidelně školí. Nenecháváme nic náhodě. Hodiny pro mladší věkové skupiny jsou zaměřeny spíše na hru. Se staršími se naopak provádějí náročnější cviky. Ve výsledku opouštějí naše kurzy sebevědomé děti, které jsou řádně připraveny na vytouženou sportovní dráhu. Ať již zájmovou nebo profesionální. Mnohem rychleji se učí, dělají větší pokroky

a sport provozují s opravdovým přirozeným zájmem,“ zdůrazňuje Jitka Literová.

Daniel Křetínský – spolumajitel West Ham United¹⁵

Klíčová slova

Daniel Křetínský, West Ham, miliardář, fotbal

Metodická část

pracovní list

Pracovní text

Český miliardář Daniel Křetínský se stal spolumajitelem fotbalového West Hamu United. Londýnský klub uzavření dohody oznámil ve středu odpoledne na svých webových stránkách. Vlastník pražské Sparty prostřednictvím své společnosti 1890s holdings podle očekávání odkoupil 27 procent akcií "Kladivářů".

Česká stopa v tradičním klubu anglické Premier League se nadále rozrůstá a nyní pronikla i do vlastnických struktur. Po fotbalistech Tomáši Součkovi, Vladimíru Coufalovi a Alexi Královi spojí s West Hamem své jméno také Křetínský.

"Jsem nadšený, že se proces podařilo uzavřít. Jsem vášnivým fanouškem fotbalu a vysoce oceňuji a respektuji výjimečnou historii a tradici West Hamu United, stejně jako loajální a vášnivou fanouškovskou základnu," prohlásil český podnikatel, který rovněž ocenil aktivity klubu v celé řadě sociálních programů a iniciativ.

"Vývoj a růst klubu v posledních letech je očividný a pro mě je ctí být součástí vzrušující budoucnosti, která je před námi," dodal Křetínský v prohlášení.

O jeho zájmu se spekulovalo několik týdnů. Že se uzavření obchodu blíží, napověděl nedělní zápas anglické ligy, v němž West Ham na London Stadium slavně porazil Liverpool 3:2. Kamery Křetínského zachytily v ochozech stánku, který hostil i olympijské hry v roce 2012, jak duel emotivně prožívá.

¹⁵ Zdroj: Křetínský je spolumajitelem West Hamu. Čeká nás vzrušující budoucnost, řekl - Aktuálně.cz. Sport - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 20. 11. 2021]. Dostupné z: <https://sport.aktualne.cz/fotbal/zahranici/kretinsky-je-spolumajitelem-west-hamu-ceka-nas-vzrusujici-bu/r-da2a2bc8422711eca7d3ac1f6b220ee8/>

"Byl jsem na stadionu, sledoval tým Davida Moyese a věděl jsem, že nastal úžasný čas stát se členem rodiny West Hamu United. Cítím se privilegovaně," podotkl šestačtyřicetiletý podnikatel.

„Hammers“ v minulé sezoně úspěšně podnikli útok na pozice zajišťující účast v evropských pohárech a v impozantním vzestupu pokračují i v novém ročníku. Po jedenácti kolech Premier League jim patří třetí příčka, přičemž získali stejně bodů jako úřadující mistr Manchester City. West Hamu se daří i v Evropské lize, kde má na dosah postup do vyřazovací fáze.

Křetínský rovněž naznačil možnost budoucí spolupráce mezi pražskou Spartou a West Hamem. "Mým osobním cílem je pomoci nastavit spolupráci mezi AC Sparta Praha a West Ham United tak, aby z ní profitovaly oba kluby. Samozřejmě v rámci pravidel, která jsou nastavena ze strany UEFA. West Ham by se mohl stát branou do Premier League pro hráče z našeho regionu," uvedl.

V představenstvu východolondýnského klubu vedle Křetínského zasedne i jeho kolega Pavel Horský. West Ham od roku 2010 vlastní dvojice David Sullivan a David Gold. Důležitou roli v chodu klubu hraje také místopředsedkyně Karren Bradyová.

"Jménem představenstva vítám Daniela Křetínského, Pavla Horského a 1890s holdings ve West Hamu. Pořád se díváme, jak se posouvat vpřed, a Danielův příchod pozici klubu jen posílí," řekla Bradyová a vyzdvihla fotbalové zkušenosti Křetínského.

Cenu za akcie londýnský klub nezveřejnil, v britských médiích se spekuluje o rozmezí 150 milionů liber až 190 milionů liber (5,6 miliardy korun).

Společnost 1890s holdings kontroluje Křetínský nepřímo díky vlastnictví 50 procent plus jedné akcie), 44 procent a jednu akcii má Patrik Tkáč prostřednictvím holdingové společnosti J&T Capital Partners. Zbýlých šest procent drží manažeři, kteří dlouhodobě spolupracují s Křetínským v energetice.

3D tisk¹⁶

Klíčová slova

3D tisk

Metodická část

pracovní list

Pracovní text

Fenomén 3D tisku čím dál více proniká do našeho běžného života. Dokáže ho zpříjemnit i zachránit. Obor, který se 3D tiskem zabývá, už se dokonce vyučuje na vysokých školách.

Jednoduše řečeno je 3D tisk proces, při kterém se z digitální předlohy, 3D modelu vytvořeném v počítači, vytváří fyzický výrobek. Na rozdíl od soustruhu a dalších obráběcích strojů se při takovém tisku materiál neubírá, ale přidává. Nejpoužívanější technologií je FDM (Fused Deposition Modeling), při které objekt vzniká vrstvu po vrstvě natavováním tenkého proužku plastového materiálu. Právě plast je při 3D tisku nejčastěji používaným materiálem. Už se ale tiskne i z kovu, z hrnčířské hlíny, kovového prášku a podobně.

Oblast využití 3D tisku se stále rozšiřuje a každou chvíli někdo přijde s něčím novým. Vyrobeny už byly například kloubní náhrady, zubní či kostní implantáty na míru. Využívá se i při výrobě různých protéz a kompenzačních pomůcek. Už před sedmi lety jeden Angličan vytiskl synovi na domácí 3D tiskárně robotickou protézu prstů na ruce. Masově se tisknou i naslouchadla pro sluchově postižené.

Vědci v britském Sheffieldu umí vytisknout i věrohodné protézy nosu, uší nebo očí. U očních protéz je to i kvůli finanční úspoře, protože jejich ruční výroba je velmi drahá. Dá se očekávat, že brzy se budou tisknout i cévy a náhradní orgány. Samozřejmě jsou různé designové výrobky. Na 3D tiskárně se dají vyrobit i těstoviny, čokolády, vánoční cukroví a další potraviny. Předpokladem samozřejmě je, že suroviny na ně jsou ve správném skupenství, aby prošly tryskou přístroje.

¹⁶ Zdroj: Novodobý zachránce životů 3D tisk: vyrobí téměř vše, nezlomil ho ani koronavirus - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 20. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/veda-a-technika/3d-tisk2020.html>.

Už v roce 2014 vytiskla americká firma Local Motors plně funkční auto s názvem Strati. Firma Divergent Microfactories zase na tiskárně vyrobila sportovní vůz, který byl homologován pro americké silnice. Některé automobilky zkoušejí tisknout náhradní díly pro běžná auta. 3D tisk by se také mohl využít k výrobě náhradních dílů pro veterány, které se těžko shánějí. Americký start-up Relativity Space chce dokonce tisknout kosmické rakety.

V roce 2015 pro změnu trojice amerických inženýrů vymyslela 3D tiskárnu, která umí vyrobit látku a oblečení. Výhodou je, že při tisku nevzniká žádný odpad, kterého je při výrobě v textilních továrnách údajně až 15 procent. Pro kreativní jedince se tak nabízí možnost navrhnout si a vytisknout oblečení přesně podle jejich představ. 3D tisk se osvědčuje také tam, kde je nutné vyrobit předmět přesně na míru. Špičkový hudebník tak může mít náustek dechového nástroje vytištěný přesně podle tvaru svých úst.

3D tiskárna stojí od pár tisícovek po pár milionů korun, záleží na jejím způsobu využití. Domácí přístroj si můžete sestavit i sami podle dokumentace, která je na internetu přístupná zdarma. Stolní 3D tiskárny dokáže po krátkém zaškolení ovládat skoro každý.

Absolventi oboru 3D tisk už se uplatňují ve výzkumu, strojírenství a v lékařství i u nás. Například aditivní technologii na VŠB-Technické univerzitě Ostrava loni úspěšně ukončilo 25 studentů. Kromě vysokých škol v Ostravě a Olomouci do svých osnov zařazují aditivní technologie i další české školy. Fakulta strojní ČVUT v Praze otevřela volitelný předmět Aditivní a alternativní technologie, který uvádí posluchače do rychlého prototypování výrobků i standardních průmyslových výrobních procesů. Fakulta výtvarných umění VUT v Brně zase slibuje samostatnou práci s 3D tiskárnou a pochopení procesu tisku v předmětu Digitální sochařství – 3D tisk.

O tom, že 3D tisk také doslova dokáže zachraňovat životy, nedávno přesvědčil veřejnost Český institut informatiky, robotiky a kybernetiky (CIIRC), který je součástí Českého vysokého učení technického v Praze. Pomocí 3D tisku tu totiž vyvinuli nový typ respirátoru nazvaného CIIRC RP95-3D určeného k ochraně před onemocněním COVID-19.

Podle webových stránek institutu lze respirátor používat opakovaně díky ověřeným postupům pro sterilizaci a dezinfekci. Zmíněný respirátor si ovšem doma nevytisknete. K jeho výrobě se používá pokročilá technologie MJF (MultiJet Fusion) a tiskáren disponujících touto technologií je v ČR bohužel jenom sedm.

Fotomontáž¹⁷

Klíčová slova

fotomontáž, sociální sítě, aplikace

Metodická část

Šíření poplašných zpráv je často doprovázeno manipulativními fotografiemi, které jsou označovány za fotomontáž. Tyto snímky nezachycují realitu, ačkoli se to může na první pohled zdát. Následující text popisuje problematiku fotomontáží a uvádí několik možností, jak falešné fotografie odhalit. Text je vhodný do výuky mediální výchovy, kterou můžeme zapojit napříč různými předměty.

Pracovní text

Možná se tak narodila, možná je to Photoshop.

Manipulace po vzniku. Díky rozvoji technologií nebylo nikdy snazší realitu poupravit, přibarvit nebo zcela přetvořit, což trefně poznamenala i ve své knize Soumrak fotožurnalistu? Alena Lábová. Manipulace fotografií v digitální éře: „Ještě nikdy nebyla manipulace fotografií tak jednoduchá a její výsledky tak perfektní a tak těžko prokazatelné jak dnes.“ Jak se tedy fotografie dají poupravit? Velice snadno, zná to každý, kdo někdy používal jakýkoliv grafický program (Adobe Photoshop, Corel, Gimp nebo i obyčejné Malování). Známe to i z online aplikací jako Instagram nebo Snapchat, kde lze fotografie upravit pomocí přednastavených filtrů. Naše fotky tak dostanou ten správný barevný nádech a my si hned můžeme připadat jako profesionální fotografové.

Pravděpodobně nejznámější technikou, jak změnit obraz, je fotomontáž. Jedná se o vytvoření fotografie z několika různých záběrů nebo jejich částí, čímž se vytvoří zcela nový celek. Dříve se velice podobné techniky označovaly jako koláže (vlastně dodnes se tento pojem v umění drží). Pokud se budeme bavit o politice, tak mezi nejoblíbenější cíle fotomontáží patří ruský prezident Vladimír Putin. Svět v pravidelných intervalech obléta jeho fotografie, které dokazují, že je mužem činu a že je všudypřítomný. Byl schopný si osedlat koně (originál) i medvěda (fotomontáž).

¹⁷ Zdroj: GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!. 2. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2249-5. str. 66, 71.

(...)

Pokud máme pochybnosti o důvěryhodnosti obrázku, existuje několik nástrojů, které nám s ověřováním pravosti mohou pomoci. Tedy bavíme-li se o internetovém zpravodajství nebo sociálních sítích. U tištěných novin by to byl o něco větší oříšek. Do počítače si například můžeme stáhnout databázi TinEye, která ověřuje historii obrázku. Lze ji nainstalovat i rovnou do prohlížeče Google Chrome. Google má také svoji aplikaci, která nám zjišťování původu a historie fotografií usnadní. Stačí si jen nainstalovat doplněk Google Images.

Samozřejmě některé důkazy o tom, že se „blíží konec světa“, lze rozeznat pouhým okem, protože ne všechny fotomontáže se pokaždé povedou. Je třeba si dávat pozor třeba na odrazy ve slunečních brýlích, ve výloze nebo na kapotě auta.

Hoax¹⁸

Klíčová slova

hoax, poplašné zprávy

Metodická část

Šíření poplašných zpráv je v současné době velkým problémem na internetu a sociálních sítích. Z toho důvodu je vhodné naučit žáky rozeznávat falešné zprávy od těch reálných a seznámit je s pojmy, které tento jev provází. Následující text se zabývá pojmem hoax čili poplašná zpráva. Text je vhodný do výuky mediální výchovy, kterou můžeme zapojit napříč různými předměty.

Pracovní text

Hoaxy

Běžným jevem na internetu jsou poplašné a často zbytečné řetězové zprávy, tzv. hoaxy. Řítí se bleskovou rychlostí po sociálních sítích či v e-mailech, a přestože existuje mnoho druhů hoaxů, mají společný jeden znak – nabádají k dalšímu rozeslání a sdílení. Asi už každému z nás někdy přišla zpráva začínající slovy „pošli tento e-mail dalším pěti kamarádkám a do týdne budeš mít štěstí“. Hoaxy mají ale různý obsah: informace zábavné či o urgentním nebezpečí, falešné prosby o pomoc a petice, citově vydírají nebo třeba varují před virovým ohrožením. Některé hoaxy jsou pro nás jen obtěžující. Asi nikoho z nás nebaví denně mazat ze schránky nesmyslné e-maily. Kdyby ale zůstalo jen u toho, tak budiž. Jenže některé hoaxy obsahují nebezpečné rady. Šíření hoaxu může také zničit pověst jednotlivce či skupiny (který nebo která má údajně stát za ohrožením) či způsobit zneužití osobních údajů. Při přeposlání hoaxu totiž lidé často nechávají předešlé příjemce ve zprávě. Takto internetem běží obrovský seznam e-mailových adres, což zvyšuje riziko toho, že je někdo zneužije třeba k rozšíření počítačového viru.

¹⁸ Zdroj: GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!. 2. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2249-5. str. 45.

Porovnání cen¹⁹

Klíčová slova

sametová revoluce, současnost, porovnání cen

Metodická část

Následující text se zabývá porovnáváním cen u spotřebičů, potravin a služeb v období před rokem 1989 a v současnosti. Text je vhodný pro výuku dějepisu, matematiky a dá se též využít pro ekonomická témata. Text nabízí žákům možnost seznámit se s obdobím, které znají pouze zprostředkovaně, a může jim pomoci se v tomto období zorientovat.

Pracovní text

Podražily brambory a divadlo

Před 30 lety dosahovala průměrná mzda 2504 korun. Vloni se vyšplhala na desetinásobek. Před sametovou revolucí jste za pračku dali 5950 korun, vloni v průměru 10 998 korun. To jste na ni museli šetřit téměř dva a půl měsíce, v současnosti si za měsíc můžete koupit hned dvě pračky, a ještě vám něco zbude. I s tímto srovnáním přišel analytický projekt Česko v datech.

„Ke zlevňování po roce 1989 došlo u většiny potravin. Nejvíce je to vidět třeba u cen stogramové mléčné čokolády, které sice stouply z 13 na 27,2 koruny za tabulku, ale při převedení na současnou měsíční mzdu je jejich cena mnohem přívětivější. Dříve jste si svou výplatu mohli přepočítat na 192,6 čokolády, ale dnes si za ni můžete pořídit téměř devět set tabulek,“ objasňuje Tomáš Odstrčil z Česka v datech.

Z potravin jsou jediným artiklem, který od roku 1989 zdražil i v přepočtu na průměrnou čistou měsíční mzdu, konzumní brambory. Z 1,6 koruny za kilo se jejich cena zvýšila na 20,23 koruny a namísto 1565 kilogramů si tak měsíčně můžete pořídit „pouze“ 1209 kilo. Více než 3,5násobně však například ušetříte na čerstvých slepičích vejcích. Cena za deset vajec se během sametové revoluce pohybovala na třinácti korunách a nyní za stejný počet utratíte 36 korun. Oproti 1926 vejcům si jich za průměrný plat můžete od sametové revoluce koupit o 4856 více.

¹⁹ Zdroj: Metro: Retro - 30 let svobody. Praha: MARFA, 2019.

„Zatím co spotřebiče a potraviny často i výrazně zlevnily, u služeb tomu tak většinou není. Průměrná cena lístku do divadla se ze 24 korun vyšplhala ke 280 korunám. Před třiceti lety vám průměrná měsíční mzda tedy teoreticky umožňovala až 104,3 návštěvy divadla, a v současnosti byste s průměrnou měsíční mzdou zvládli 87,1 představení,“ uvádí Odstrčil, který dodává, že ještě výraznější je zdražení vstupenek do kina, které podle Českého statistického úřadu průměrně vycházejí na 129 korun, což je oproti revolučním sedmi korunám a 33 halěrům značný nárůst i při současných platech.

I alkohol a cigarety vycházejí v současnosti lépe. Lahvových piv si za průměrnou mzdu můžete pořídit více než dvojnásobek, a i při koupi stejného množství čepovaného piva vám v peněžence zbude více než před třiceti lety. U tradičního českého tuzemáku stoupla cena ze stokoruny na přibližně 256 korun za liter. „A tak si v současnosti místo 25 lahví můžete za průměrnou měsíční mzdu dovolit hned 95,5 litrové lahve Tuzemského tmavého,“ uzavírá Odstrčil.

Klíčová slova

národní obrození, recepty, cukroví

Metodická část

Magdaléna Dobromila Rettigová je známá svými kuchařkami již od 19. století. Výrazy z jejích receptů jako vraz tam dvě vejce, používáme v žertu již několik generací. Proto jsou následující dva recepty vhodné k představení této autorky, a zároveň samotné recepty ukazují, jak dlouhou mají v naší kuchyni tradici. V receptech se objevují archaické tvary slov i převody vah. Díky receptům je text vhodný i pro kuchařské obory na učiliště a odborné střední školy.

Pracovní text

Zázvorky

Dej do hladkého hrnku $\frac{1}{4}$ kila tlučeného cukru, vraz do něho dvě celá vejce a dva žloutky, postav to do rendlíku, v němž musí být vřelé vody tolik, aby až na povrch dosahovala, ale nepřetékala, a míchej tím na pokraji plotny tak dlouho, až je míchanina teplá; pak vyndej hrnek z vody a míchej tím opět tak dlouho, až to docela vychladne. Nyní teprva k tomu přimíchej $\frac{1}{4}$ kila pěkné mouky a lžící tlučeného a prosátého zázvoru, vypracuj to ještě trochu na vále a rozválej to as na stéblo tlustě, potom vypichuj formičkou zázvorky, klad' je na plech voskem neb máslem potřený, nech je několik hodin stát, nečež je nech ne příliš zprudka upeci. Při vaření snídaně se mohou udělat a při obědě péci.

Linecké těsto

Vezmi na víl $\frac{1}{4}$ kila mouky, rozválej v ní $\frac{1}{4}$ kila čerstvého másla, 12 dekagr. oloupaných utlučených mandlí, 14 dekagr. tlučeného cukru, s půl citronu drobně usekanou kůru, zadělej to dvěma vejci a třemi žloutky, přičeď k tomu též z půl citronu šťávy, vypracuj to a nech to ve studeném místě odpočinout, pak z toho dělej koláčky neb dort.

²⁰ Zdroj: RETTIGOVÁ, Magdaléna Dobromila a Antonie DUŠÁNKOVÁ. Magdaleny Dobromily Rettigové Domáci kuchařka. 1886. Str. 412 - 41.

Vánoce²¹

Klíčová slova

Vánoce, novověk, recept na perníčky

Metodická část

Následující text se zabývá tématem Vánoc v novověku. Na příkladu rodu Rožmberků je ukázáno, jak se slavily Vánoce na konci 16. století. Z toho důvodu je text vhodný pro dějepis i občanskou výchovu (téma české zvyky a tradice). Text obsahuje i popis slavnostní večeře a recept na medové perníčky. V receptu se objevují historické pojmy i převody vah. Díky receptu je text vhodný i pro kuchařské obory na učiliště a odborné střední školy.

Pracovní text

Vánoce u Rožmberků

Slavnostní tabule

Štědrovečerní večeře a božíhodový oběd se příliš nelišily. Na Štědrý večer se u Rožmberků podávaly ryby. Kromě kapra s různými omáčkami se velké oblíbené těšily pečené štiky, pstruzi a raci. Nabízely se i ryby uzené, solené a nadívané, případně zpracované do paštik a rosolů. Stolovníci mohli mít také hovězí, skopové a vepřové. Na tabuli pana vladaře nechyběla kuřata a samozřejmě zvěřina. Sloužící nabízeli také dozlatova vypečené husičky a jako vzácnou delikatesu zpěvné ptáky. Za výjimečnou lahůdku se považovaly pravé medvědí tlapy. Ochucovaly se cibulí, česnekem a vinným octem. Exotický punc jim dávalo drahé zámořské koření, hlavně zázvor, šafrán či hřebíček. Zkrátka nepřišly ani naše bylinky, zejména šalvěj, rozmarýn a jalovec. Každé jídlo vždy doplňoval chléb a země.

Sladkosti byly samozřejmostí. Polyxena z Pernštejna měla ve své kuchařské knize poznamenáno hned několik druhů medových perníků. Peklo se také mandlové či zázvorové pečivo a dělaly se sladkosti z cukru i bílku na způsob našich pusinek. Dámy mlsaly sedmikrásky, šípky a pomerančovou kůru kandované v cukru, v oblíbené byla také smažená jablka či fíky v meduse zázvorem a skořicí. Ani syrové ovoce nesmělo na slavnostní tabuli chybět, a to hlavně jablka a hrušky, které doplňovaly vlašské ořechy. Bohatí Rožmberkové mohli

²¹ Živá historie. Brno: Extra Publishing, 2019. str. 77. (časopis)

nabídnout i exotické kousky: pomeranče, citrony, sušené datle a řecké víno, tedy rozinky.

Moravský perník z kuchařské knihy Polyxeny z Pernštejna

Suroviny: 1 a ½ libry (asi ¾ kg) cukru, černá výražková mouka (množství se neudává, tedy zkusit přiměřeně), 2 loty (30 g) anýzu, 2 loty koriandru, 1 lot muškátového oříšku, 2 loty skořice.

Postup: Půl libry cukru svařit s vodou na řídký sladký roztok (julep). S černou výražkovou moukou zadělat těsto. Udělat z něho malé pokrútky (perníčky) a na vymaštěném plechu upéci. Po vychladnutí perníčky v moždíři roztlouci na mouku. Rozmíchat s julepem z vody a jedné libry cukru a dát péct.

Černé díry²²

Klíčová slova

černá díra, astrofyzika, Stephen Hawking

Metodická část

Černé díry jsou tématem následujícího textu, který se snaží jednoduše vysvětlit, co jsou to černé díry. Text je vhodný pro hodiny fyziky.

Pracovní text

To vůbec nejprostší.

Černé díry jsou neproniknutelně tmavé, neboť žádné světlo nebo jiné záření z nich nemůže uniknout. A jsou to jakési „díry“ v prostoru – což ale nelze brát doslova. Černé díry umožňují pohled do hlubin vesmíru a nabízejí také nejhlubší porozumění jeho podstatě. Bez černých děr by se vesmír vyvíjel úplně jinak, anebo by možná z velkého třesku vůbec nevznikl – a pak by nevznikli ani lidé.

O černých dírách můžeme bez přehánění říci, že jsou nejjednodušší a současně nejtěžší věci na světě. Váha těchto zvláštních nebeských těles je tak veliká, že jim nic nedokáže uniknout. Žádná hmota a ani žádné záření se svou rychlostí světla, která ovšem není nekonečná. A jednoduché jsou, neboť pro jejich úplný popis stačí znát tři údaje: hmotnost, moment hybnosti a elektrický náboj. Alespoň tak to vyplývá z obecné teorie relativity. Hmotnost udává, jak těžká tato černá díra je, moment hybnosti, jak rychle se točí kolem své osy, a elektrický náboj je ve skutečnosti nulový, neboť kladné a záporné náboje se vzájemně vyruší. Jednodušší už to být nemůže, alespoň ne ve fyzice.

Žádný jiný objekt ve vesmíru nelze úplně popsat na základě tak mála informací. To dokázali Hawking a jeho koledové Brandon Carter, Werner Israel a David C. Robinson v letech 1970-1973. Termín „černá díra“ ostatně vymyslel v roce 1967 John Wheeler. A jelikož si jsou všechny černé díry podobné jak dohola ostříhaní uniformovaní vojáci, použil název „teorém bez vlasů“ z angl. No-hair theorem. Černá díra tedy také neprozradí, co všechno se v ní ztratilo.

²² Zdroj: VAAS, Rüdiger. Prostě Hawking!: geniální myšlenky vtipně a jasně. Ilustroval Gunther SCHULZ, přeložil Michal ŠMÍD. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0786-5. str. 12-13.

Hanin kufřík²³

Klíčová slova

druhá světová válka, židovské perzekuce, Hana Brady

Metodická část

Příběh Hany Bradyové je jedinečnou ukázkou hrůz druhé světové války. Díky vzpomínkám jejího bratra Jiřího Brady má čtenář možnost poznat osudy jedné židovské rodiny, a především malé dívenky, na kterou válka a židovské perzekuce dolehly nejvíce. Následující text popisuje období jara 1939, kdy začaly pro židovské obyvatelstvo platit přísné zákazy. Jak se s nimi vyrovnávaly děti se čtenář dozví po přečtení úryvku.

Pracovní text

Nové Město na Moravě 1939

Patnáctého března 1939 obsadily Hitlerovy fašistické oddíly zbytek Československa a život rodiny Bradyových se navždy změnil. Nacisté prohlásili Židy za zlé a nebezpečné nepřátele všech lidí. Od té chvíle byli všichni Židé v Novém Městě, včetně rodiny Bradyových, nuceni žít podle odlišných pravidel.

Židé směli opouštět své domy jen v určitých hodinách. Směli nakupovat jen ve vyhrazených obchodech a jen po vymezenou dobu. Nesměli cestovat, takže skončily návštěvy milovaných tet, strýčků a babiček v blízkých městech. Museli nacistům nahlásit vše, co vlastnili – umělecké předměty, šperky, přístroje, bankovní knížky. Urychleně ukrývali nejcennější dokumenty do skrýší v podkroví. Tatínkovu sbírku známek a mamínčino stříbro chovali ke svým nežidovským přátelům. Ale rodinné rádio muselo být odevzdáno nacistickému úředníkovi na ředitelství.

Jednoho dne chtěla jít Hana s Jiřím do kina na Sněhurku a sedm trpaslíků. Když se dostali k pokladně, uviděli nápis, na kterém stálo „Židům vstup zakázán“. Brunátní rozhořčením a splanoucíma očima se otočili a šli domů. Hana Vcházela do dveří rozezlená a znechucená. „Co se to děje? Proč nemohu jít do kina? Proč prostě nemohu ten nápis ignorovat?“ Maminka s tatínkem se na sebe jen podívali. Jednoduchá odpověď neexistovala.

²³ Zdroj: LEVINE, Karen. Hanin kufřík: příběh dívky, která se nevrátila. Vyd. 2. Přeložil Dana MAKOVÍČKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0521-0. str. 33-35.

Zdalo se, že každý týden přináší nová omezení. Židům vstup na hřiště zakázán. Židům vstup na sportoviště zakázán. Židům vstup do parků zakázán. Hana už nesměla chodit na gymnastiku. Dokonce i rybník, kam chodila bruslit, byl prohlášen za území, kam Židé nesměli. Její přátelé, kteří nebyli židovského původu, byli z nových pravidel nejdříve zmateni stejně jako Hana. Seděli spolu ve škole jako dřív a nadále se bavili prováděním rozmarných kousků jako předtím, ve třídě i mimo ni. „Zůstaneme spolu navždycky, ať se děje, co se děje,“ slibovala Haně její nejlepší kamarádka Marie. „Nedovolíme nikomu, aby nám říkal, s kým si smíme hrát a s kým ne!“

Ale jak pozvolna ubíhal měsíc po měsíci, přestávali za Hanou její přátele po škole i o víkendech chodit. Dokonce se Marie začala Haně vyhýbat. Mariini rodiče dívce židovskou kamarádku zakázali. Obávali se, že by celá rodina mohla být nacisty potrestána za to, že Marii toto přátelství schvalují. Hana se cítila nesmírně osamělá.

Hygiena ve středověku²⁴

Klíčová slova

středověk, život ve středověku, hygiena ve středověku

Metodická část

Při výuce středověku je vyučující často omezen na výklad důležitých událostí dané doby či na představení významných středověkých osobností. Ovšem aby žáci lépe pochopili a poznali probírané období, je vhodné doprovodit probírané téma i každodenním životem v tomto období. Následující text se zabývá tématem hygieny ve středověku.

Pracovní text

Hygiena

Dodnes se traduje, že středověk na hygienu příliš nedbal. Ovšem není to tak docela pravda. Dle poznatků odborníků se lidé už ve 14. století pravidelně myli, prali si šaty, česali se a muži si upravovali vous. Na osobní hygienu lidé dbali. Jak u urozených, tak u prostých lidí platilo, že přijít do společnosti nebo v neděli do kostela na mši špinavý se považovalo za neslušné. Středověký člověk se myl ráno a také se myl po práci. K umytí stačil tekoucí potok nebo doma dřevěný džber či jiná nádoba naplněná vodou. Urození lidé se na hradech myli ve vytepávaných umývadlech, ke kterým patřil džbán svodou. Mýdlo ve středověku neznali, to se objevilo až v renesanci.

Kromě pravidelného mytí se čas od času prováděla očista celého těla. K takovému důkladnému umytí sloužily lázně, které byly ve své době velmi oblíbené. Bylo zde teplo, pohodlí, setkávali se tu přátelé a byly zde poskytovány i služby erotického charakteru. Jakési soukromé lázně snad existovaly i na některých hradech, ale spíše bychom takové zařízení našli ve městech.

Pro urozené vrstvy byla už ve 13. století zřizována lázeňská střediska, kde šlechtici pobývali několik týdnů, aby se důkladně omyli a zregenerovali a také si užili radováněk.

Doma, tedy tam, kde to bylo jejich, si lidé udržovali pořádek. Horší už to bylo s veřejnými prostory, které vlastně nepatřily nikomu. Zde se i pořádek nestaral nikdo a podle toho to také vypadalo. Na hradech byly odpadky

²⁴ R Zdroj: UDA, Zdeněk. Tajemství hradu Rabí. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-012-2. str. 122-123.

vyhazovány do hradního příkopu, kde postupně zahnívaly. Proto byl v okolí každého hradu značný nepořádek a zcela jistě také zápach.

Zápach byl označován jako „zkažené povětří“, přičemž se věřilo, že právě zápachem se šíří nemoci. Avšak místo toho, aby si lidé kolem sebe uklidili, nosili především urozené dámy u sebe vonné esence. Ty však nenosily kvůli tomu, aby vůně přehlušila zápach, ale aby ochránily své zdraví před oním „zkaženým povětřím“.

Záchod se na středověkém hradě nazýval vzletně prevét nebo staročesky výsernice. Nejčastěji to býval malý arkýř na venkovní zdi paláce, uvnitř opatřený kamennou sedačkou s kruhovým otvorem. Pod arkýřem už byl volný prostor, nejčastěji příkop. Fekálie tak z prevétu volným pádem padaly podél hradní zdi dolů do příkopu.

O ministrech²⁵

Klíčová slova

politologie, ministr

Metodická část

O fungování státu a jeho vedení diskutovali filozofové již ve starověkém Řecku. Dodnes přebíráme jejich myšlenky a názory. Dalším obdobím, kdy se toto téma rozvíjelo, je humanismus. Niccoló Machiavelli patří mezi průkopníky politologie a jeho spis Vladař je dodnes často vydáván a čten. Následující text se zabývá tématem vysokých funkcí ve státní správě – ministerský post a lze je zařadit jak do dějepisu, tak do občanské výchovy.

Pracovní text

O ministrech

Výběr vhodných mužů pro důležité funkce ve státě má rovněž nemalý význam. Podle jejich kvalit bývá posuzován i panovník. Jsou-li špatní, nestojí ani panovník většinou za nic, a naopak, obklopí-li se schopnými muži, každý ho má za muže na svém místě, protože umí rozeznat skutečnou hodnotu od pozlátka.

Pro příklad nemusíme chodit daleko: tak znamenitého ministra, jako byl pan Antonio de Venafo v sienském vévodství Pandolfa Petrucciho, si mohl zvolit jen prozíravý vládce.

Způsobilství či nezpůsobilství člověka pro vykonávání určité státní funkce lze předem odhadnout podle těchto tří podmínek: buď rozumí své věci sám a nikoho dalšího nepotřebuje, nebo si umí dát od jiných schopných poradit, anebo sám nic nedovede posoudit, ničemu nerozumí a na rady neslyší – a ten není k ničemu. Pandlofo možná nepatřil do skupiny první, ale bezpochyby do té druhé. Umět ocenit, kolik chytrosti nebo naopak hlouposti je v počínání toho druhého, schopnost rozlišit správný tah od nesprávného. Na to není třeba žádné zvláštní geniality, ale je to záruka, že na takového panovníka si ministr s podfukem a lstí nepřijde a dá si pozor.

Poznat, zda může být někdo dobrým ministrem, lze snadno a takřka neomylně podle základního měřítka: myslí-li vždy a ve všem hlavně na sebe a svůj

²⁵ Zdroj: MACHIAVELLI, Niccolò. Vladař. V tomto překladu 4. vyd., V nakl. XYZ 1. [i.e. V tomto překladu 5. vyd., V nakl. XYZ 2.]. Přeložil Josef HAJNÝ. Praha: XYZ, [2009], c2007. ISBN 978-80-7388-221-1. str. 153-155.

prospěch, pro takovou funkci se nehodí. Muž ve službách státní moci nikdy nesmí myslet na sebe, ale na prospěch země a vladaře a projednávat státní záležitosti s ním. Na druhé straně si musí panovník dobrého ministra umět vážit, nesmí ho přehlížet, má ho vyznamenávat a patřičně oceňovat, aby si ho zavázal vděkem k věrnosti a oddanosti. Jen tehdy, nasytí-li jeho ctižádost a přirozenou lidskou touhu po přiměřené životní úrovni, bude mu sloužit dobře a odpovědně, protože bude vědět, že každý možný převrat ohrozí nejen panovníka, ale i jeho.

Jsou-li ministři čestní a vládce uznalý – mohou se a sebe navzájem spolehnout a důvěřovat si. Nechová-li se však jedna ze stran podle tohoto pravidla, určitě na to doplatí.

O studánce²⁶

Klíčová slova

pověst, sv. Vintíř

Metodická část

Pověsti jsou součástí tradic každého národa. Můžeme se setkat s pověstmi národními, týkající se celého národa, či s pověstmi místními, které vyprávějí o místech a osobnostech místního významu. Následující text zachycuje místní pověst z oblasti Šumavy a týká se jak místa, které je zdejšími obyvatelům známé, tak i osobnosti sv. Vintíře, jenž je se Šumavou velmi spojen.

Pracovní text

O studánce pod Líšnou

Vrch Líšná se nachází mezi Buděticemi a Rabím. O d nepaměti se na jeho jižním úpatí nachází studánka. V dávných dobách se v těchto místech zdržoval poustevník Vintíř, původem Němec. V místě, kde pramen vyvěral ze skály, Vintíř vydlabal studánku a překryl ji velkým plochým kamenem. Nedaleko si ze dřeva vystavěl chýši, ve které přebýval. Měl zde i nuzné poustevnické lože z mechu a listí. Jedl jen kořínky a lesní plody a k tomu pil vodu ze studánky. Mnoha lidem se ho zželelo, a proto mu na kámen u studánky dávali alespoň chléb. Často bývalo Vintíře vidět, jak ve své dlouhé přepásané říze, kterou mu až do pasu zakrýval dlouhý vous, chodí po kraji lesa, hlasitě se modlí a zpívá žalmy. Ale protože to byl Němec, byl i jeho zpěv a modlitby německé.

Některým místním lidem německý jazyk velmi vadil. Zvláště pastevcům, kteří na okolních loukách pásli dobytek, byl poustevník trnem v oku. Dělalí mu jen to nejhorší. Dokonce se odvážili až do jeho chýšky. Vše, co tam bylo, rozbili, nasušené bylinky rozházeli, zničili i Vintířovo mechové lůžko.

Vintíř pak zdejší kraj opustil tak tiše, jako do něj přišel. Ti, kteří ho měli rádi, na něj s úctou vzpomínali. Proto na poustevníkovu památku u studánky postavili kříž a po jeho stranách vysadili kaštany. Studánka byla od těch dob zvana Vintířovou.

²⁶ Zdroj: RUDA, Zdeněk. Tajemství hradu Rabí. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-012-2. str. 137.

Šamanismus²⁷

Klíčová slova

šamanismus, filozofie, náboženství

Metodická část

Filozofie a světová náboženství bývají součástí výuky na ZŠ i SŠ. Pro ozvláštnění výuky se může vyučující opřít o méně známá a probíraná témata. Následující text se zabývá šamanismem a vysvětluje jeho principy.

Pracovní text

Výraz šaman, odvozený z tunguzského jazyka, znamená doslovně „ten, kdo je ve stavu extáze“ a označuje druh mystické zkušenosti (nikoli náboženství či filozofii), který se objevuje se stejnými charakteristickými znaky v různých zeměpisných a kulturních podmínkách.

Přestože se šaman musí podrobit přísnému výcviku u mistra, nezískává své schopnosti tím, že těží z takto nabytých zkušeností. Jde totiž o dar, kterého se dostává jen velmi málo jedincům a jenž je patrný již v průběhu dospívání jako povolání. V dospělosti se toto nadání projevuje celou řadou zvláštností, mezi nimiž je nejvýraznější opačná sexuální orientace. Šaman se totiž postupem času mění stále více v *hermafrodita*; až do té míry, že někdy vytváří rodinu s jiným mužem.

Tím, že projde velice tvrdým výcvikem (izolace, hladovka), získává šaman schopnost podle libosti vstupovat do stavu extáze. Z psychopatologického hlediska jde o psychicky labilního jedince, který je však schopen svou neurovegetativní labilitu kontrolovat, a dokonce pozitivně využívat. M. Eliade (*Lo sciamanesimo e le tecniche arcaiche dell'estasi*, 1951) tvrdí, jediný rozdíl mezi šamanem a psychotikem je v tom, že šaman je schopen navodit stavy mentálního rozdělení vědomě podle potřeby.

Šamanský trans se projevuje dvěma typickými způsoby:

²⁷ Zdroj: NICOLA, Ubaldo. *Obrazové dějiny filozofie*. V Praze: Euromedia Group - Knižní klub, 2006. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1578-0. str. 18.

Posedlost, stav, kdy je šaman ovládán nějakou cizí mocí (duchem či zvířetem). Tento stav se podobá tomu, co Platón popsal jako *entuziasmus*;

Let duše, která je schopna na určitou dobu opustit tělo a putovat ve světě duchů (a tak prožít všudypřítomnost).

Schopnosti, které má šaman ve stavu extáze, zahrnují také extrémní odolnost vůči bolesti a necitlivost vůči zraněním.

V kmenových společnostech tyto vlastnosti způsobují, že je považován za studnici vyšší moudrosti, vyplývá z nich schopnost věštit a vykládat znamení, skládat básně, léčit. S tím souvisí značná sociální zodpovědnost (šaman například určuje, kdy je vhodné vydat se na lov či započít se zemědělskými pracemi).

Na Západě nalézáme šamanismus i v současné době stále ještě u obyvatel Arktidy (Inuit, Eskymáci). Předpokládá se, že v prehistorické době byl rozšířen všude, jak v severní Evropě (druidismus), tak ve středomořské oblasti včetně Řecka. Podle R. Doddse (*Greeks and the Irrational*, 1986) byl sice řecký šamanismus v období, kdy se zrodila filozofie, to je mezi šestým a pátým stoletím př. Kr., už přežitkem, ale Empedokles a Pythagoras by přesto měli být považováni za poslední příklady medicinmanů podle starobylé tradice. „Empedokles nepředstavuje nový typ osobnosti. Je naopak velmi starou postavou, šamanem, který ve své osobě spojuje zatím nerozlišené funkce mága a přírodovědce, básníka a filozofa, kazatele, léčitele a veřejného poradce.“

Teorie velkého třesku²⁸

Klíčová slova

teorie velkého třesku, Stephen Hawking

Metodická část

Jak vznikl vesmír? Na tuto otázku se snažil odpovědět jeden z nejznámějších fyziků Stephen Hawking pomocí teorie velkého třesku. Následující text se snaží lehkou a srozumitelnou formou vysvětlit tuto teorii a přiblížit ji tak laickým zájemcům o dané téma. Text je vhodný pro hodiny fyziky.

Pracovní text

Počátek všeho

Na svém počátku 13,8 miliardy let byl celý vesmír nepředstavitelně malinký, menší než jádro atomu. Zní to jako neprokazatelné tvrzení, jde však o výborně podloženou vědeckou teorii. Hvězdy a galaxie tehdy neexistovaly, nebyly ani atomy – a tedy ani žádní smělí vědci jako Stephen Hawking, kteří by o tom přemýšleli...

Extrémně horký a nepředstavitelně hustý moment zrodu našeho vesmíru se označuje jako velký třesk. Ihned poté se vesmír přeměnil v divokou změť hmoty a záření. Vznikly první částice a během prvních 15 minut se objevily lehké prvky, vodík a helium. Ty až dodnes tvoří 99 % veškeré známé hmoty vesmíru. Ostatní prvky, jako uhlík, kyslík a dusík, vznikly až mnohem později v jádrech hvězd a během jejich explozí. Tyto události jsou velmi dobře známy a jsou zdokumentovány na základě skutečných pozorování. Podobné je to i s jevy, které se odehrály v prvních miliardách vteřiny: ty můžeme zopakovat a detailně prozkoumat v obřích urychlovačích.

První momenty našeho vesmíru tedy nejsou zas tak neprozkoumatelné. Fyzici a kosmologové vědí velmi dobře, jak se to tehdy odehrálo. Avšak jedna velká hádanka nám zůstává: Jak došlo k velkému třesku? Je počátkem všeho? Nebo je to jen zvláštní přerod vesmíru? Ale co pak bylo před ním?

²⁸ Zdroj: VAAS, Rüdiger. Prostě Hawking!: geniální myšlenky vtipně a jasně. Ilustroval Gunther SCHULZ, přeložil Michal ŠMÍD. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0786-5. str. 12-13.

Terezín²⁹

Klíčová slova

druhá světová válka, terezínské ghetto, pracovní nasazení

Metodická část

Období druhé světové války je důležitou součástí naší historie. Jeho symbolem jsou Lidice, ležáky, ale také Terezín, kde bylo zbudováno ghetto. Následující text se zabývá životem vězňů v tomto ghettu a jejich pracovním nasazením.

Pracovní text

Pracovní nasazení

V terezínském táboře byla práce povinností a vyjma starých a nemocných vězňů byli zaměstnáni všichni od 14 let věku. Práce skýtala někdy určité výhody, například hodnotnější přiděly jídla a v některých případech i ochranu před transporty na Východ. Ochrana se týkala především osob zaměstnaných v některých oborech důležitých pro výrobu a chod ghetta a vztahovala se i na jejich nejbližší rodinné příslušníky. Nacistická komandantura však tuto možnost setrvání v ghettu neustále pozměňovala a omezovala, až se přestala uplatňovat vůbec. Část pracovních sil byla využívána pro válečně důležitou výrobu. Jednalo se o nasazení v dílnách pro zpracování dřeva, na štěpení slidy, ve správkárnách vojenských uniforem či v tzv. kistenprodukcí, jež představovala montáž dřevěných beden, do nichž pak vězni kompletovali a balili speciální zařízení pro vojenské automobily. Terezínští vězni museli vybudovat základní hygienická zařízení, rozšířit vodovod a kanalizaci, postavit železniční vlečku z Bohušovic do Terezína. Jejich silami bylo postaveno i táborové krematorium. Po celou dobu války pracovalo mnoho osob v zemědělském hospodářství. V komplexu dílen se vyráběly různé spotřební předměty a prováděly se tam opravy šatstva, bot a dalších věcí denní potřeby. Převážná část produkce však odcházela přímo do říše, kde pomáhala zásobovat německé obyvatelstvo i samotnou armádu. Velké množství vězňů bylo zaměstnáno v aparátu samosprávy, ve zdravotnictví, péči o mládež či staré osoby a v mnoha dalších pomocných službách. K vyhledávaným patřila pracovní místa v kuchyních, pekárnách a dalších provozech, kde se zpracovávaly potraviny. Několik početných skupin pracovalo i v komandech

²⁹ Zdroj: CHLÁDKOVÁ, Ludmila. Terezínské ghetto. Praha: V ráji, 2005. ISBN 80-86758-18-4. str. 19-20.

mimo tábor (v lesích na Křivoklátsku, v dolech na Kladně a v Oslavanech, na zámku v Panenských Březanech, ve Wulkowě u Berlína a jinde).

Středověké vynálezy³⁰

Klíčová slova

vačková hřídel, hodinový strojek, mechanika, vynález

Metodická část

Lidskou společnost provázejí vědecké objevy a vynálezy již od počátku. Studenti všech oborů se setkávají a pracují s nástroji, které byly nově vynalezeny či mají své předchůdce. Následující text obsahuje dva kratší texty o vynálezech z oblasti mechaniky, které se staly součástí nástrojů, které lidstvo používá dodnes, ačkoli jde o vynálezy z období středověku. Z toho důvodu lze text využít jak v dějepise, tak v teoretických odborných předmětech z oblasti mechaniky.

Pracovní text

10 středověkých vynálezů, které změnily svět

Vačková hřídel

Počátky moderní mechaniky a robotiky

K největším učencům své doby patřil bezesporu Ismail al-Džazáří, muslimský matematik, umělec, astronom a vynálezce původem z Horní Mezopotámie (nyní na severovýchodě Turecka). Vděčíme mu za nejstarší známé příklady důmyslných mechanických zařízení, která vykazují spřízněnost s dnešní robotikou. Jeho automatické strojky měly většinou podobu pohyblivých zvířat, a i když sloužily hlavně k pobavení, patřily k technickým zázrakům své doby. V nadcházejících letech mocně ovlivnily například Leonarda da Vinciho.

Nejdůležitější prvek těchto mechanismů tvořila prostá vačková hřídel. V současnosti ji považujeme za samozřejmou součást přístrojů všeho druhu, prvotní využití vačky, která převádí rotační pohyb na posuvný a ovládá tak chod přídavných zařízení, lze však pokládat za naprosto převratné. Dodnes si bez ní nedokážeme představit například fungování spalovacích motorů, v nichž právě vačky ovládají pohyb ventilů.

Hodinový strojek

Měření ubíhajícího času

³⁰ Zdroj: Ilustrovaná historie. Extra Publishing, 2021. str. 61, 63. (časopis).

Přesné datum vynálezu hodinového strojku zůstává nejisté. Většinu technologie, která jeho vznik umožnila, však můžeme datovat přinejmenším do 12. století, na jehož sklonku spatřily světlo světa první známé mechanické hodiny. Do té doby se čas určoval vesměs pomocí slunečních hodin, pokročilejší variantu představovaly vodní hodiny, jejichž mechanismus závisel na rychlosti průtoku vodního proudu.

První exempláře mechanických hodin podle všeho nevykazovaly o mnoho přesnější měření než jejich předchůdci. Setrvačnou část jejich ozubeného soukolí tvořil lihýř čili vahadlo s vřetenovým krokem. Lihýř v nadcházejících letech a desetiletích poskytl prostor ke zdokonalení, tedy i zvýšení přesnosti. U některého typu hodin byl nahrazen nejprve takřka dokonalým oscilátorem – kyvadlem, později setrvačkou (zvanou také nepokoj) sestávající z věnce na hřídeli a pružiny, která mechanismu udávala směrnou sílu. Jemná mechanika umožnila přesnější ovládání celého soukolí, tedy i nejdokonalejší měření času jaké dosud svět poznal.

Heraldika³¹

Klíčová slova

erb, přemyslovská orlice

Metodická část

Znaky jsou každodenní součástí našeho života. Ačkoli si naše rodiny erb nevytváří, všichni žijeme v obci, která svůj znak má a s pomocí několika vědomostí si ho můžeme vysvětlit. Heraldika patří mezi pomocné vědy historické a zabývá se studiem erbů a jiných znaků. Následující text vysvětluje význam heraldiky a vyjmenovává používané barvy.

Pracovní text

Znak čili erb (odvozeno od německého der Erbe – dědic, neboť u osob fyzických šlo o znamení dědičné) je původně barevným znamením na zbroji, nejčastěji na štítě, které charakterizovalo určitou osobu a jí podřízenou družinu, v dalším vývoji i jeho vyobrazením užívaným v životě právním, vojenském a společenském. V něm je erb symbolem a synonymem té které osoby, jejíž vlastnictví a nároky vyjadřuje ve shodě s právním stavem společnosti příslušného teritoria.

(...)

Variabilitu znaků a jejich znamení zvyšuje užívání barev a kožešin. Barvy se dělí na barvy ve vlastním slova smyslu, jimiž jsou černá (schematicky v nebarevných vyobrazeních značená mřížováním či prostým vyplněním prostoru), červená (kolmé šrafování), modrá (vodorovné šrafování), zelená (šikmé šrafování zleva doprava) a méně často nachová (šikmé šrafování zprava doleva), a na kovy tj. zlato – žlutá (tečkování) a stříbro – bílá (čistý prostor). Jako kožešiny jsou v heraldice užívány hermelín (hranostaj) a popelka, většinou ovšem mimo vlastní štít.

(...)

První doklady české heraldiky se objevují u českých přemyslovských panovníků. Ti jako svůj nejstarší znak měli tzv: svatováclavskou orlici (tj. černou orlici s červenými plaménky, zlatým zobákem, drápy a jetelovými lístky

³¹ Zdroj: HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. Vademecum pomocných věd historických. 5. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2016. ISBN 80-7319-004-4.

na křídlech). Dosvědčena je – ovšem nebarevně – nejméně od druhé poloviny 12. stol. (dosavadní nejstarší doklad z doby knížete Bedřicha kolem r. 1180).

Jane Goodallová³²

Klíčová slova

vědkyně, výzkum šimpanzů

Metodická část

Jane Goodallová je známá díky svým výzkumům o životě šimpanzů. Její práce je natolik populární, že na motivy jejího života byl natočen film. Následující text stručně popisuje pracovní úspěchy této známé vědkyně a vhodný například do hodin biologie či dějepisu.

Pracovní text

Britská etoložka, známá svým výjimečně detailním a dlouhodobým výzkumem šimpanzů v Národním parku Gombe v Tanzánii. Goodallová se narodila v Londýně. Od raného dětství se zajímala o chování zvířat; ze školy odešla ve věku osmnácti let, pracovala jako sekretářka ve filmové produkci, dokud se jí nepodařilo odjet do Afriky. Tam začala pomáhat paleontologovi a antropologovi Louisi Leakeymu. Její kontakty s Leakeym vedly nakonec k tomu, že v červenci roku 1960 založila tábor v rezervaci (nyní národní park) Gombe, aby mohla pozorovat chování šimpanzů v oblasti.

Cambridgeská univerzita udělila Goodallové v roce 1965 titul Ph. D. za etologii; byla jedním z velmi malého počtu kandidátů, kteří tento titul získali, aniž by předtím dosáhli titulu bakaláře. Až na krátká období nepřítomnosti zůstala Goodallová se svou rodinou v Gombe až do roku 1975 a často řídila terénní práci jiných doktorandů. V roce 1977 se stala spoluzakladatelkou Institutu Jane Goodallové, který se zabývá výzkumem volně žijících zvířat, vzděláváním o jejich životě a ochranou přírody. Institut původně sídlil v Kalifornii, později se jeho vedení přesunulo do Washingtonu D. C. V průběhu let dokázala Goodallová opravit mnohé názory pramenící z nepochopení šimpanzů. Zjistila například, že šimpanzi nejsou býložravci, ale všežravci, že dokážou vyrábět a používat nástroje a – v krátkosti – že se vyznačují řadou do té doby nepoznaných a vysoce vyvinutých druhů sociálního chování. Goodallová napsala několik knih a článků o různých aspektech své práce. Významná je především její kniha z roku 1971 *In the Shadow of Man* („Ve stínu člověka“). Svůj dlouholetý výzkum šimpanzů shrnula v knize *The Chimpanzees of Gombe*:

³² Zdroj: 100 nejslavnějších vědců: nejvýznamnější osobnosti vědy od starověkého Řecka po současnost. Brno: Jota, 2009. Encyklopedie Britannica - průvodce. ISBN 978-80-7217-658-8. str. 273-274.

Patterns of Behavior („Šimpanzi z Gombe: modely chování“) z roku 1986. Goodallová pokračovala v psaní a výuce o záležitostech přírody a její ochraně až do prvních let jedenadvacátého století. Dostalo se jí mnoha ocenění, např. v roce 2003 jí byl udělen titul Dáma Britského impéria.

Nejdražší víno světa³³

Klíčová slova

Francie, víno

Metodická část

Jan Šmíd je známým zahraničním zpravodajem z Francie, který o této zemi a o všem, co jí činí unikátní, vypráví s nadšením. Francie je známá svými víny a Jan Šmíd nám v následující ukázce představí to nejdražší víno na světě.

Pracovní text

Vinice Romanée Conti má jenom dva hektary. Najdete ji kousíček nad vesnicí Vosne Romanée, na Côte d'Or, což je čtyřicetkilometrový úsek znamenitých vinic mezi městy Dijon a Beaune v Burgunsku. Kdysi se tvrdilo, že najít vinici je těžké, protože není označená. Sláva vína prý dosáhla takového stupně, že se na políčko jezdí dívat celé zájezdy, a mnozí turisté si prý utrhnou několik kuliček hroznu či rovnou větvičku na památku. „To je nesmysl,“ řekl mi jeden z vinařů z Vosne Romanée, když jsem u něj degustoval. „Přímo na náměstí u kostela je mapa, kde lze vinici najít. A když se pustíte do kopce, dorazíte k ní za pět minut. Nápis najdete přímo na komenné zídce,“ dodal.

(...)

Tohle víno běžně nekoupíte. I nejdražší newyorské a tokijské restaurace dostanou jenom jednu lahev ročně. Přejde jim bednička s jedenácti skvělými víny Grands Crus z této oblasti a jedním Romanée Conti. I kdyby nabízeli za další lahev dvojnásobnou cenu, nedostanou ji. Každá lahev je navíc číslována, takže pokud by se objevila na černém trhu – v Japonsku a Číně se prý za dobrý ročník nabízí až patnáct tisíc eur – snadno by se to zjistilo a zákazník, který víno takto prodal dál, by byl ze seznamu vyškrtnut.

Vinohrad založili v patnáctém století mniši ze Saint-Vivant, jméno mu dal princ Louis François Bourbon-Conti a v současnosti je políčko v majetku dvou rodin, de Villaine a Leroy, které bídou rozhodně netrpí. V čem spočívá jeho výjimečnost? Určitě v malé produkci, ročně se vyrobí jen šest tisíc lahví, proto je víno tak žádané. Samozřejmě také v kvalitě půdy a v přístupu vinařů.

³³ Zdroj: ŠMÍD, Jan. Z Paříže---. V Praze: Gutenberg, 2009. ISBN 978-80-86349-40-4.

O vinohrad se starají opravdoví mistři, hrozny se sbírají ručně a na poli neuvidíte těžkou techniku, jen koně. Víno prý voní po malinách, fialkách, cítíte v něm i tóny tabáku či kávy a všeho možného, co nejste ani schopni definovat. Víno pochopitelně není desetkrát lepší než Grand Cru, k věhlasu mu určitě přidává hlavně jeho tajemnost a nedostupnost.

Dáma z rajského Ostrova³⁴

Klíčová slova

Ostrov nad Ohří, zámek, dějiny

Metodická část

Následující text se zabývá historií Ostrova nad Ohří a jeho zámek. Zaměřuje se především na majitelku ostrovského panství Sibylu Augustu kněžnu sasko-lauenburskou.

Pracovní text

Sibyla Augusta, rozená kněžna sasko-lauenburská, se v Ostrově narodila a zachovala si k němu celoživotní přichylnost. Provádala se v roce 1690 až do dalekého Bádenska, a to za nikoho menšího než za slavného Türkenlouise, markraběte Ludvíka Viléma Bádenského, svůj rodný Ostrov však ani po svatbě neopustila, neboť statky jejího manžela zůstávaly zpustošeny francouzskými vojsky. Ostrov a tamní zámek s proslulým barokním parkem, který založil Sibylin otec František Julius, byl tehdy bez přehánění „rajským místem“. Své stavebnické a mecenášské aktivity zahájila brzy po svatbě právě tam výstavbou takzvaného Bílého zámku (též Paláce princů, dnes již bohužel neexistujícího) a mnohem velkorysejším způsobem v nich pokračovala, když se v roce 1699 její choť rozhodl přenést tradiční rezidenci Bádenských z Baden-Badenu do Rastattu.

Zatímco markrabě trávil většinu času na válečných polích, organizovala Sibyla Augusta výstavbu nového sídla. Po smrti manžela v roce 1707 se pak její talent rozvinul naplno a dokončený rastattský zámek se tak mohl zapsat do dějin evropské diplomacie podpisem mírové smlouvy mezi císařem a Francií, jež definitivně ukončila války o španělské dědictví. Jen pár kilometrů od Rastattu se pak nachází jakési osobní *tusculum* markraběnky, zámček Favorite (postavený v letech 1710-1725) obklopený po ostrovském vzoru velkým, architektonicky řešeným parkem. Pro nás je zajímavé, že do Bádenska přivedla Sibyla Augusta nejednoho umělce z Čech. Itala Rossiho (ten předtím pracoval v Praze na Černínském paláci) vystřídal v roli hlavního architekta Michael Ludwig Rohrer, rodák z Tisové u Karlových Varů.

³⁴ Zdroj: Dějiny a současnosti. XL (2018). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018. str. 7.

Zámecký kostel v Rastattu vyzdobil zase freskař Johann Hiebel, známý například výmalbou knihovního sálu v pražském Klementinu. Do Rastattu markraběnkou doprovázelo i několik řemeslníků a dalších služebníků ostrovského dvora a svými západočeskými poddanými dokonce dosídlovala válkou vylidněné vsi v Bádensku. Průvodkyně na zámku v Rastattu během prohlídky nejednou zmiňují „české stopy“ a Ostrov nad Ohří je dnes partnerským městem Rastattu. Takové navázání na dávno barokní vzájemnost je nanejvýš potěšitelné.

Čert při stavbě vyšehradského kostela³⁵

Klíčová slova

Pověst, Vyšehrad, čert

Metodická část

Pověsti jsou nedílnou součástí národních tradic. Pravidelně se setkáváme s pověstmi národními i místními, které bývají oblíbenou součástí návštěv hradů, zámků a jiných památek. Následující text je pouze jednou z mnoha pověstí, které se váží k jednomu z českých symbolů, Vyšehradu.

Pracovní text

Když si král Vratislav umínil vystavěti chrám svatého Petra a Pavla na Vyšehradě, nebylo to čertu vhod, zvláště pro svatého Petra, jemuž předem chrám zasvěcen býti měl. A tak se tedy čert potajmu v noci přiblížil ke stavbě a válel odtud kamení do Vltavy, aby dělníci nikdy tento chrám nedodělali. Kámen, který za dne byl přivezen, do rána zmizel a nikdo nevěděl kam. A tolik prý toho kamene bylo, co jest skály od kostela k vodě, neboť kostel prý byl původně založen na kraji samé skály a čert měl zlost, že chrám bude viditelný z daleka široka. No ale svatý Petr prokoukl brzo čertův úklad, vzal důtky a zmrskal čerta po zásluze. A za trest mu rozkázal, aby donesl ke stavbě chrámu tolik kamene, kolik ho do Vltavy naválel. Čert tedy nosil kámen v pytli na stavbu chrámovou z celých Čech. Proto prý je kámen na stavbě kostela tak rozličný. Ale zas myslel čert na úskok a podvod: házel kámen ne ke kostelu, ale na skálu nad Vltavou. A od toho prý je tak do vody vyběhlá skála s Libušinou lázní, jak čert zde kamení vysypával. (Co tomuhle řeknou páni geologové?)

No ale svatý Petr zas přišel čertovi na kloubek a zas mu namrskal a teprve potom nosil čert kámen v pytli na stavbu chrámu. Ale ještě to ne poctivě: udělal schválně v pytli díru, a jak letěl s kamením po Čechách, trousil je a od toho prý jsou v Čechách kamenité krajiny, a nejvíc Tábořsko. Nu, měl svatý Petr s čertem potíž, ale s pomocí Boží byl chrám přece dostavěn a přetrval věky.

³⁵ Zdroj: BILIÁNOVÁ, Popelka. Pověsti vyšehradské. Praha: Dobrovský, 2013. Omega (Dobrovský). ISBN 978-80-7390-095-3. str. 44.

Karlovarský program³⁶

Klíčová slova

Karlovarský program, druhá světová válka, Sudety

Metodická část

Druhá světová válka je tématem probíraným jak na základních, tak na středních školách. Obecné informace se k žákům dostanou skrze učebnice a výklad učitele. S následujícím textem mohou žáci pracovat samostatně a pokusit se pochopit a interpretovat požadavky sudetských Němců.

Pracovní text

Karlovarský program – požadavky sudetských Němců, zastupovaných Sudetoněmeckou stranou (SdP), projednané na karlovarském sjezdu strany 23. a 24. 4. 1938.

Henlein obvinil Čechy z toho, že za 20 let si nezískali sudetské Němce pro stát, do něhož byli včlenění proti své vůli. V 8 bodech shrnul podmínky pro vytvoření nového státního a právního řádu: 1) Úplná rovnoprávnost a úplná rovnost německé národní skupiny s československým lidem, 2) Uznání sudetoněmecké národní skupiny za právní osobnost, 3) Stanovení a uznání německého osídlování území, 4) Vybudování německé samosprávy v německém území pro všechny obory veřejného života, pokud se jedná o zájmy a záležitosti německé národní skupiny, 5) Vytvoření zákonných opatření na ochranu těch státních příslušníků, kteří žijí mimo uzavřené území svého národa, 6) Odstranění všeho bezpráví, které se stalo sudetskému německému národu od roku 1918 a náhrada škod vzniklých tímto bezprávím, 7) Uznání a provedení zásady, že v německém území mají být německí veřejní zaměstnanci, 8) Úplná svoboda přiznávat se k německému národu a k německému světovému názoru (tj. k nacismu).

Tisk vládních stran karlovarské požadavky odmítl jako nepřijatelné, československá vláda je však tzv. 4. plánem, přijatým 30. 8. 1938, do velké míry akceptovala. (...)

³⁶ Zdroj: PEČENKA, Marek a Petr LUŇÁK. Encyklopedie moderní historie. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-95-8, str. 227-228

Stromy³⁷

Klíčová slova

strom, odborná terminologie, přírodopis

Metodická část

Následující text je seznam několika různých druhů stromů, se kterými se žáci setkávají ve výuce přírodopisu či biologie. Do úryvků byly vybrány stromy listnaté, jehličnaté a ty, jejichž plody jsou jedlé. Úryvky obsahují množství odborné terminologie.

Pracovní text

Baobab, druh – rostlin dvouděložných, čeledi cejbovitých. Opadavý listnatý strom z trop. Afriky s mohutným kmenem (obvod až 37 m), dosahuje stáří až 2 000 let. Plody jsou jedlé.

Dub, rod – rostlin dvouděložných z čeledi bukovitých. Asi 600 druhů opadavých i vřdyzelených stromů a keřů zejm. sev. mírného pásu. V ČR je domácích asi 7 druhů, např. d. letní (zv. Křemelák) v lužních lesích, d. zimní (tzv. drnák) v habrových doubravách. Plodem je nážka v číšce (žalud).

Jedle, rod – rostlin nahosemenných z čeledi borovicovitých. Asi 40 druhů vřdyzelených stromů v sev. mírném pásu. Samičí šištice (šišky) jsou vzpřímené, za zralosti rozpadavé. V ČR je pův. j. bělokorá (až m vysoká), význ. lesní dřevina. Vysazovány introdukované druhy, např. amer. J. obrovská, j. kavkazská aj.

Slivoň, rod – rostlin dvouděložných z čeledi mandloňovitých, někdy řazen též do čeledi – růžovitých. Opadavé i vřdyzelené stromy a keře s plody peckovicemi. Většina ovocnářsky význ. (tzv. peckoviny). Asi 400 druhů zejm. ze sev. mírného pásu. Do rodu s. v užším pojetí patří slivoně, tedy švestky, modré ryngle, pravé slívy, mirabelky, blumy, renklódy, špendlíky a také trnka obecná. V širším pojetí i třešeň, višeň, mahalebka, mandloň, meruňka, broskev, střemcha, sakura i vřdyzelená bobkovišeň.

³⁷ Zdroj: Ottova encyklopedie A-Ž. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-014-5. str. 82, 226, 433, 912.

Feng-šuej³⁸

Klíčová slova

Feng-šuej, životní styl, interiér

Metodická část

Feng-šuej je životní styl pocházející z Číny. Stejně jako dnes oblíbený dánský hygge i feng-šuej nás učí o důležitosti propojení našeho domova s naším životem. Předměty, které nás obklopují, mají podle fang-šuej své místo a pomáhají proudění energie, jež nás pozitivně posiluje. Následující text se zabývá základním významem feng-šuej a seznamuje s ním čtenáře laiky.

Pracovní text

A nyní otázka za milion dolarů: Co tedy je feng-šuej?

V zásadě je feng-šuej prostá interakce mezi lidmi a jejich prostředím. Postoupíme-li o krok dál – feng-šuej umožňuje tyto vzájemně reagující energie ovlivnit za účelem specifických zlepšení života. Tohoto účinku se dosahuje umístěním či navržením vašeho okolí tak, aby bylo v harmonii s principy přirozeného proudění energie. Výsledkem je, že vy (a váš život) můžete dosáhnout harmonie se svým okolím. Feng-šuej je praktické, nelétá v oblacích a pomáhá vám právě tam, kde žijete a pracujete.

O feng-šuej se často hovoří jako o umění umístění. To, jak umístíte svůj nábytek, majetek i sebe sama ve svém prostředí, bude hluboce determinovat vaše životní zkušenosti. Na všech úrovních. Feng-šuej nabízí jedinečný způsob pohledu na vás i na vaše prostředí a ukazuje cestu, jak vnést do vašeho prostředí rovnováhu, pohodu a harmonii takovým způsobem, jakého je obtížné dosáhnout jinými prostředky.

Feng-šuej je studium vztahu mezi prostředím a lidským životem. Feng-šuej vynalezli Číňané a po staletí bylo praktikováno jako způsob takových uspořádání prostředí, která zajišťují podmínky pro úspěšný život.

³⁸ Zdroj: KENNEDY, David Daniel. Feng-šuej pro každého. Praha: Svojtka & Co., 2003. ISBN 80-7237-422-2.

Slovinské jeskyně³⁹

Klíčová slova

Slovinsko, jeskyně, pravěk

Metodická část

Příroda nás obklopuje od začátku naší existence. Existuje nepřeberné množství přírodních památek, které jsou starší než celá lidská existence. Speleologie je věda, jež se zabývá výzkumem jeskyní, které ukrývají přírodní krásy i důkazy o pravěkém lidském osídlení. Následující text se zabývá slovinskou jeskyní Križna.

Pracovní text

Vstup do jeskyně nazývané dříve přiléhavě Mrzla jama (Studená jeskyně) leží v jižním Slovinsku 34 kilometru od Lublaně, poblíž silnice spojující dvě vesnice. Dnes se jí říká Križna podle nedalekého poutního kostela sv. Kříže na kopci s nadmořskou výškou 857 metrů v povodí řeky Lublaně, kde voda protéká krasovou krajinou a vytváří kouzelnou říši závrťů, jeskyní a chodeb.

Byly objeveny důkazy o tom, že lidé přicházeli do těchto jeskyní již před tisíci let. Úlomky keramiky nalezené poblíž vstupu pocházejí z doby bronzové a v roce 1557 do stěny jeskyně kdosi vyryl své jméno. První zprávu o jeskyni Križna podal Angličan John James Tobin po návštěvě tohoto místa v roce 1832. V roce 1838 zpracoval lesník Jožef Zörer její první popis a nákres.

Hlavním architektem této jeskyně je voda. Srážky pronikají závrty v krasové krajině do podzemí a vtékají do jeskyní. Voda znamená život: v jeskyni žije 36 druhů vodních, většinou endemických troglobiontů (jeskynních) živočichů. Připočtete-li asi tucet suchozemských troglobiontů, zjistíte, že tyto jeskyně patří mezi nejvíce oživená jeskynní prostředí na světě.

Voda v jeskyně je nasycená minerály, jejichž zpětným vysrážením se postupně utvořilo 45 podzemních jezer, jež jsou charakteristickým prvkem jeskyně Križna. Kyselá dešťová voda rozpouští karbonátové horniny, jako jsou vápenec a dolomit.

³⁹ Zdroj: SIMIČ, Marco. Krása pod povrchem. National Geographic. Praha: Vltava Labe Media, 2020, str. 90. ISSN 1213-9394.

Varná konvice⁴⁰

Klíčová slova

návod k použití

Metodická část

Před použitím nového přístroje bychom si měli přečíst přiložený návod k použití. Jazyk těchto návodných textů bývá velmi stručný a jasný, aby nedocházelo k chybnému porozumění. Jednotlivé kroky postupů jsou jasné chronologicky označeny.

Pracovní text

Začínáme

Před prvním použitím konvici vytřete zevnitř i zvenčí vlhkým hadříkem.

Položte podstavec na pevný a rovný povrch. Zapojte zástrčku do zásuvky. Přebývající kabel lze namotat ve spodní části podstavce.

Stisknutím tlačítka otevřete víko a nalijte do konvice vodu. Zkontrolujte, zda je hladina vody na značce hladiny viditelná, ale že nepřekračuje značku maximální hladiny. Pro spolehlivé zobrazení teploty na displeji nalijte alespoň 0,6 l vody.

Zavřete víko a zkontrolujte, zda řádně zaklaplo. Položte konvici na podstavec. Ozve se pípnutí, které signalizuje, že varná konvice je připravena k použití. Na displeji se zobrazí teplota vody.

Stiskněte tlačítko SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty. Když se voda vaří, varná konvice třikrát pípne a automaticky se vypne.

Ohřátí vody na zvolenou teplotu (ne však k varu): Stisknutím tlačítka $\wedge$ nebo $\vee$ zvolte teplotu. Stiskněte tlačítko SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty. Když je dosažena zvolená teplota, varná konvice třikrát pípne a automaticky se vypne.

Přivedení vody k varu a její následné udržování při teplotě 90 °C: Dvakrát stiskněte tlačítko SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty. Když se voda vaří, varná konvice třikrát pípne a udržuje teplotu vody po dobu 30 minut.

⁴⁰ Zdroj: Electrolux Instruction Book: EEWA77xxx Water Kettle. Stockholm. (návod k použití spotřebiče)

Přivedení vody k varu a její následné udržování při zvolené teplotě: Stisknutím tlačítka $\wedge$ nebo $\vee$ zvolte teplotu. Dvakrát stiskněte tlačítko SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty. Když je dosažena zvolená teplota, varná konvice třikrát pípne a udržuje teplotu vody po dobu 30 minut. Varná konvice ohřeje vodu na 100°C a poté udržuje zvolenou teplotu.

Funkce automatického vypnutí. Po dovaření vody nebo po vyjmutí konvice z podstavce se přístroj automaticky vypne. Pokud chcete ohřev vody přerušit, než je voda uvedena do varu, stačí znovu stisknout tlačítko SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty. Levá kontrolka na tlačítku SPUŠTĚNÍ/UDRŽOVÁNÍ TEPLoty signalizuje, že probíhá ohřev, pravá kontrolka signalizuje, že je zapnutá funkce UDRŽOVÁNÍ TEPLoty.

Škola před 130 lety podle Orbis pictus⁴¹

Klíčová slova

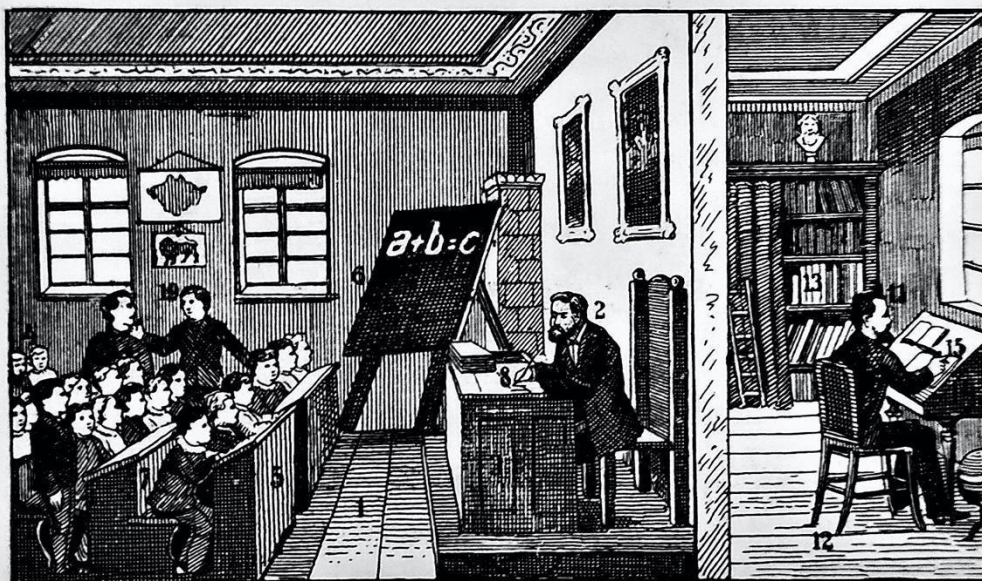
Židé, náboženské předpisy, Tóra

Metodická část

Možnosti využití: materiál pro výuku cizích jazyků, vzor pro tvorbu vlastního, nebo studentského výukového materiálu, práce s archaickým jazykem, východisko pro srovnání školy dříve a dnes, materiál pro diskuzi, pro argumentační esej, výukový materiál na téma: Jan Amos Komenský, metoda Vennovy diagramy.

Pracovní text:

⁴¹ Zdroj: Jan Amos Komenský: Orbis pictus, Praha 1896, s. 203 – 205. ISBN: 9788075581587.

CV.

**Schola
et museum. Škola
a studovna.**

**Die Schule
und die Studir-
stube.**

**L'École
et le Cabinet
d'étude.**

Schola ¹⁾
est
quasi
officina,
in qua
iuvenculi
animi
ad virtutem

Škola ¹⁾
jest
říkající
dílna,
kde
mladistvé
duše
k enosti

Die Schule ¹⁾
ist gleichsam
eine Werk-
statt, wo
die jungen
Gemüther
zur Tugend
angeleitet

L'école ¹⁾
est comme
l'atelier
où les
jeunes
esprits
se forment
à la vertu

formantur
et scientias
assequuntur;
divi-
ditur
in classes.

Praecep-
tor²⁾ sedet
in cathedra³⁾,
discipuli⁴⁾
in subselliis⁵⁾;
ille docet,
hi
discunt.

Quaedam
praescribun-
tur eis
creta
in ta-
bula⁶⁾,
alia eis
dictantur.

Alii
tenta-
mina⁷⁾
scribunt,
in quibus
praeceptor
corrigit
mendas⁸⁾;
alii
stantes
recitant⁹⁾,
quod
memoriae
mandaverunt.

Nonnulli
garriunt¹⁰⁾

se vedou
a vědomostí
nabývají;
dělí se
na
třídy.

Učitel²⁾
sedí
na katedře³⁾,
žáci⁴⁾
v lavicích⁵⁾;
onen učí,
tito
učí se.

Něco
píše se
jim
křídou
na ta-
buli⁶⁾,
jiné se jim
předřikává.

Někteří
dělají
písemné
práce⁷⁾,
ve kterých
učitel
opravuje
chyby⁸⁾;
jiní
stojíce
odřikávají⁹⁾,
čemu se
z paměti
naučili.

Někteří
rozprávějí¹⁰⁾

werden und
Kenntnisse
erwerben;
sie wird in
Klassen
getheilt.

Der Lehrer²⁾
sitzt auf dem
Lehrstuhl³⁾,
die Schüler⁴⁾ in
den Bänken⁵⁾;
jener lehrt,
diese
lernen.

Einiges
wird ihnen
mit der Kreide
auf der Tafel⁶⁾
vor-
geschrieben,
anderes vor-
gesprochen.

Einige
machen
schriftliche
Arbeiten⁷⁾,
in denen der
Lehrer
Fehler⁸⁾
ausbessert;
andere
sagen
stehend auf⁹⁾,
was sie
auswendig
gelernt haben.

Einige
schwätzen¹⁰⁾

et acquièrent
des con-
naissances;
elle est
divisée
en classes.

Le profes-
seur²⁾ est assis
dans la chaire³⁾,
les écoliers⁴⁾
sur des bancs⁵⁾;
celui-là en-
seigne, ceux-
ci apprennent.

On leur
écrit cer-
taines choses
avec de la
craie sur
le tableau⁶⁾,
on leur dicte
d'autres.

Les uns
font
des exercices
écrits⁷⁾
dont
les fautes⁸⁾,
le professeur
corrige;
les autres
récitent
debout⁹⁾ ce
qu'ils ont
appris par
coeur.

Quelques-
uns jasant¹⁰⁾

et fa-
ciunt
petulanter
ignaveque;
hi
castigantur.

Sed vir
eruditus ¹¹⁾
doctrina
et artium
studiosus
sedet
solus
in museo ¹²⁾
et leccat
libros ¹³⁾,
quos iuxta se
super
pultem ¹⁴⁾
exponit,
et ex eis
in suum
manuale ¹⁵⁾
optima
quaeque
excerpit, aut
litura
vel
in margine
asterisco
notat;
interdum
scribit
litteras,
aut, si est
bonae indolis,
componit
librum.

a cho-
vají se
svévolně
a nedbale;
tito kárání
bývají.

Však
učený ¹¹⁾,
moudrosti
a umění
milovný
sedí
o samotě ve
studovně ¹²⁾
a čítá
knihy ¹³⁾,
které před
sebou na
pulpě ¹⁴⁾
rozkládá,
a z nich
do své ruční
knížky ¹⁵⁾
co nejlepšího
vybírá.
nebo pod-
trháváním
anebo
při kraji
hvězdičkou
znamená;
časem
píše
list,
aneb, je-li
nadáný,
skládá
knihu.

und betragen
sich über-
müthig und
nachlässig;
diese werden
gezüchtigt.

Aber wer
der Weisheit
sich befleis-
sigt ¹¹⁾ und
die Künste
liebt, der sitzt
allein im Stu-
dirzimmer ¹²⁾
und liest
Bücher ¹³⁾,
welche er
vor sich auf
dem Pulte ¹⁴⁾
aufschlägt,
und woraus er
in sein Hand-
buch ¹⁵⁾ das
allerbeste auf-
zeichnet, oder
durch Unter-
streichen oder
am Rande mit
einem
Sternchen
bezeichnet;
zuweilen
schreibt er
einen Brief,
oder, wenn er
begabt ist,
schreibt er
ein Buch.

et se compor-
tent insolem-
ment et non-
chalamment;
ils sont
châtiés.

Mais le
savant ¹¹⁾
aimant la
sagesse et
les arts se
tient seul
au cabinet
d'étude ¹²⁾, et
lit des livres ¹³⁾
qui sont
ouverts devant
lui sur le
pupitre ¹⁴⁾ et
desquels il
extrait les
meilleurs
passages dans
son manuel ¹⁵⁾,
ou bien
il les marque
en les
soulignant
ou en mettant
un astérisque
en marge;
quelquefois
il écrit
une lettre,
ou, s'il a
du talent,
il compose
un livre.

Předmluva k prvnímu dílu Ottova slovníku naučného

42

Klíčová slova

Ottův slovník naučný, archaická čeština, národní obrození

Metodická část

Možnost využití: porozumění složitějším textům, hledání klíčových slov, práce s archaickým jazykem a pravopisem, určování charakteristických rysů národního obrození (specificky jeho vrcholné fáze), uvedení do problematiky encyklopedií a práce se slovníky, metody: Alfa box, podvojný deník

Pracovní text

PŘEDMLUVA

Qui scit, ubi sit scientia, habenti est proximus.

Poklad lidských vědomostí rozhojnil se postupem času a zvláště v našem století tak úžasně, že nelze ho obsáhnouti ani duchu nejmohutnějšímu. I nastává tedy potřeba, aby se jádro všech vědomostí těchto vybralo a upravilo způsobem, který by je pohodlně činil přístupným každému. Jdeť právě o to, aby se vědělo ve všech případech, jakmile se hledá poučení jakékoli, kde se nejrychleji nalezne. Neb, kdo ví, kde může se poučiti, jest již poučen, nebo jak latinsky praví staré tvrzení: »Qui scit, ubi sit scientia, habenti est proximus«.

Že jest potřeba takové pokladnice vědomostí lidských, jak by asi Komenský se vyjádřil, dokazuje nejlépe úspěch, jakýž měla pověstná encyklopaedie francouzská, obrovská encyklopaedie německá, posud jmény Ersch a G r u b e r provázená, a výtečná encyklopaedie americká a mn. j., k nimž se řadí četné tak zvané slovníky konversační i s Českým Slovníkem Naučným.

Národ, kterýž dovede samostatně si pořídit a všeobecné potřebě podati výbor všech vědomostí lidských, národ takový dokazuje co nejjasněji, že se již zmocnil celého pokladu vědeckého, od staletí nastrádaného, a osvědčuje co nejzřejměji, že patří mezi národy kulturní, na výši moderní vzdělanosti stojící.

Vydávati Slovník Naučný neboli encyklopaedii všech vědomostí lidských není tedy pouhým podnikem knihkupeckým, nýbrž nejvýznačnějším projevem

⁴² Zdroj: Ottův slovník naučný, díl 1., Praha 1888, ISBN: 80-7185-058-6.

národní pokročilosti na dráze všeobecné vzdělanosti, národním výrazem dosažené dospělosti kulturní, nejvšeobecnějším činem osvíceného ducha národního.

Proto snaha redakce i nakladatelství k tomu se nese, aby Ottův Slovník Naučný stoje na výši naší doby pokročilé podával výsledky vědeckého badání a všestranného tohoto pokroku ve formě lahodné, i širšímu obecnstvu přístupné. Při tom všem přihlíží se především a dostatečnou měrou k věcem slovanským vůbec a k našim českým věcem zvláště.

Že abecední uspořádání látky rozdrobené na četné, hesly opatřené články nejvíce usnadňuje hledání, jest věcí všeobecně již ode dávna uznanou. Tento pořádek zaveden tedy i ve slovníku našem.

A že v naší době čím dále tím více přicházejí ku platnosti snahy Komenského po názornosti, i této uznané potřebě věnována v naší encyklopaedii illustrované pozornost co možná největší. Bude tedy národní dílo toto i výkresy všeho druhu, diagrammy, obrazy a mapami hojně opatřeno, jakož se zajisté dostatečně již ukazuje v ukončeném tomto svazku četnými ilustracemi nejrozmanitějšími.

I jsme pevně přesvědčeni, že tímto zřízením staví se Ottův Slovník Naučný důstojně po bok všem podobným podnikům jiných národů sebe větších, hlavně pak, že se aspoň rovná nejnovějším německým slovníkům konverzačním, jichž se dosud u nás i v rodinách ryze českých hojně odebíralo a bohužel! ještě odebírá.

Aby konečně nová, abecední a illustrovaná encyklopaedie tato, což jest věcí nejdůležitější, byla výtvořem národním v nejvlastnějším toho slova smyslu, o to postaráno jest všeobecným účastenstvím našich spisovatelův a mnohých učenců slovanských, kteří u vlastenecké své vřelosti sochotou nejvyššího uznání hodnou se odhodlali propůjčiti své vědecké vědomosti podniku tomuto. Důkazem toho jest připojený tu seznam všech odborných redaktorů, jakož i spisovatelů, kteří dosud se k dílu našemu přihlásili.

Na tomto prvním svazku viděti tedy zřejmě a dopodrobna, jak spisovatelstvo s nakladatelstvím řeší úkol nanejvýš nesnadný, podati nový Slovník Naučný, hovní všem potřebám veškerého národa, zejména pak pokročilejším jeho vrstvám.

Poněvadž tyto potřeby nejsou a nemohou býti všude stejný, není a nemůže ani býti úsudek všech stejným, ba nutno, aby vidělo se jedněm býti výkladem dlouhým neb učeným, co jiným právě stačí. Mimo to nesmí se považovati slovník takový za čítanku, v níž se stránka po stránce probírá, nýbrž za sborník větších, menších článků, jež se dle nahodilé potřeby jednotlivě přečtou. Pověděno-li více tu neb onde, není na škodu, jako by opak toho zajisté byl na újmu celku. Ostatně přihlíží se pilně k tomu, aby se u všech jednotlivých článků

dosáhlo přiměřené stručnosti a pravé souměrnosti, tohoto ideálu všech slovníků naučných.

Uváží-li se tedy všechny okolnosti, jež při vydávání tohoto díla velikolepého jsou závažnými, shledá se již při tomto začátku, že všem slušným požadavkům hovějí měrou úplnou, tak že lze bezpečně očekávati, že pokračování jeho bude ještě dokonalejší. Kéž by jen tak bylo možná se vysloviti o budoucím stavu odběratelstva!

V Praze dne 15. října 1888.

Jménem vrchní redakce:

Prof. Dr. F. J. Studnička.

Český problém s Ivanem Bartošem - politický komentář z týdeníku Respekt⁴³

Klíčová slova

Ivan Bartoš, komentář, Respekt, politika, vzhled, dredy, volby 2021, publicistický styl

Metodická část

Možnost využití: diskuze o důležitosti vzhledu u politiků, o konzervativním vkusu většiny a o jeho relevantnosti v osobních politických rozhodnutích, seznámení se s aktuálním společenským a politickým tématem, procvičování publicistického stylu, příklad politického komentáře, seznámení se s týdeníkem Respekt jako s reprezentativním představitelem liberálně-demokratické žurnalistiky

Pracovní text

ČESKÝ PROBLÉM S IVANEM BARTOŠEM

Co když Piráti tápou kvůli muži, který měl být jejich hlavním tahounem vzhůru?

Když letos v zimě naznačovaly průzkumy veřejného mínění, že by koalice Piráti-STAN mohla vyhrát sněmovní volby, vypadalo Česko jako země, která si dělá z Evropy legraci. To jako vážně? Ptali se někteří politici a novináři v Bruselu. Chcete říct, že oligarchu s minulostí estébáckého udavače vystřídá nonkonformista s dredy? Jsme o půl roku dál a česká politika před volbami vypadá opět o něco “tradičněji”. Majitel mediálního domu a neomezeného bankovního konta je zpět v pozici nejžhavějšího kandidáta na příštího premiéra, zatímco majitel dredů si vysloužil kritiku za nejvíc zpackanou volební kampaň sezóny.

Volby zůstávají samozřejmě otevřené, ale nálada na palubě se změnila. Vítězství Pirátů a STAN vypadá spíš nepravděpodobně a komentátoři na sítích se

⁴³ Zdroj: 301 Moved Permanently. 301 Moved Permanently [online], [cit. 2. 10. 2021]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/komentare/cesky-problem-s-ivanem-bartosem>.

předhánějí v argumentech, proč tomu tak je. Jedno možné vysvětlení přitom zatím zůstává spíš stranou: tedy že slabým místem je sám Ivan Bartoš.

Snadný terč

Když se Bartoš před lety vrátil do čela své strany, všichni to považovali za logický krok. Nejvýraznější a politicky nejohravnější pirát byl po zásluze označen za jeden z největších talentů české politiky se světlou budoucností. Vytáhnout neokoukanou stranu do parlamentu a neztratit se v televizních debatách je ale výrazně lehčí disciplína než přesvědčit třetinu všech voličů o kompetentnosti řídit stát. A velmi pravděpodobně to nemá co dělat s Bartošovou inteligencí, poctivostí nebo schopností vést.

Autor tohoto textu ani v nejmenším nepochybuje, že by Ivan Bartoš vedl vládu minimálně stejně dobře jako Babiš, Sobotka, Nečas atd. Zároveň pochybuje, že totéž si myslí i podstatná část českého elektorátu, který se v poslední době dívá na své premiéry spíš kriticky. Problém je vlastně jen jeden: že v Česku nonkonformisti volby na nejrůznějších úrovních nevyhrávají.

Zabývat se v roce 2021 něčím vzhledem může působit trapně, jenže parlamentní volby jsou přehlídkou většinového vkusu - a ten se řídí vlastními pravidly. Tedy i takovými, která kdysi dávno dávali ještě dohromady majitelé té jediné správné legitimace, když vtloukali společnosti do hlav zásadu, že před lidmi s divně upravenými nebo přerostlými vlasy je třeba mít se na pozoru. Ano, je to už dlouho, ale takhle indoktrinované davy mezitím vychovaly své děti a leccos jim stihly předat.

Pro nonkonformistu s dredy to znamená nepříjemnou věc: Češky a Češi, jejichž hlasy potřebuje, jsou připraveni uvěřit i té největší hlouposti, kterou si jeho političtí konkurenti vymyslí. Třeba že bude nutit veřejnost, aby ve svých domovech ubytovala uprchlíky. Nebo že je fetiš, zatímco alkoholik by nikomu nevadil. Nonkonformista s dredy se zkrátka v konformní společnosti, jako je ta zdejší, stává příliš snadným terčem.

Největší chyba?

Piráti a sám Bartoš to samozřejmě mohou něčím přebít. Mít dobrou kampaň, kde vynikne předsedovo charisma a lidovost. Nebo přesvědčit mladé voliče, které vzhled z míry nijak nevyvádí a chystají se Piráty volit, aby k volbám přišli ve velkém počtu. Ale to, jak známo, nebude snadné.

Bartošovo uskupení zřejmě udělalo a ještě udělá v kampani spoustu chyb, o nichž se teď mluví. Ta největší chyba ale možná pochází z dřívější doby: a sice že podcenili českou nedůvěru ke všemu odlišnému a osobitému. Že neprojevíli víc skromnosti a nesvěřili se do lídrovských rukou předsedy Starostů Víta Rakušana, který má v mnohém podobné názory, v jejich prosazování netlačí na pilu a sám vyhovuje české konformitě neskonale víc než Bartoš. Namluvit

lidem, že jim chce exstarosta Kolína nastěhovat domu uprchlíky, by asi bylo o poznání složitější.

Marek Švehla, Respekt, 15. 7. 2021

Interview s Yuvaem Noahem Hararim – současným světově proslulým historikem, filosofem a influencerem⁴⁴

Klíčová slova

Yuval Noah Harari, interview, smysl života, štěstí, enviromentální kolaps, filozofie, budoucnost, existencialismus, publicistický styl

Metodická část

Možnost využití: seznámení se s interview jako útvarem publicistického stylu, seznámení se s osobností a díly Y. N. Harariho, diskuze o otázkách týkajících se smyslu života, pocitu štěstí v kontrastu s technickým a společenským pokrokem a možnostech budoucího vývoje lidstva, použitelné v předmětech: český jazyk, občanská výchova, základy společenských věd a dějepis

Pracovní text

Budeme nespokojení bohové? ptá se izraelský historik Yuval Noah Harari

Štěpán Kučera, SALON, Právo

Yuval Noah Harari (1976) si ve svých knihách Sapiens (česky poprvé 2013) a Homo Deus (česky 2017) klade velké, odvážné otázky a nachází na ně čtivé, promyšlené odpovědi. Oba tituly se staly mezinárodními bestsellery a jejich autor globální intelektuální celebritou. Koncem léta Harari vydá novou knihu 21 Lessons for the 21st Century (21 lekcí pro 21. století), zaměřenou na aktuální problémy lidstva. Drobnou „lekcí“ snoubící věčná témata se současnými problémy naší civilizace nabízí autor i v rozhovoru pro Salon.

V knize Sapiens píšete, že neexistuje smysl života, jak si ho obvykle představujeme, v knize Homo Deus dodáváte, že nemusí existovat ani naše individualita. Jestli je to tak, jaký má smysl o cokoli usilovat, psát knihy nebo dělat novinové rozhovory?

Když lidé hledají smysl života, většinou očekávají nějaký příběh. Člověk je zvíře-vypravěč, přemýšlí v příbězích a věří, že takto funguje i celý vesmír – že

⁴⁴ Zdroj: Budeme nespokojení bohové? Ptá se izraelský historik Yuval Noah Harari - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/budeme-nespokojeni-bohove-pta-se-izraelsky-historik-yuval-noah-harari-355244>.

má své hrdiny a padouchy, konflikty a rozřešení, vyvrcholení a šťastné konce. Myslíme si, že abychom porozuměli smyslu života, musíme poznat příběh univerza a odhalit svou roli v něm. Ale vesmír není příběh. Nemá žádný scénář a my v něm nehrajeme žádnou předurčenou úlohu. Všechna vyprávění o univerzu – typicky jde o náboženství – jsou jenom fikce, které jsme si vymysleli.

Když tohle lidé slyší, často je to vyděsí. Bez kosmického příběhu nechápou, v čem spočívá podstata bytí. Jsou jako někdo, kdo mnoho let studoval herectví, aby v den své promoce zjistil, že se zavřela všechna divadla i filmová studia. „Co máme teď dělat se svým životem?“ ptají se.

Ale není proč si zoufat, skutečnost je pořád tady. Nemůžeme vzít roli v žádném hraném dramatu, ale proč bychom něco takového vlastně měli chtít? Když se vzdáme všech fikcí, uvidíme skutečnost mnohem jasněji než dřív, což je o hodně lepší než jakýkoli příběh. Když ráno vstaneme, můžeme se zaměřit jenom na realitu. Pokud doopravdy poznáme pravdu o sobě a o světě, nemůžeme se pak už kvůli ničemu cítit mizerně. Ale to se samozřejmě snadněji řekne, než udělá.

V knize Sapiens také pokládáte otázku, k čemu je nám rozvoj zemědělství, měst, písma, peněz, impérií, vědy a průmyslu, pokud nás to nedělá šťastnějšími, než byli naši předci. Jsme připravení na odpověď, že je nám to možná opravdu všechno k ničemu a celá naše civilizace může být založená na mylném předpokladu?

Lidé byli vždycky mimořádně dobří v získávání moci, ale už ne v jejím proměňování ve štěstí. Proto jsme dnes mnohem mocnější a náš život je určitě pohodlnější než kdy dřív, ale není jisté, jestli jsme zároveň šťastnější. Když srovnáme naše životy s tím, o čem snili lidé v minulosti, můžeme říct, že žijeme v ráji. Ale z nějakého důvodu se jako v ráji necítíme.

Jedno vysvětlení je, že štěstí nezávisí tolik na objektivních podmínkách jako na našem očekávání – a očekávání se podmínkám přizpůsobuje. Když se věci zlepšují, očekávání rostou, takže i dramatický pokrok nás může zanechat stejně nespokojené, jako jsme byli předtím.

Na ještě elementárnější rovině můžeme říct, že základní lidská reakce na potěšení není cítit se spokojeně, ale chtít víc. Takže čehokoli dosáhneme, zvýší to naši touhu, ne naši spokojenost.

Jestli nezměníme tyto základní mentální vzorce, může nás sice moc, kterou získáme ve 21. století, změnit v bohy, ale budeme velice nespokojení bohové.

Může budoucí nový živočišný druh, který nazýváte Homo Deus, změnit tyto mentální vzorce a být šťastnější, než jsme my?

Je to možné, ale ne jisté. V minulosti jsme se my lidé naučili ovládat svět kolem nás – zvířata, řeky, lesy –, ale protože jsme nepochopili složitost ekologického systému, svou moc jsme zneužili, narušili jsme rovnováhu v přírodě a teď

čelíme environmentálnímu kolapsu. Ve 21. století bychom se mohli naučit ovládat svět v sobě – emoce, myšlenky a pocity –, ale protože nechápeme složitost svého vnitřního duševního systému, můžeme tu moc zase zneužít, narušit svou rovnováhu a čelit pak kolapsu sebe sama.

Zmínil jste, že čelíme environmentálnímu kolapsu. K němu přispívají i zvířecí velkochovy, v nichž navíc působíme nezměrné utrpení živým bytostem. Dokážeme z toho najít cestu ven, když hlavní příčinou je naše vlastní přelidnění?

Můžeme tyto problémy vyřešit, pokud dokážeme moudře nakládat s novými technologiemi. V nadcházejících dekáдах biotechnologie zcela změní masný průmysl – jen není jisté jak, vývoj může jít různými směry. Na jednu stranu lze využít biotechnologie k výrobě rychle rostoucích krav, prasat a drůbeže, produkujících víc masa, a nestarat se o jejich utrpení. Anebo můžeme využít biotechnologie k tomu, co nazýváme „buněčné zemědělství“ nebo „čisté maso“ – tedy maso, které se vytváří v laboratořích ze zvířecích buněk, bez nutnosti chovat a zabíjet zvířata. To není science fiction – první „čistý hamburger“ byl vypěstován v roce 2013; pravda, tenkrát stál 330 tisíc dolarů, ale dnes už ho dokážeme vyrobit za 11 dolarů, a za pár let bude pravděpodobně dokonce levnější než hamburger z masa z velkochovu. Na základě patřičných výzkumů a investic můžeme už během deseti dvaceti let průmyslově vyrábět čisté maso, které bude levnější, ekologičtější a etičtější než to z dnešních velkochovů.

Normcore jako nový módní styl⁴⁵

Klíčová slova

normcore, ponožky do sandálů, móda, společnost, kultura, životní styl, publicistický styl, glosa

Metodická část

Možnost využití: diskuze o současných módních trendech, o módě a o jejím vlivu na náš život, o kulturních a společenských zvyklostech a o důsledcích jejich porušování, procvičování publicistického stylu, příklad publicistické glosy

Pracovní text

PONOŽKY DO SANDÁLŮ? KDO VYZNÁVÁ NORMCORE, NENOSÍ NIC, CO NENÍ POHODLNÉ

MIRKA ZLATNÍKOVÁ | 15. SRPNA 2021

Jdu vyvenčit psa, a přestože je ráno, už jsem dokonale stylová. Na hlavě mám účes "vstala a šla", mnohem rozcuchanější, než se kdy povedlo Amy Winehouse. Na sobě tepláky, tričko s Boženou Němcovou, co mi někdo daroval, a sako, protože na věšáku nic jiného neviselo. K tomu ortopedické pantofle Birkenstock, doplněné na poslední chvíli ponožkami, protože je venku docela kosa. Celý život jsem se svou touhou po pohodlí stála mimo módní proudy. To skončilo. Stala jsem se jednou z předních představitelk módního trendu normcore. Ten předpokládá, že si na sebe nebudete brát nic nepohodlného. Boty na podpatku jsou vyložene out.

Vypasované džíny trapné, v pouzdrových šatech můžete leda do sklepa a vyžehlené cokoli je známkou pokleslého vkusu. Vážně doma žehlíte, místo toho, abyste si něco zajímavého přečetla?! Kdo vyznává normcore, nenosí nic, co není pohodlné. Z botníku mu vypadávají různé druhy tenisek, které nabourávají jen Crocsy (ano, jsou zpět) a beránci Ugg boty (nikdy neodešly). Tepláky má několikery: na doma, do práce, do kina a do divadla. Na ples ne, tam nosí široké cokoli „nejsou-to-tepláky“ a k tomu tenisky. Oblečení ve

⁴⁵ Zdroj: Ponožky do sandálů? Kdo vyznává normcore, nenosí nic, c.... Vlasta.cz [online]. Copyright © [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.vlasta.cz/clanek/ponozky-do-sandalu-kdo-vyznava-normcore-nenosi-nic-co-neni-pohodlne-20210815.html?utm_medium=sekce-z-internetu&utm_source=www.seznam.cz.

skříni se nám přeskládalo. To, co bylo na doma, je teď na ven, a to, co bylo na ven, je teď na... No k ničemu. Fleecové mikiny zažívají reunion, po domácímu pletené svetry už nepatří na chatu, ale na zvlášť slibné rande.

Kašlu na módu

Termín normcore fashion je přičítán newyorské jazykové agentuře K-Hole, která se kromě jiného věnuje vymýšlení názvů pro módní trendy, a původně to byl vtip. Označoval skupinu mladých lidí, kteří na trendy kašlali. Módně nepřizpůsobivá mládež. Nechtěli se vyjadřovat prostřednictvím módy, a už vůbec je nebavilo se pomocí módy odlišovat. Neměli potřebu vypadat jako někdo, úplně klidně vypadali jako oni sami. Tohle se tu už pár století nestalo.

Z módních značek na tento trend jako první před dvěma lety zareagovala Balenciaga. Žádných obřích prodejů opraných džín a neforemných triček se ale nedočkala. Otěže normcore fashion dál drží pevně v rukou ti, kdo ji nosí, a ti se drží zásady, že dát za oblečení půlku platu je pěkná blbost a rubriky "Must have" v módních časopisech leda k smíchu. "Mějte na sobě právě to, co máte na sobě," zní základní poučka normcore fashion. Druhá: "Dokud vám to slouží, nevyhazujte to." A to je všechno, co potřebujete, chcete-li se stát trendsetterkou neboli udavačkou módního trendu, jak říkáme my, co jsme důsledně normální.

Přibírání na váze jako důsledek špatné životosprávy⁴⁶

Klíčová slova

přibírání na váze, životní styl, životospráva, zdraví, spánek, společnost, kultura, publicistický styl

Metodická část

Možnost využití: diskuze o problematice přibírání na váze, o jeho příčinách, o životním stylu a životosprávě, procvičování publicistického stylu

Pracovní text

Za věčné přibírání si můžete sami, změňte to!

16. 08. 2021

Podle BMI se vejdete do kategorie s normální postavou a konečně dopnete staré džíny. Skvělé! Ale pak si po půl roce stoupnete na váhu a jste osm kilogramů v plusu. Něco je špatně a viníkem není nikdo jiný než vy.

Spánek na prvním místě

Máte pocit, že zhubnete jenom ve chvíli, kdy budete celý den v jednom kole a na nohou od brzkého rána a končit se setměním s motyčkou v ruce? Omyl. Řízený relax není ztráta času. Stejně jako byste si měli dát po dvou náročných trénincích v posilovně den pauzu, aby se mohly svaly regenerovat, i mozek potřebuje chvíli klid. Pokud ale budete utahaní jako kotě a sotva dojdete k posteli, nebude spánek kvalitní, neprojde všemi fázemi a ráno se probudíte ve stavu nápadně připomínající silnou kocovinu.

Během spánku dochází v těle k mnoha reakcím a hormony v čele s kortizolem odvádějí pořádný kus práce. Mnoho studií prokázalo, že osmihodinový spánek je pro vaše zdraví zcela klíčový a pouhý měsíc, kdy se každou noc ochudíte o dvě hodiny, má stejně negativní vliv jako deset let kouření.

Zrádné tabletky

Dnešní doba velí, abyste při každém zdravotním neduhu vyhledali odbornou pomoc. Řešením jsou většinou barevné tabletky. Na úzkostné stavy berete antidepresiva, místo porce ovoce se dopujete doplňky stravy. Pravidelný pohyb a zdravý životní styl nahrazujete léky na vysoký cholesterol, tlak a cukr. Svůj díl

⁴⁶ Zdroj: Za věčné přibírání si můžete sami, změňte to! - Biolekar.cz. ▷ Biolekar.cz - Průvodce přírodní léčbou a alternativní medicinou [online]. Copyright © 2021 [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: https://biolekar.cz/proc-porad-tloustnete/?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu

viny s sebou přináší i antikoncepci, kterou berete i několik let v kuse. To všechno má za následek postupné přibírání na váze. Ne všechny prášky můžete ze dne na den vyřadit, ale je-li to možné, zkuste je nahradit zdravější a přírodní alternativou, která váš organismus nebude tolik zatěžovat.

Cushingův syndrom a stres

Vliv stresu na lidský organismus se dlouhodobě podceňuje. Nárazové akce, kdy musíte přidat na tempu a pustit se do práce ze všech sil nebo řešit pnutí na domácí půdě a v osobních vztazích, přežijete bez větší újmy. Ale po několika měsících, kdy jsou na vás kladeny vysoké nároky (často si je kladete sami), se dostaví první negativní projevy. Vaše tělo začne produkovat stresový hormon podporující chuť k jídlu.

Pokud navíc užíváte léky na artritidu, lupus nebo astma, začne v nadledvinkách docházet k abnormalitám, vy budete výrazně tloustnout a tuk se začne ukládat hlavně v oblasti pasu, krku, zad a obličeje. Cushingův syndrom je těžko léčitelný a jeho spouštěčem je právě zmiňovaný stres.

Stop kouření

Pravidelné dávky nikotinu jsou prudce návykové a jen těžko se jich budete zbavovat. V drtivé většině případů už jde o psychologický problém a prvním krokem je nahrazení klasické cigarety za tu elektronickou. Léčbu budete muset podpořit i léky nebo náplastmi. Obojí ale podporuje chuť k jídlu a bude pro vás nesmírně náročné držet se od lednice dál. Nevladatelná chuť na sladké nebo slané bude od vás vyžadovat hodně silnou vůli.

Menopauza

Udává se, že v průměru ženy potká menopauza po padesátém roce života. Někdy to může být dřív, jindy o něco déle. Nejde zdaleka jen o hormonální změny a konec menstruace. Musíte se vyrovnat také s výrazným zpomalením metabolismu.

Přichází období “zúctování”, kdy se projeví zdravý životní styl a celkový přístup k životu, míra stresu i pravidelný pohyb. Tuk se začíná hromadit kolem pasu, boků a stehů a kilogramy přibývají pomalu, ale bez přestání. Udržení si štíhlé a na pohled zdravé a symetrické postavy pro vás bude mnohem složitější a náročnější. Začněte na ní proto pracovat už s několikaletým předstihem.

Příznivec QAnonu zastřelil své malé děti harpunou – zpráva z Novinky.cz⁴⁷

Klíčová slova

USA, vražda, konspirační teorie, dezinformace, QAnon, psychické poruchy, Donald Trump, společnost, politika, publicistický styl

Metodická část

Možnost využití: seznámení s fenoménem dezinformací a konspiračních teorií, diskuze o možných fatálních důsledcích víry v konspirační teorie, o jejich absurditě, o jejich využívání politickými kampaněmi, procvičování publicistického stylu

Pracovní text

Příznivec QAnonu zastřelil své malé děti harpunou. Báł se, že se promění v monstra

13. 8. 2021, 10:16

K usmrcení dvouletého syna a desetiměsíční dcery harpunou se v americké Kalifornii přiznal 40letý instruktor surfování Matthew Taylor Coleman. Pachatel je příznivcem QAnonu, souboru konspiračních teorií. O případu ve čtvrtek informoval deník New York Times, podle nějž Coleman uvedl víru v konspirační teorie jako motiv.

Colemanova manželka v sobotu kontaktovala úřady a sdělila jim, že manžel odvezl jejich dvě malé děti neznámo kam. Z vyšetřování FBI vyplývá, že jeli do Mexika, kde děti zastřelil harpunou na lovení ryb. Pak se vrátil do USA. Těla dětí byla objevena v pondělí.

FBI dále uvádí, že Coleman si podle vlastní výpovědi uvědomoval, že dělá špatnou věc. „Řekl, že věřil, že jeho děti se promění v monstra, a proto je musí zabít,“ uvedla FBI.

„Coleman vylíčil, že ho osvětlily konspirační teorie QAnon o iluminátech a že mívál vize. Dostával znamení, podle nichž jeho manželka má hadí DNA, kterou

⁴⁷ Zdroj: Příznivec QAnonu zastřelil své malé děti harpunou. Báł se, že se promění v monstra - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/clanek/priznivec-qanonu-zastrelil-sve-male-deti-bal-se-ze-se-promeni-v-monstra-40368949>

následně přenesla na jeho děti,“ stojí dále ve spise. Ve středu Colemana obvinili z vraždy amerických občanů v zahraničí. Zůstává proto ve federální vazbě.

QAnon má počátek v roce 2017, kdy se na fóru 4chan objevil anonymní uživatel s přezdívkou Q Clearance Patriot (Vlastenec s prověrkou Q – vysoká prověrka zaručující přístup k utajeným informacím). Ten zveřejnil informace o operaci „Klid před bouří“, kdy bouří mělo být zatčení vysoce postaveného tajného spolku pedofilů.

Na příspěvek se okamžitě nabalila řada bizarních konspiračních teorií. Lidé hlásící se ke QAnonu (Anon je zkratkou pro anonymní) šíří jejich různé varianty.

Přívrženci těchto teorií považují hollywoodské hvězdy a odpůrce Donalda Trumpa (především z řad demokratů, ale i některých republikánů) za pedofily zapojené do satanistické sekty. Hillary Clintonová, Barack Obama či George Soros podle nich provozují obchod s dětmi.

Exprezident Trump je v jejich vidění světa vyvolený Bohem, aby opět nastolil křesťanskou vládu. Tu nastolí jedním mocným úderem – bouří –, během kterého dojde k velkému zatýkání a zavedení autoritativního křesťanského režimu. Paradoxně nejviditelnější tvář hnutí – šaman s bizoní maskou, který se účastnil útoku na Kapitol – využívala řadu pohanských symbolů.

FBI v červnu varovala, že příznivci QAnonu v budoucnu mohou sáhnout k násilí. Zejména v souvislosti s tím, že řada různých předpovědí, které se v této komunitě šíří, se opakovaně nenaplnila. To může vést ke značné frustraci těchto lidí.

Kritické myšlení – jak rozumněji pracovat s informacemi⁴⁸

Klíčová slova

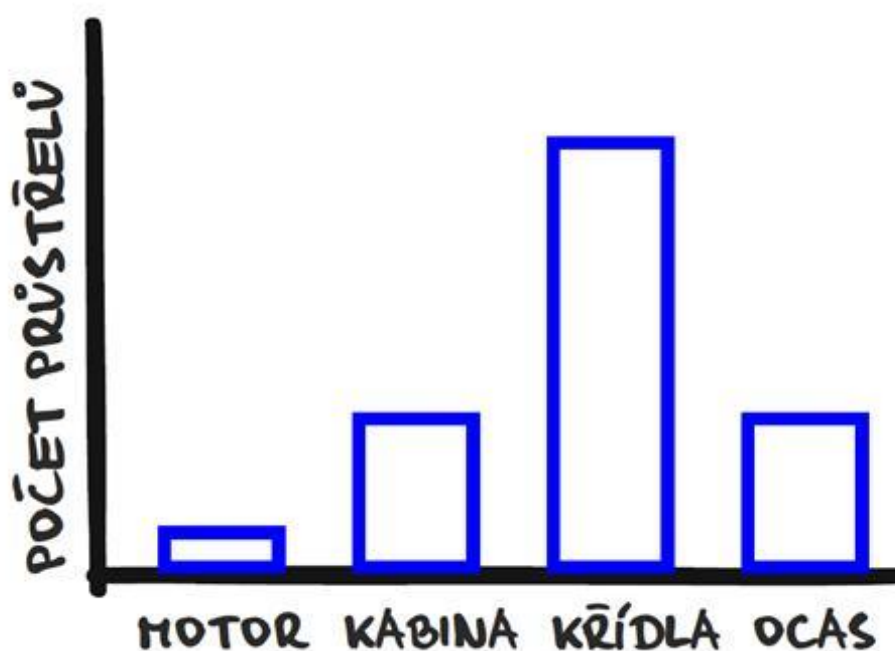
kritické myšlení, klam přeživšího

Metodická část

Možnost využití: publicistický článek vzdělávacího charakteru, práce s jednoduchými grafy, informace vedoucí k diskuzi a zamyšlení

Pracovní text

Kritické myšlení – jak rozumněji pracovat s informacemi?

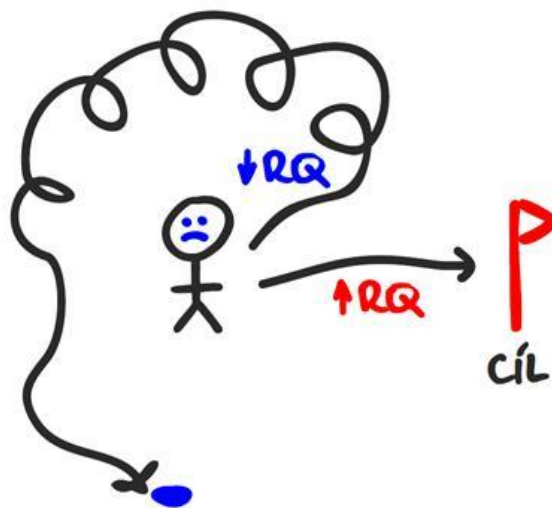

Je rok 1943 a v Evropě zuří 2. světová válka. Ztráty amerických bombardérů jsou velké kvůli německé protiletectvé obraně. Američané se ve snaze o snížení ztrát rozhodnou opancérovat své letouny. Nemohou ale opancérovat celé letadlo a musí se rozhodnout, které části ochránit a které ne. Podívají se tedy na

⁴⁸ Zdroj: Kritické myšlení – jak rozumněji pracovat s informacemi? – Manipulátoři.cz. Manipulátoři.cz – Na faktech záleží [online], [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/kriticke-mysleni-jak-rozumneji-pracovat-s-informacemi/>.

bombardéry, které se z misí vracely a na četnost průstřelů na různých částech. Na horním grafu vidíte rozložení zásahů podle místa. Kterou část letadla, byste určitě oplátovali?

Pokud jste stejní jako mnoho lidí, včetně těch v americkém letectvu, odpověděli jste, že křídla, protože dostávají nejvíce zásahů. To je ale špatná odpověď. Důležité je, si uvědomit, že se díváte na zásahy letadel, které se vrátily. Zásahy do křídel tedy nejsou fatální, když s nimi doletěly zpět. Abraham Wald, americký matematik, si chyby kolegů včas všiml a upozornil je na to, že by měli udělat opak a opancérovat právě ty místa, kde je zásahů nejméně – motory. Protože to jsou místa, kam dostaly zásah letadla, která se nevrátila. Tuto chybu v úsudku nazýváme klam přeživšího, tedy opomenutí vzít v úvahu informace, které nám chybějí. S obdobami této chyby se setkáváme v mnoha jiných situacích nejen v armádě. Například mnoho lidí a firem staví na ozkoušených doporučeních svých vzorů a tzv. best-practices ve víře, že úspěch je zárukou funkčnosti. Problém je v tom, že neberou v potaz jiné firmy nebo lidi, kteří se zachovali podobně, ale selhaly. Podle Nicholase Nassima Taleba je moudřejším postupem dívat se spíše na ty neúspěšné a snažit se vyvarovat stejných chyb. Dalšími příklady klamu přeživšího jsou třeba: souhrnné výpočty výnosů finančních produktů nebo investorů (nejsou tak dobré, když zahrnete výsledky i těch, které v průběhu zanikly), vnímání starší techniky nebo hudby jako lepší oproti současnosti (dneska se používají nebo poslouchají jen ty nejlepší prověřené časem), ptát se na dojmy z filmu lidí, kteří ho dokoukali (zeptejte se těch, kteří odešli v průběhu).

Klam přeživšího a příběh Abrahama Walda nám dává důležitou lekci v kritickém myšlení. Nestačí informace (data) jen sbírat a intuitivně vyhodnocovat. Je potřeba se nad nimi zamyslet a správně pochopit. Můžeme si položit například tyto otázky: Co nám data ve skutečnosti říkají? Co výsledky znamenají? Co nám chybí? Co nevíme? Zamýšlíme se nad nimi správně? Jak se na ně můžeme dívat nebo je chápat jinak? Pokud totiž nedovedeme informace

rozumně získávat a pracovat s nimi, může to dopadnout tak, že dojdeme k chybným rozhodnutím (třeba plátovat špatné části letadla) a svoje šance na úspěch buď nijak nezvýšíme, snížíme nebo dokonce úplně zadusíme. Přemýšlejte nad informacemi rozumně. Přemýšlejte kriticky.

Proč lidé věří konspiracím a hoaxům⁴⁹

Klíčová slova

konspirace, hoax, kritické myšlení

Metodická část

Možnost využití: publicistický článek vzdělávacího charakteru, informace vedoucí k pochopení současného fenoménu

Pracovní text

Propaganda si nevybírání nás, my si vybíráme propagandu. Proč lidé věří konspiracím a hoaxům?

Web Infosecurity.sk zveřejnil velmi pěkný souhrn toho, proč lidé věří hoaxům, konspiracím a propagandě.

„Svět je dnes složitější, než kdykoli předtím a my na něj kvůli neustálé zaneprázdněnosti máme stále čím dál tím méně času. Propaganda si nevybírání nás – my si zcela vědomě vybíráme propagandu. Člověk totiž potřebuje únik od starostí každodenního života. Společnost nabízí rozptýlení, zábavu, záliby, cestování, či hledání štěstí. Propaganda vám však dá jedinečnou možnost zapojit se do akce! Vytrhne vás z nudného, každodenního života a nabídne to nejušlechtilější z poslání (boj za rodinu, vlast, tradice, budoucnost dětí...), slíbí dobrodružství, pocit, že se účastníte na událostech, na kterých se lámou dějiny. Otevře vám svět neomezených možností, nabídne nedosažitelné cíle, které se právě vám budou zdát být na dosah ruky. Propaganda vám dá jasné vysvětlení světa, ve kterém žijete. Dostanete klíč, který otevírá všechny dveře. Díváte se na dějiny a víte přesně, co znamenají. Záhady více neexistují, a vše se dá vysvětlit,“ píše v souhrnu projekt Infosecurity.sk.

Dalším problém jsou kognitivní zkreslení. „Jde například o to, že někdo, komu důvěřujeme, potvrdil (např. sdílel na Facebooku) informaci, kterou považujeme za věrohodnou. Avšak bez ohledu na to, jak moc této osobě důvěřujeme, není to zcela spolehlivý způsob a může nás naopak navést k tomu, že uvěříme něčemu lživému,“ píše kriminolog a právník Tomáš Horeháj.

⁴⁹ Zdroj: Propaganda si nevybírání nás, my si vybíráme propagandu. Proč lidé věří konspiracím a hoaxům – Manipulátoři.cz. Manipulátoři.cz – Na faktech záleží [online], [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/propaganda-si-nevybira-nas-my-si-vybirame-propagandu-proc-lide-veri-konspiracim-a-hoaxum/>.

Dalším problémem je kognitivní disonance. Co se skrývá za tímto pojmem? „Jde o negativní zkušenost, která vzniká při setkání se s informací, která je v rozporu s naším vnitřním přesvědčením. Může to vést až k odmítání věrohodnosti informací a úsilí znovu nastolit soulad reality s naším podvědomím,“ píše Horeháj na webu Infosecurity.sk. Kognitivní disonance je zjednodušeně stav mysli, který vzniká rozporem mezi dvěma kognicemi, například mezi postoji (znalostmi, vírou, chováním) a skutečným stavem věcí.

„Lidé také rádi věří informacím, které potvrzují jejich stávající přesvědčení, a zároveň kategoricky odmítají informace, které jsou s ním v rozporu. Jde o jednu z mnoha forem kognitivního zkreslení. Kvůli pluralistické nevědomosti pak navíc můžeme vnímat jako nedostatek pochopení pro to, co si ostatní myslí a čemu věří. Právě toto může lidi dohnat k nesprávnému závěru, že skupina lidí, která věří nějakému politickému názoru, je v přesile, zatímco ve skutečnosti jde pouze o hrstku lidí. Je to oblíbená metoda konspirátorů, kteří rozséváním lživých informací (resp. v tomto případě dezinformací), mohou takové vnímání zpopularizovat a zpřístupnit pro širší okruh lidí,“ dodává.

Antivaxeři se neštítí ničeho⁵⁰

Klíčová slova

vyvrácení hoaxy, antivaxer, Facebook

Metodická část

Možnost využití: ukázka efektivního způsobu vyvracení hoaxů a dezinformací, práce s texty, které dnešní mládež zná.

Pracovní text

OBRAZEM: Antivaxeři se neštítí ničeho

Jak fungují dezinformace, si můžeme ukázat i na následujícím případě. Pavel Fikar z Chebu zveřejnil na sociální síti Facebook příběh o úmrtí Štefana Eszenyiho. Respektive v příběhu nedokázal napsat správně ani jeho příjmení. Napsal, že zemřel den po očkování na COVID-19 na trombózu. To rozčílilo bratra

⁵⁰ Zdroj: OBRAZEM: Antivaxeři se neštítí ničeho – Manipulátoři.cz. Manipulátoři.cz – Na faktech záleží [online], [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/obrazem-antivaxeri-se-nestiti-niceho/>.

a manželku zemřelého muže. Muž totiž nezemřel po očkování, ale na COVID-19. Pravda ovšem nikoho nezajímá a než byl příspěvek odstraněn, měl tisíce sdílení. Nyní navíc video šíří dezinformační stránky.

Tomáš Eszenyi

6 hours ago · 🌐

Pro všechny známé, kamarády, přátele, kteří znali Štefana Eszenyiho - po FB se sdílí video, že brácha umřel po očkování. Toto video je lživé a беру to jako útok na jeho důstojnost a památku. Bratr zemřel kvůli tomu Čínskému svinstvu a kdyby mohl, nakopal by za ty lži svého "kamaráda" tam, kde záda ztrácí své dobré jméno... Prosím všechny o sdílení tohoto textu, ať zastavíme lživé video. Děkujeme všem...

You and 14 others

14 Comments • 34 Shares

To mě mrzí

Comment

Share

Český jazyk - Dopis⁵¹

Klíčová slova

osobní dopis – dopis v literárních dílech

Metodická část

Osobní dopis – korektura – vyhledávání dopisů ve známých literárních dílech – vlastní dopis – dopis oblíbenému – nepochopenému autorovi.

Pracovní text

9. desátý.

TĚBUCH MAX!!!

Musím ti napísnout jak pokrokávám. V škole mi de fajn. Dělam kapku chip, to je jásny. Taky dělám nejtěši úkoly, ůblně samý, jak špicovy žáci. Někerý žáci sou Blum, Moskowitz, Mitnick — ale neni přípustná s Mitnick ve Waršawě.

Max! Ty musíš naplout beton do N. Yorka a tady páčit na mou školu!

Daříš se fajn? Ja myslim že jo. Je šecko kou kej? Koukej začít učit říkat kou kej. V Americe musíš na šecko říkat kou kej. Po časý je kou kej, fláda je kou kej, pejsbol kou kej, ztrávování kou kej.

Jaxemá tvůj darlink Anča? Buch ji pochovej.

Tak naschle!

S pesmesnym náčením

Tvůj vitál. prátr

H*Y*M*I*E

⁵¹ Zdroj: ROSTEN, Leo Calvin. Pan Kaplan má stále třídu rád. Přeložil Antonín PŘIDAL. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-102-6.

Zdroj: PUŠKIN, Aleksandr Sergejevič. Evžen Oněgin. Přeložil Josef HORA. Praha: Dobrovský, 2016. Omega (Dobrovský). ISBN 978-80-7390-286-5.

„Já píši vám — co mohu více?
Co ještě mohu dodati?
Teď vím, že máte právo sice
mne pohrdáním trestati,
leč ještě věřím, nešťastnice,
že mne váš milosrdný soud
nemůže přece zavrhnout.
Já nejdřív mlčeti jsem chtěla;
a věřte: nebyl byste znal
nikdy můj ostýchavý žal,
kdybych jen stín naděje měla,
že třeba jednou za týden
vás u nás na vsi uzřím jen,
abych vám slůvko mohla říci
a v duchu vaši tvář a hlas,
než znovu navštívíte nás,
dnem nocí abych mohla stříci...
Však řekli, že jste samotář.
Že na vsi nudíte se, víme.
A my... z nás věru nejde zář,
třebaže ze srdce vás ctíme.
Proč jenom, proč jste přišel k nám?
Já v žalu opuštěné vsi té
bych neznala vás, jak vás znám,
ba ani žal, jež pochopíte.
Mé zármutky, v tmách duše skryté,
by smířil čas, pak (kdož to ví?)
bych zadala se mužovi
a byla mu i věrnou ženou
i ctnostnou matkou usmířenou.
Jiného...? Ne již. V světě ráda
nikoho nemohu mít já.
Tak si to Prozřetelnost žádá...

Tak chtějí nebesa: jsem tvá.
Můj celý život mi tě slíbil,
tys musel, musel přijíti.
Tys ten, jenž Bohem seslán mi byl
až do hrobu mě chrániti...
Byls vidinou mých nočních snění,
už drahý mi, když nezřený,
tvůj zrak mě mučil plameny,
tvůj hlas zněl v touhy rozeznění
— a nebyl to jen sen — jak zvon!
Jen vstoupil jsi, už jsem tě znala,
a strnula jsem, tvář mi vzplála,
hlas nitra řekl mi: Toť o

Český jazyk - Recept⁵²

Klíčová slova

popis pracovního postupu

Metodická část

Popis pracovního postupu – recept – recept v literárních dílech – vlastní recept.

Pracovní text

Pangalaktický megacloumák.

Vezměte obsah jedné láhve Staré Janxovky.

Nalijte do něj jednu odměrku vody z moří Santraguinu V - ach, santraginská mořská voda! Ach, santraginské ryby!!!

Do směsi nechte roztát tři kostky Arkturského mega-ginu (musí být řádně zmrzlý, jinak benzín vyprchá). Tím vším nechte probublat čtyři litry fallijského bahenního plynu, na počest všech šťastných stopařů, kteří zemřeli rozkoší v bažinách Fallie.

Obrácenou stříbrnou lžičkou odměřte dávku Qualactinského hypermátového extraktu, vonícího něžnou sladkostí, mystikou a opojnými výpary temných Qualactinských zón.

Vhodte zub algolského slunečního tygra. Sledujte, jak se rozpouští a jak se oheň algolských sluncí vsakuje hluboko do srdce nápoje.

Špaňhelské ptáčky.

Usekej drobně libru vepřového masa, dej ho na mísu, vraz do něho dvě celé vejce, přilej půl koflíka sladké smetany a dej k tomu strouhané žemličky tolik, mnoho-li jest potřebí, aby to dobře pohromadě drželo, dej k tomu citronové kůry, nové koření, hřebíček a dobře to osol. Nech na polovic uvařit zelnou

⁵² Zdroj: ADAMS, Douglas. Stopařův průvodce Galaxií. Vyd. 3., (V Argu 1.). Přeložil Jana HOLLANOVÁ. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-438-3.

Zdroj: RETTIGOVÁ, Magdalena Dobromila. Domácí kuchařka [online]. V MKP1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011 [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné z WWW: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/36/98/79/domaci_kucharka.pdf.

Zdroj: Asterix a Kleopatra Dort 🍷 (1968) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2021 Google LLC [cit. 23. 06. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=zMQeB94YCPw>.

hlávkou, rozeber lístky, a zaobal do nich té sekaniny tolik, co se do každého vejde, pak je nitkou pěkně obvaž, aby se nerozvinuly, a nech je v rozpáleném másle vysmažit; potom odvaž nitky, narovnej to do kastrolku, polej to sladkou smetanou a nech to v troubě vypéct; pak to dej na stůl buď tak s kastrolkem nebo na míse.

Dort – smrtonosná směs – smrták – smrtelný dortík

Dám do kotle teď strychnin,
s bolehlavem povařím,
přidám ještě parařín,
zahřeju a uvidím.

Nakapu tam opium,
s pijavicí ještě rum,
ropuchou to dozdobím.

Rozpustím teď arsenik
ve sklenici narkotik,
bobří olej namíchám,
na olej to všechno dám.
Kapku hadí krve mít,
to se začnou věci dít,
lepidlem to zalepím.

Dej jed krysí do piva,
kobru stáhni zaživa,
nalej na to sladkej džus,
je to vážně děsnej hnus.
Z mandragory kořen vzít,
hnilobou to přizdobit,
tohle bude teda gól –
Co takhle vitriol?

ZSV – odborová organizace⁵³

Klíčová slova

zákoník práce – práce s odborným textem

Metodická část

Pravidla pro založení a fungování odborové organizace – Cimrman – úryvek – komický prvek

Pracovní text

Na odborářském sjezdu milionářů ve Washingtonu, DC, řekl jednu krásnou myšlenku. Řekl – nevím, jestli vás teď budu citovat přesně, pane profesore – věda ...

262/2006 Sb. Zákon zákoník práce

HLAVA IV

PŮSOBNOST ODBOROVÉ ORGANIZACE

§ 286

(1) Odborové organizace jsou oprávněny jednat v pracovněprávních vztazích, včetně kolektivního vyjednávání, za podmínek stanovených zákonem nebo sjednaných v kolektivní smlouvě.

(2) Za odborovou organizaci jedná orgán určený jejími stanovami.

(3) Odborová organizace působí u zaměstnavatele a má právo jednat, jen jestliže je k tomu oprávněna podle stanov a alespoň 3 její členové jsou u zaměstnavatele v pracovním poměru; kolektivně vyjednávat a uzavírat kolektivní smlouvy může za těchto podmínek jen odborová organizace nebo její pobočná organizace, jestliže ji k tomu opravňují stanovy odborové organizace.

⁵³ Zdroj: CIMRMAN, Jára da, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. Dobyť severního pólu Čechem Karlem Němcem 5. dubna 1909: [premiéra 25. 10. 1985 v divadle Solidarita, Praha 10]. Vyd. 4. Praha: Paseka, 2000. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 8071853151.

Zdroj: Zákoník práce - HLAVA IV - PŮSOBNOST ODBOROVÉ ORGANIZACE - Podnikatel.cz. Podnikatel.cz - největší server pro podnikatele v ČR [online]. Copyright © 2007 [cit. 25. 06. 2021]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-262-2006-sb-zakonik-prace/f3055225>.

(4) Oprávnění odborové organizace u zaměstnavatele vznikají dnem následujícím po dni, kdy zaměstnavateli oznámila, že splňuje podmínky podle odstavce 3; přestane-li odborová organizace tyto podmínky splňovat, je povinna to zaměstnavateli bez zbytečného odkladu oznámit.

(5) Působí-li u zaměstnavatele více odborových organizací, je zaměstnavatel povinen v případech týkajících se všech nebo většího počtu zaměstnanců, kdy tento zákon nebo zvláštní právní předpisy vyžadují informování, projednání, souhlas nebo dohodu s odborovou organizací, plnit tyto povinnosti vůči všem odborovým organizacím, nedohodne-li se s nimi na jiném způsobu informování, projednání nebo vyslovení souhlasu.

(6) Působí-li u zaměstnavatele více odborových organizací, jedná za zaměstnance v pracovněprávních vztazích ve vztahu k jednotlivým zaměstnancům odborová organizace, jíž je zaměstnanec členem. Za zaměstnance, který není odborově organizován, jedná v pracovněprávních vztazích odborová organizace s největším počtem členů, kteří jsou u zaměstnavatele v pracovním poměru, neurčí-li tento zaměstnanec jinak.

§ 287

Informování a projednání

(1) Zaměstnavatel je povinen informovat odborovou organizaci o

a) vývoji mezd nebo platů, průměrné mzdy nebo platu a jejích jednotlivých složek včetně členění podle jednotlivých profesních skupin, není-li dohodnuto jinak,

b) záležitostech uvedených v § 279.

(2) Zaměstnavatel je povinen projednat s odborovou organizací

a) ekonomickou situaci zaměstnavatele,

b) množství práce a pracovní tempo (§ 300),

c) změny organizace práce,

d) systém odměňování a hodnocení zaměstnanců,

e) systém školení a vzdělávání zaměstnanců,

f) opatření k vytváření podmínek pro zaměstnávání fyzických osob, zejména mladistvých, osob pečujících o dítě mladší než 15 let a fyzických osob se zdravotním postižením, včetně podstatných záležitostí péče o zaměstnance, opatření ke zlepšení hygieny práce a pracovního prostředí, organizování sociálních, kulturních a tělovýchovných potřeb zaměstnanců,

g) další opatření týkající se většího počtu zaměstnanců,

h) záležitosti uvedené v § 280.

Dějepis, literatura – pracovní tábory v Rusku⁵⁴

Klíčová slova

Solženicyn, gulag

Metodická část

Pracovní tábory v Rusku – Solženicyn – ukázky – historie táborů.

Pracovní text

Ukázka č. 1

Gulag (Gosudarstvennoje upravlenije lagerej) - hlavní správa táborů - název sovětských pracovních a koncentračních táborů.

Byly zřizovány od 1918 pro odpůrce sovětské moci, ale i pro pachatele kriminálních činů a mentálně postižené obyvatele, od přelomu 30. let internovány zejména oběti politických čistek a zemědělci odmítající kolektivizaci.

U zrodu gulagů stáli V. I. Lenin a F. E. Dzeržinskij, postupně rušeny na přelomu 80. a 90. let.

První tábory byly rozmístěny na ostrovech Solovky v Bílém moři (mnohdy v místech bývalých carských vyhnaneckých oblastí), později budovány v evropské části SSSR a podél trati Bajkal-Amur jako nepřetržitý zdroj levné pracovní síly (těžké práce v dolech, ve stavebnictví, zemědělství, ap.).

⁵⁴ Zdroj: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/gulag.php>.

Zdroj: http://www.totalita.cz/osvob/osvob_gulag_02_09_00.php.

Zdroj: SOLŽENICYN, Aleksandr Isajevič. Jeden den Ivana Děnisoviče. V nakladatelství Leda vydání druhé. Přeložil Sergej MACHONIN. Voznice: LEDA, 2011. ISBN 978-80-7335-512-8.

Zdroj: BARTOŠÍKOVÁ, Kateřina, Marie FIŠEROVÁ, Zdeňka HAVLÍČKOVÁ, et al. Hravá literatura 9: pracovní sešit pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia : v souladu s RVP ZV. Praha: Taktik, 2015. ISBN 978-80-87881-83-5.

Zdroj: Ukázka z knihy Jaká je cena člověka, Ikar 2012.

Zdroj: Idnes. cz/zpravodajství [cit. 23. 06. 2021]. Dostupné z: http://www.idnes.cz/kultura/literatura/otresne-vzpominky-z-gulagu.A120421_152631_literatura_ob.

V některých táborech pro ženy žily s matkami děti do věku dvou let, fungovaly i tábory pro mladistvé od 10 do 18 let.

Podle dostupných údajů dosahoval počet internovaných osob např. 11,5 mil. (1938), 13,5 mil. (1941), 4 mil. (1985), 850 000 (1989), z toho cca 20 000 osob ročně umíralo.

Ukázka č. 2

Tábory

Otcem sovětských lágrů na převýchovu, práci nebo likvidaci "třídních nepřátel" je velký vůdce proletariátu Lenin. Vyhnanství má v Rusku hluboké tradice, ale bestiální rozměr mu dal právě Lenin a jeho pokračovatel Stalin.

- tábor Nuzal
- tábor Donbas
- tábor Čerepovec na Sibiři
- tábor Omsk
- tábor Sachalin

Tábory vznikly, aby splnily tři základní úlohy:

- izolovat tzv. třídní nepřátele,
- využít je jako levnou pracovní sílu,
- po jejich vyčerpání je v tichosti zlikvidovat.

Uvádíme vzpomínky vězňů z některých táborů. Je však nutno připomenout, že takových táborů bylo v Sovětském svazu několik desítek tisíc.

Jenom na Donbase vyprávěli očití svědkové, že noční obloha byla doširoka posetá světelnými čtverečky - každý z nich znamenal osvětlený tábor systému GULAG.

Vyjmenovat všechny není snad ani možné, protože byly vybudovány nejen u každého většího i menšího města, ale tisíce jich byly i v sibiřských pustinách.

Nejstrašnější z těchto táborů byly na Pečore, Magadanu a Kolymě.

Ukázka č. 3

„Určitě už bude dvanáct,“ prohlásil i Děnisovič. „Sluníčko už je na vršku.“

„Když je na vršku,“ ozval se kapitán, „tak to znamená, že není dvanáct, ale jedna.“

„Jakpak to,“ užasl Děnisovič. „To přece věděli už naši předkové, že slunko stojí na vršíčku v poledne.“

„To platilo pro dědky!“ houkl kapitán, jako když sekerou utne. „Ale mezitím vyšlo nařízení, a podle toho nařízení stojí slunce nejvýš v jednu.“

„Kdopak toto nařízení vydal?“

„Sovětská vláda!“

Ukázka č. 4

Zatýkání se šířilo po ulicích a domech jako epidemie. Tak jako lidé nevědomky přenášejí epidemickou nákazu jeden na druhého podáním ruky, dechem či předanou věcí, tak také podáním ruky, dechem či setkáním na ulici přenášeli jeden na druhého nákazu neodvratného zatčení. Neboť je-li ti souzeno, aby ses zítra přiznal, že ses pokoušel dát dohromady ilegální skupinu s úmyslem otrávit vodu městského vodovodu, a já jsem ti dnes podal na ulici ruku, pak to znamená, že i já jsem odsouzen k zániku.

Ukázka č. 5

Počítají se i mrtví...

Deset hodin. Nástup. Všechny brigády pracující v určitém objektu musí nastoupit na dvoře. Dokonce i ten, kdo stačil umřít, je povinen dostavit se k nástupu. Je přivezen v kolečku a připojen na konec řady. Pořádek musí být, neboť tičku! Přivázeli ho však již svlečeného, prakticky nahého. Aťsi byly jeho hadry roztrhané, někdo ještě živý se do nich zabalil; zima je druhý největší nepřítel hned po hladu. Přesto, na rozvod přišel po svých, i do objektu došel. Kdyby ho bývali nechali tento den odpočinout, neležel by tu teď v kolečku... Ostatně není to jedno? Dnes... Zítra... Ten, komu došly síly, to má tak jako tak spočítané.

Literatura, ZSV – vztahy mezi rodiči a dětmi⁵⁵

Klíčová slova

občanský zákoník, Balzac, Neruda, Moliere

Metodická část

vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi – rozdíl mezi morálkou a právem – vztahy dříve a dnes.

Pracovní text

Ukázka č. 1

„Ach, kdybych byl bohat, kdybych si ponechal své jmění, kdybych jim je nebyl dal, pak by tady byly, olizovaly by mi tváře svými polibky! Bydlel bych v paláci, měl bych krásné pokoje, služebnictvo, teplo. A ony by se rozplývaly v slzách i se svými manžely a se svými dětmi. To vše bych měl. Ale takhle nic! Za peníze je všechno, i dcery. Ach mé peníze, kde jsou? Kdybych měl po sobě zanechat poklady, balily by mě do obkladů, ošetřovaly by mě. Slyšel bych je, viděl bych je. Ach, mé drahé dítě, mé jediné dítě, má samota, má bída jsou mi milejší. Když je nešťastný člověk milován, je si aspoň jist, že je milován. Ne, chtěl bych být bohat, viděl bych je. Na mou duši, kdopak ví? Obě mají srdce z kamene. Měl jsem pro ně příliš mnoho lásky, aby ony jí měly aspoň trochu pro mne. Otec má být stále bohat, má držet své děti na uzdě jako jankovité koně. A já jsem byl před nimi na kolenou. Bídnic!... Všechno bylo jen z vypočítavosti, a to mi rozdíralo srdce.“

Ukázka č. 2

Kleant: Ano, já miluju. Leč, než v lásce své dále se odvážím, vím, že závisím od otce, a že jméno syna mne jeho vůli podržuje, že nemáme zadávati slovo své bez souhlasu rodičů svých, které nebesa učinila pánem citů a touhy naší, jimiž jen dle návodu rodičů smíme disponovati; vím, že oni prosti každé pošetilé vášně,

⁵⁵ Zdroj: BALZAC, Honoré de. Evženie Grandetová; Otec Goriot. Překlad Josef Heyduk a Božena Zimová. Evženie Grandetová - vyd. v Odeonu 3., Otec Goriot - vyd. v Odeonu 4. Praha: Odeon, 1986. 381 s. Galérie klasiků.

Zdroj: MOLIERE. Lakomec [online]. Přel. Jaroslav Vrchlický. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2012. Dostupné z <https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/66/08/78/lakomec.pdf>.

Zdroj: Knihy veršů (1968). Zdroj: <https://www.ceskaliteratura.cz/texty/neruda.htm>.

Zdroj: Nový Občanský zákoník - Oddíl 3 - Rodiče a dítě - Podnikatel.cz. Podnikatel.cz - největší server pro podnikatele v ČR [online]. Copyright © 2007 [cit. 15.08.2021]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik/f4581671/>.

spíš mív se klamati mohou než my, a prohlédati mnohem lépe, co nám se hodí; že spíše věřiti máme světlu jich moudrosti než zaslepenosti vášně své, a že vír mladosti strhuje nás velmi často v nebezpečné propasti. Povídám ti to, sestro, všecko sám, bych ti uspořil práci, opakovati mi totéž, nebo láska má nechce ničeho poslouchati, a já prosím, bys mi nedělala výčitek.

Ukázka č. 3

Jan Neruda: Dědova mísa

V kamnech praská, dědek každou chvíli
svadlé ruce sobě zahřívá,
kolo vrčí, syn si s prací pílí,
nádobu si z dřeva vyrývá.

Kolečko si divnou píseň šumí,
vnoučeti se očka kmitají -
"Hele, co náš táta všecko umí,
jak mu tříšťky z rukou létají!

Dřevo ukradl jsi v panském lese -
komu děláš z něho koryto?
"Dědovi; - již se mu ruka třese,
nádobí už všechno rozbito."

"Nauč mne to!" - "Vida toho kluka,
nač by tvá to ruka uměla?!"
"Až se tobě třásti bude ruka,
koryto ti synek udělá!"
V kamnech praská, dědek shrben pláče,
svadlé ruce syn mu zulíbá,
kolo mlčí, vnouče kolem skáče -
"Táto, proč se kolo nehýbá?"

Ukázka č. 4

Rodiče a dítě

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 855

(1) Rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva. Těchto vzájemných povinností a práv se nemohou vzdát; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu.

(2) Účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.

§ 856

Povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím jeho zletilosti.

§ 857

(1) Dítě je povinno dbát svých rodičů.

(2) Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Dítě je povinno se těmto opatřením podřídit.

§ 858

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

Výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky

§ 915

(1) Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

(2) Dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu.

Český jazyk, finanční gramotnost - Exekuce⁵⁶

Klíčová slova

Rais – Špáta – dědictví – dluh - exekuce

Metodická část

Rais – Špáta – Jako kníže Rohan - dědictví – neschopnost nakládat s penězi - dluh – exekuce – finanční gramotnost – osobní rozpočet.

Pracovní text

Špáta se ohlížel ke dveřím, brzo-li vejde švarná Pepi, ale nevcházela. „Ale víme, pane Špáto, jsem otec a nemůžu dítě jen tak dát do světa; víte, má ve Vídni místo, je výborně zaopatřena, musím to rozvážit. Vy jste hodný, vzdělaný člověk, tento — kolik pak jmění ještě máte?“ Špáta tuze neposlouchal, ba při té řeči se mu zavíraly oči; dělaly mu to v posledním čase. „No, mám svých čtrnáct tisíc, dva domy, jeden balkánem, nábytku krásného — “ „Ano, ano — ale tento, kolik máte, pane Špáto, hotovosti?“ „Kolik mám? Peněz jako cucků —“ a Špáta do kapsy, vytáhl svou velikou tobolku, daleko známou. Rozevřel ji, sáhl do přihrádky a vyhrabav hrst papírů, položil je na stůl. Křančil povstav, rovnal je a přepočítal. „To máme sto — dvě stě — deset, dvacet, třicet osmdesát zlatých. A víc nemáte?“ Špáta udiven hleděl na Křančila; bylo mu divno, co ten člověk povídá. „Vždyť tohle je všechno vaše jmění, Špáto!“ šklebil se Křančil. „Byl jsem na Pace v knihách, pro dceru jsem to udělal, nemůžu ji jen tak vyhodit. Máte na domech tři tisíce dětem a dvě tisícky tam má vtěleny ten spratek Jiříčka. O tom jste se nepochlubil nikomu, že k tomu baráčníku zazobanému chodíte. Inu, inu, to jste to brzy rozhodil, Špáto! A to se nezlobte, že vám dceru nedám, jak byste byli živi, leda byste chodil na mlat. No, nečekejte jí, odjela už ráno do Vídně — má tam tuze dobré místo.“ Špáta povstal a jen jen supal. „Vy žebroto,“ vyhrklo mu z hrdla, „prosím já se o vaši Pepi! Tamhle v Hořicích jste pili, jedli, kupovali stříbro, zlato, drahé kameny, když Špáta platil. Ale je vám to přáno, jste žebrota.“ A vyklátil se z vejminku a po zdupané půdě i ze síně chalupy. Křančil vyšel za ním, a když byl Špáta za brankou, zachechtal se, až se to chalupou rozlehl.

⁵⁶ Zdroj: RAIS, Karel Václav. Potměchuť: povídky a kresby z podhoří. V Praze: Česká grafická Unie, 1948, s. 132 - 134. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/svkhk/uuid/uuid:cc2962eb-b899-11e6-92a4-00155d012102>.

Špátovi se teď každý zdaleka vyhýbal, lidé před ním i zavírali, protože byl hrozný neodbyta a týral. Ačkoliv byl všecek zpitomělý, tušil, že je to s ním v koncích, ale lhal sám sobě i lidem: „Jsem bohatý Špáta, mám svých čtrnáct tisíc, dva domy, jeden s balkánem, ale v tom ještě nebydlím. Jsem zatím v druhém tak jako na vejletu, ale nemám to tak, jako tady v těch chamradinách, kde mají trochu rohatin a rozlámaných noh, žádnou elekcanci. Mám kredenci, stála mne sto čtyřicet, copátka i ty karabinky. Fortepiano koupím, až budou děti větší, teď mají ještě malé prsty, zatím mám jenom aristón, abych měl trochu radosti. Jenom že mi žaludek neslouží, prosím vás, člověk má jíst od rána do večera jen ta kuřata, holoubátka, zapíjet vínem, to není jako třikrát denně kyselo nebo foučky nebo jahelník jako tady v chalupách. Jste tu žebrota, brali byste, kdyby bohatý Špáta dával.“ Lidé mu neodpovídali, že s dědictvím doklepal a v hlavě že to nemá v pořádku. Jednou na počátku prosince si vzpomněl, že by se měl zas podívat ke Kulichovi na hon. Sebral psa i karabáč a šel. Toho dne padlo u Lhoty ran nepočítaných; Špáta do toho mlátil jako do bubnu, ale zajíčka netrefil. Bylo již po třetí odpoledne, když se klátil k domovu. Jda od řeky s návrší k svému domovu, v němž zůstával jen tak jako na vejletu, popraskával karabáčem a nevšiml si ani, že od domu šel zástup lidu. Na prahu se potkal s packým posilákem Bartouškem. „I hleďte, snad zas nedědjm?“ zasmál se. Bartoušek vážně povznesl hlavu, posunul brejle se špičky nosu k čelu a zadívav se na Špátu zabručel: „No, jste vy chlapík, vy to umíte! Dej vám dobrou noc!“ A vážně šel od prahu. Špáta pohvizduje, vklátil se do domu. V kuchyni ho uvítalo boží dopuštění. Stará spínala ruce a bédně ječela. „Tuhle jde, darebák, ludrák! Všecko rozházel, všecko projedl a projedl, teď nám zabavili všecko, zapečetili všecko, teď jsem žebračka nebohá —“ „Co zabavili — co propil? Já jsem bohatý Špáta, mám svých čtrnáct tisíc, dva domy, jeden —“ „Mlč, měl jsi, ale nemáš, nic nemáš, než co máš sobě a co tuhle stojí, všecko jsi proludračil, teď nás vyženou do žebroty —“

K základům patří dobré návyky

Dobré osobní finance staví na určitých základech. A k nim patří i dobré finanční návyky – například zbytečně neutrácet, mít přehled a také si před podpisem všechno číst.

Kromě jednotlivých finančních produktů jde celý základ finanční gramotnosti shrnout do několika bodů. Těmi jsou mít výdaje nižší než příjmy a zbytečně neutrácet, mít přehled o tom, kam vaše peníze plynou, platit své závazky včas, něco si pravidelně odkládat stranou a další volnou část pravidelně zhodnocovat.

Podívejme se tedy postupně na jednotlivé body.

Neutrácet celý příjem

Utrácet méně, než kolik vydělám – to je naprostý základ a také alfou i omegou celé finanční gramotnosti a řízení peněz. Má to trojí efekt, protože si tak

můžete část příjmu šetřit, část investovat a díky oběma předchozím věcem dohromady se při nepříznivých okolnostech vyhnete případným půjčkám a úvěrům.

Když si člověk kupuje jen to, na co má, tak je zároveň i šťastnější. Není ani tolik ve stresu, protože když se stane nějaká nepředvídaná událost, tak je schopen ji zvládnout díky uspořeným částkám. Při online nakupování také nemusíte platit více než je nutné. Vypěstujte si zvyk porovnávat si před nákupem různé nabídky. Opatrným srovnáním a dobrým výběrem najdete i lepší nabídky za stejnou cenu, nebo alespoň stejnou nabídku za mnohem nižší cenu. Nekupujte si věci okamžitě. Obzvláště ty, co okamžitě nepotřebujete. Naučte se na věci si šetřit. Nejenže jste tak svobodní, protože máte svůj život pevně v rukách, ale šetření na konkrétní věc má ještě jednu velkou výhodu. Naše potřebu jsou pomíjivé a často se rozplynou přes noc. I když jeden den jste si jisti, že bez nějaké věci nemůžete žít, zjistíte, že po několika dnech si na tuto věc sotva vzpomenete. Tím že si věci nekupujete okamžitě – říká se tomu impulzivní nákup a všichni obchodníci jej milují -vytvoříte si tak filter, který vám pomůže rozpoznat, zda danou věc opravdu chcete.

Držet se svého rozpočtu za každou cenu

Mít přehled – extrémně důležitá věc, na kterou často zapomínáme. Sepsaný rodinný rozpočet dokáže udělat docela divy. Víte tak totiž, kolik si můžete dovolit za měsíc utratit a také, kudy vám odcházejí peníze zbytečně.

Lépe tak i odhadnete, na čem můžete ušetřit. Mohou to být energie v domácnosti nebo to třeba může údržba věcí, které ani nepoužíváte. Impulzivním nákupům se ale také dá vyhnout vcelku jednoduše.

Potřebujete mít přehled i ve smlouvách – číst si smlouvy je nutné, protože právě jejich neinformovaným podepsáním vzniká nejvíce potíží. Svým podpisem totiž zároveň souhlasíte s tím, že je vám vše jasné a že vše plně chápete.

Proti jednou podepsané listině se pak špatně brání. Je tedy lepší se takovým věcem naučit předcházet a případně smlouvu nepodepsat. Pomalu si tedy zvykněte číst všechno, co se vám dostane pod ruce. Časem se naučíte rovnou číst nejproblematictější pasáže a také na co si v nich máte hledat.

Při rozpočtování skvěle funguje obálková metoda. Připravíte si několik obálek, které si různě nadepíšete – nákupy, bydlení, útrata, spoření a podobně. Své peníze si vyberete v hotovosti a rozložíte si je do těchto obálek. Jakmile vám peníze v nějaké z nich dojdou, buď si část přendáte z nějaké méně důležité, nebo pro tento měsíc s placením končíte.

Takto za měsíc neutratíte více peněz, než kolik jste měli k výplatě. O svých penězích máte přehled, tím pádem se trochu držíte i v nakupování a navíc si ve své finanční gramotnosti pokládáte dobré základy.

Platit své účty včas a v pořádku

Je to možná očividné, ale právě očividné věci se trochu ztrácí z našeho zorného pole. Když přijde složenka, účet, faktura nebo cokoli jiného, tak je nezbytné se s ní alespoň trochu seznámit. Kolik a kam máte zaplatit a hlavně kdy to máte zaplatit. Samozřejmě ani není potřeba připomínat, že bankovní i nebankovní půjčky musíte splácet vždy na čas. Případné pokuty a sankce za pozdní splácení jsou vyhozené peníze; nehledě na to, vám záznamy v registrech zkomplikují získání lepších podmínek v budoucnu.

Pokud jde o pravidelné výdaje, život vám ulehčí každé internetové bankovníctví. Vyčleňte si někdy odpoledne na chvíli čas a ve své bance si nastavte trvalé příkazy. Je totiž mnohem jednodušší si jednou dvakrát za měsíc zkontrolovat odchozí platby, než každou platbu zadávat zvlášť a jednotlivě.

Mnoho výdajů se opakuje, ale některé jako na potvoru nepůjdou zadat jako trvalý příkaz. V té chvíli vám pomohou ušetřit čas alespoň šablony plateb – nastavíte si základ jako číslo účtu, symboly a poznámky a pak už jen podle potřeby doplňujete částky nebo variabilní symboly. Čas strávený zadáváním plateb si tak snížíte na nezbytné minimum. Co se týče kreditních karet – vypěstujte si zvyk ji používat jen v nutnosti. Většinou na ní neplatíte žádné úroky, pokud ji stihnete kompletně doplatit do jednoho měsíce.

Vždy mít něco v záloze

Právě když přijde nějaká složenka úplně nečekaně, většinou nevíme co s ní. Když však máme něco našetřeného na horší časy, nemusíme hned hledat rychlou půjčku.

Alespoň malá finanční rezerva nás před podobnými věcmi dokáže ochránit. Ideálně by ta krizová část měla odpovídat alespoň jednomu měsíčnímu příjmu. Ta životní část pak asi šesti nebo devíti měsícům. Pokud teď žádnou zatím nemáte, je ten pravý čas si ještě dnes odložit něco stranou. Tvořit finanční rezervu můžete i díky úsporám na splátkách plynoucích z konsolidace.

Nemusí to být moc. V krajním případě vám bude stačit klidně i někde schovaná stokoruna nebo hromada drobných – rezervu na horší dny si totiž člověk buduje, neobjeví se jen tak ze dne na den. Odkládat si něco stranou je zvyk jako každý jiný, a v rámci dobré finanční gramotnosti je právě tento návyk mnohem důležitější, než kolik si ve skutečnosti odložíte. Vyhýbejte se také pokušení utrácet peníze z vaší finanční rezervy. Jsou to peníze na horší časy a případné kalamity. Když je nebudete mít na tyto chvíle připravené, tak vám ani nebudou moci posloužit.

Český jazyk, ZSV - Výměnek⁵⁷

Klíčová slova

Rais, Kalibův zločin, výměnek, ZSV

Metodická část

Rais – Kalibův zločin – výměnek – ZSV- věcná břemena – NOZ.

Pracovní text

"Tak, tak," zvolna pokýval starý, ale více neřekl. Ve světnici bylo potom ticho, jenom Konopáč brousil nohama pod stolem.

"A jakýpak vy si, pantáto, vlastně uděláte vejměnek?" náhle se optala Boučková.

"Zrovna takový, jaký jsem dával sám."

"Ale vy jste sám a tenkrát jste měl tatínka i maminku!" potměšile se smějíc, odpověděla.

Starý se na ni podíval přes brejle, ale hned klidně zahovořil:

"Sám, nesám, vejměnek jako vejměnek! Dají mi dva hektory žita, dva ječmene, hektor pšenice, dvacet liber másla, deset sýra, každý den půllitr mléka, jak se nadojí, kopu vajec, osm hektorů brambor, třetí díl ze všech stromů na zahradě, sáh dříví, kopu otýpek a toť se rozumí, že náš vejměnek k volnému obývání."

"Pánečku, pánečku, hodně - ale jaká pomoc, musím dětem svým vejměnkem pomáhat, sama ho beztoho nespotřebuju!"

"Já taky ne, panímámo, a budou-li ke mně, budu já k nim."

"Ale pak máte ještě ten tisíc, ten prý chcete dát do knih?"

"Ten dám do knih; do hrobu ho nevezmu," přisvědčil.

"Jemináčku, jemináčku!" spráskla rukama. "Ale holka musí hned bejt poloviční zápisnice!"

⁵⁷ Zdroj: Nový Občanský zákoník - Pododdíl 7 - Reálná břemena - Podnikatel.cz. Podnikatel.cz - největší server pro podnikatele v ČR [online]. Copyright © 2007 [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik/f4583084/#p1303>

Nemá sic tolik, ale vy jste si taky pořádně napočítal, a pak je mladá, podívejte se na ni, zrovna kvete, každý se bude divit, jakou si váš syn přivedl nevěstu," živě rozkládala. Starý neodpovídal.

"Prosím vás, tatínku," měkce se ozval Vojta.

"Inu, inu, jak myslíš, máš už rozum a budeš hospodařit ty, ne já," stále hledě k zemi, odpověděl otec.

"A copak vy, panímámo, vy miníte zůstat tady, vidíte?" po chvíli začal znova. Konopáč rychle přesedl a hrabal nohama.

"Snad se nebojíte, že jim chalupu odnesu, když u dcery pobudu? Tady mám vejměnek, tady jsem doma, a u koho jsem, ten ze mne škody nemá, to se zeptejte tuhle Konopáče," tesklivě odpovídala Boučková.

Věcná břemena

Pododdíl 1

Obecná ustanovení o služebnostech

§ 1257

(1) Věc může být zatížena služebností, která postihuje vlastníka věci jako věcné právo tak, že musí ve prospěch jiného něco trpět nebo něčeho se zdržet.

(2) Vlastník může zatížit svůj pozemek služebností ve prospěch jiného svého pozemku.

(...)

Reálná břemena

§ 1303

(1) Je-li věc zapsána do veřejného seznamu, může být zatížena reálným břemenem tak, že dočasný vlastník věci je jako dlužník zavázán vůči oprávněné osobě něco jí dávat nebo něco konat.

(2) Pro totéž reálné břemeno lze zatížit i několik věcí.

§ 1304

Časově neomezené reálné břemeno může být zřízeno jen jako vykupitelné a podmínky výkupu musí být předem určeny již při zřízení reálného břemene.

§ 1305

Zřizuje-li se reálné břemeno právním jednáním, vzniká zápisem do veřejného seznamu.

§ 1306

Záleží-li reálné břemeno v opakovaném plnění, může být zadržena dávka nebo její náhrada požadována jak po osobě, za jejíhož vlastnického práva dávka dospěla, tak od přítomného vlastníka, avšak jen z věci reálným břemenem zatížené.

§ 1307

(1) Vlastník zatížené věci se zdrží všeho, čím by se věc zhoršila k újmě osoby oprávněné z reálného břemene.

(2) Nedostačuje-li věc reálnému břemeni z viny jejího vlastníka nebo pro nedostatek, který vyjde najevo teprve později, tou měrou, jak se mělo při jeho zřízení za to, napraví vlastník tento stav složením jistoty nebo jinak, aby osoba oprávněná z reálného břemene neutrpěla újmu.

§ 1308

O zániku reálných břemen platí obdobně ustanovení o zániku služebností.

Český jazyk, ZSV - Pomluva⁵⁸

Klíčová slova

Neruda, Malostranské povídky, ZSV, pomluva

Metodická část

Neruda – Malostranské povídky – O měkkém srdci paní Rusky – ZSV - pomluva

Pracovní text

Paní Ruska se protlačila až ku katafalku. Padesátnice, ale statná paní nadprostřední výšky. S ramenou jí splývala hedbávná černá mantila, černý, světle zelenými stuhami ozdobený čepec vroubil její kulatou a upřímnou tvář. Hnědé její oči zahleděly se do tváře nebožtíkovy. Zatrhló jí to obličejem, rty se jí začly chvít, bohaté slzy vyhrkly. Těžce zaštkala. Utřela si bílým šátkem rychle oči i ústa. Teď pohlédla na sousedky vpravo a vlevo. Vlevo stála voskárka paní Hirtová a modlila se z knížky. Vpravo stála nějaká slušně oblečená panička, kterou paní Ruska neznala; byla-li, jak se podobalo, z Prahy, musila být odněkud za vodou. Oslovila ji, to se rozumí, že po německu, neboť v národním ohledu byla Malá Strana tenkrát skutečně levou Prahou.

„Dej mu pánbůh věčnou slávu,“ pravila paní Ruska, „jako by byl živ, tu leží a usmívá se,“ a zase stírala řinoucí se slzy. „šel a nechal nás tu – nechal tu také všecku svou zámožnost – smrt je zlodějka, je.“

Neznámá paní neodpovídala.

„Jednou jsem byla také na židovském pohřbu,“ pokračovala pološeptem paní Ruska, „ale to není hezké. Všechna zrcadla jsou zavěšena, aby prý neviděli mrtvolu, ať se obrátí, kam chtějí. Takhle je líp, nebožtíka v truhle je vidět pěkně ze všech stran – já bych řekla, že ta truhla stojí dvacet zlatých v stříbře, to je

⁵⁸ Zdroj: NERUDA, Jan. *Povídky malostranské*. V této podobě 1. vyd. Ilustroval Jaromír František PALME. Praha: Albatros, 2009. ISBN 9788000021485.

Zdroj: [Zákony.centrum.cz](http://zakony.centrum.cz) [online]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-2-hlava-2-dil-2-paragraf-184>.

Zdroj: Pomluva - právní aspekty a možnosti obrany | Články | Právo pro všechny. Úvodní strana | Právo pro všechny [online]. Copyright © 2019 D.A.S. Všechna práva vyhrazena [cit. 13. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/pomluva-pravni-aspekty-moznosti-obrany/>

krása! Ale zasloužil si jí, dobrák, jako by se na nás i z toho zrcadla usmíval. Pranic ho smrt nezměnila, jen trochu ho natáhla – jako by byl živ, že?“

„Já pana Velše za živa neznala,“ mínila cizí panička.

„Ne? O já, já tuze dobře. Ještě co svobodného, a také ženu jeho ještě co svobodnou, dej jí pánbůh nebe! Vidím ji jako dnes, když měli svatbu – plakala od božího rána – prosím, plakat celý den, když má člověk devět let už s mužským známost! Hloupé, ne? Ten si na ní vyčkal, devět let, moh radš čekat ještě devětkrát devět. Ta byla! Povídám, protivná byla. Ze všech byla nejrozumnější a nejkrásnější a hospodářství nerozuměla žádná jako ona; na trhu se smlouvala hodinu o grešli, při prádle upřela chudé podělkyni vždycky nějakou putnu vody a děvečky se u ní nikdy nenajedly. A Velš, ten měl lázně! Měla jsem dvě děvečky po sobě od nich a vím všechno. Minutu neměl pokoje. Že prý je jenom proto pořádný, že se jí bojí, a že prý jí jen proto neodmlouvá, aby se zlobila tím více. Víte, ona byla, jak říkáme, romantická, a chtěla, aby ji celý svět litoval. Pořád si naříkala, jak ji muž trýzní. Kdyby ji byl muž ze zlosti otrávil, byla by bývala ráda, a kdyby se byl muž sám oběsil, taky, alespoň by ji byl svět litoval.“

Paní Ruska pohlédla zas k neznámé své sousedce. Ale neznámá tu víc nestála. V ohni svém nebyla paní Ruska ani upozorovala, že sousedka její zapaluje se v tváři vždy víc a víc, a že uprostřed její řeči odstoupila od ní. Nyní rozmlouvala neznámá v pozadí pokoje se suchým panem Uhmühlem, oficiálem u zemské účtárny, příbuzným pana Velše.

Paní Ruska zahleděla se zas na němou tvář nebožtíkovu. Zase se jí začly rty pozachvívat, slza jí vyprýštěla z oka.

„Nebožák,“ pravila hezky nahlas k voskářce paní Hirtové, „ale on je na všechno trest boží, na všechno. Vždyť on také nebyl poctivý, nechme to! Kdyby si byl vzal chudou Tondou, s kterou měl přec dítě –“

„Zdráva v májové noci na koštěti přijela?“ zasípalo to hlasitě za ní a kostnatá ruka mužská položila se jí na rameno. Všichni přítomní trhli sebou a hleděli na paní Rusku a pana Uhmühla, který se teď postavil před ni. Natáhnul ruku ke dveřům a velel svým sípavým, ale pronikavým hlasem:

„Ven!“

Trestní zákoník / ČÁST DRUHÁ / HLAVA II / Díl 2 / § 184

(1) Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem,

televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Pomluvou rozumíme závažný zásah do osobnosti pomlouvané osoby v důsledku šíření nepravdivých údajů a informací o této osobě ústně, písemně, tiskem, na internetu apod., kdy toto jednání je způsobilé narušit soukromí pomlouvaného, negativně zasáhnout do jeho pracovního života, poškodit jeho dobrou pověst u spoluobčanů či mu způsobit jinou újmu.

Podle intenzity pomluvy a jejích důsledků pro pomlouvaného člověka je možné toto protiprávní jednání řešit třemi způsoby:

1. Méně závažné formy pomluvy lze považovat za přestupek, který je možné projednat v přestupkovém řízení. Pomlouvačné jednání může být vyhodnoceno a řešeno jako přestupek tehdy, pokud spočívá v zesměšnění pomlouvané osoby nebo v její urážce jiným způsobem, který je způsobilý přivodit takové osobě újmu na cti, avšak nedosahuje ještě intenzity trestného činu. Za účelem projednání pomluvy v přestupkovém řízení je třeba oznámit protiprávní jednání místně příslušnému obecnímu úřadu a nechat jej ve správním řízení projednat. Předpokladem takového oznámení je přitom náležitý popis skutkového stavu, přiložení veškerých důkazů a označení případných svědků. Pomluvy jsou v rámci přestupkového řízení projednávány poměrně často, neboť velké procento jednání naplňujících znaky pomluvy nedosahuje takové intenzity, aby mohla být projednána jako trestný čin. V rámci přestupkového řízení může být pomlouvajícímu uložena povinnost zaplatit pokutu, omluvit se pomlouvané osobě, jakož i povinnost nahradit pomlouvané osobě újmu, která jí byla šířením nepravdivé informace způsobena.

2. Proti pomluvě je možné bránit se také podáním občanskoprávní žaloby u místně příslušného okresního soudu. Podle ust. § 81 odst. 2 občanského zákoníku má totiž každá fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevu osobní povahy. Ochrana v tomto smyslu směřuje vůči jakémukoli jednání, které svými důsledky zasahuje do jakékoli složky na ochranu osobnosti pomlouvaného člověka. Vždy půjde tedy o posouzení, zda určitá informace zasáhla např. do soukromí pomlouvané osoby, do její cti, vážnosti apod. a jaký to pro tuto osobu mělo důsledek. Podle ust. § 82 občanského zákoníku pak člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byl odstraněn jeho následek. Žalobou na ochranu osobnosti se lze domáhat veřejné omluvy zpravidla na místě a způsobem, jímž byla pomluva zveřejněna. Současně může také poškozená osoba požadovat finanční odškodnění za újmu, kterou utrpěla.

3. Je-li intenzita pomluvy vyšší a škodlivější, může naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu pomluvy podle ust. § 184 trestního zákoníku. Pomluvou ve smyslu trestního zákoníku rozumíme takové jednání, v jehož důsledku dochází k šíření nepravdivé informace o jiném člověku, která je způsobilá

značnou měrou ohrozit vážnost pomlouvané osoby u spoluobčanů, poškodit ji v zaměstnání (pomlouvaná osoba nemůže nadále vykonávat své zaměstnání; dojde k výpovědi z pracovního poměru), narušit její rodinné vztahy (v důsledku pomluvy dojde k rozvratu manželství či k zprůtrhání jiných rodinných vazeb), nebo jí způsobit jinou vážnou újmu. Proti takto závažnému jednání je možné domáhat se ochrany práv a oprávněných zájmů podáním trestního oznámení, kdy se danou záležitostí bude zabývat Policie ČR a následně bude trestný čin řešen v rámci trestního soudnictví, v rámci kterého může být pomlouvajícímu uložen i trest odnětí svobody a povinnost k náhradě újmy, kterou svým jednáním pomlouvané osobě způsobil.

Český jazyk, IVT - Internet⁵⁹

Klíčová slova

Cimrman, Cimrmanovo informační šapitó, IVT

Metodická část

Cimrman – Cimrmanovo informační šapitó – myš – www – IVT – vznik internetu.

Pracovní text

Předchůdce internetu

S cestovatelskými výpravami Járy Cimrmana souvisí i jeden z jeho epochálních projektů, který se stal přímým předchůdcem dnešního internetu.

Na svou poslední cestu do Afriky v roce 1910 se Cimrman dostal s cirkusem Continental, na jehož turné po Habeši byl pro svou znalost tamního Hammarského jazyka najat jako konferenciér. Už při prvním vystoupení v Adis-Abebě stihla cirkus pohroma. Během přestávky v programu neodolala zvířata, tak říkajíc, volání divočiny, vyvalila mříže klecí a rozprchla se.

Ožebračený majitel cirkusu soubor rozpustil a nepotřebný stan levně prodal prvnímu zájemci. Tím byl Jára Cimrman.

Po návratu do Prahy postavil zakoupený stan na Letné a proměnil ho v proslulé Cimrmanovo Informační Šapitó. V něm bylo zaměstnáno 12 středoškolských profesorů ve výslužbě, kteří telefonicky zodpovídali dotazy ze svých oborů. Uprostřed manéže seděla telefonistka, která podle druhu dotazu přivolávala k aparátu jednotlivé emeritní profesory.

Profesor chemie Emil Hodač ve svých pamětech vzpomíná: Šéf kanceláře, doktor Cimrman, byl s naší prací spokojen. Jen Prof. Weber ho popuzoval, neboť mírně zadrhával a do telefonu se hlásil „We-we-we-Weber.“ A Prof. Šustr ho přiváděl k zoufalství, neboť ve všech svých výkladech operoval s myší polní. Slon africký byl těžký jako 30 000 myší, lasička byla 1,5x rychlejší než myš a trus

⁵⁹ Zdroj: Cimrman / Smoljak / Svěrák: Afrika aneb Češi mezi lidožravci (2002). Cimrman / Smoljak / Svěrák [online]. Dostupné z: http://cimrman-smoljak-sverak.blogspot.com/p/afrika_27.html.

Zdroj: Jak na Internet - Historie Internetu. Jak na Internet - Jak na Internet [online]. Copyright © 2021 CZ.NIC, z. s. p. o. [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1205/historie-internetu/>

kuny lesní páchnul 4x pronikavěji než trus myši. Tázala se ho jedna dáma, jak jedovatá je muchomůrka zelená. Odpověď Prof. Šustra byla neuvěřitelně názorná. „Hlavní jed muchomůrky zelené, tzv. Amanitin, je tak prudce jedovatý, že množství, které bychom nabrali na špičku nože, usmrtilo by 100 000 myši, které seřazeny za sebou, vytvořily by řadu 18 km dlouhou, podle níž bychom si vykračovali 4,5 hodiny vojenským krokem.“

Vzpomínka Prof. Hodače je prvním svědectvím o využití myši jako operátoru v počítačové technice.

V chladném podzimu roku 1914 napadli Cimrmanův informační systém viry. Zavirováním tří profesorů a jejich odchodem do domácího ošetřování, přišel tak Cimrman o všechna data z oblasti biologie, železniční dopravy a zemědělství.

Je už jen drobným detailem, že k oblíbeným svačinám v Cimrmanově stanu patřil zavináč.

Počátky českého Internetu

V únoru roku 2017 jsme oslavili dvacet pět let od spuštění Internetu v tehdejší Československu. Oficiálně k tomu došlo 13. února 1992 na pražském ČVUT. Současně byl zahájen projekt FESNET, tedy Federal Educational and Scientific Network (v názvu mělo původně být „Research” místo „Scientific”, zkratka však kolidovala s jednou zavedenou obchodní značkou). Projekt FESNET byl financován hlavně z prostředků Fondu rozvoje vysokých škol MŠMT a zapojily se do něj vysoké školy ve všech větších městech. Po rozdělení Československa se zkratka změnila na CESNET (Czech...).

Začátky to ovšem byly velmi spartanské. Vždyť jediným mezinárodním spojením byla linka z Prahy do Lince o úžasné kapacitě 9600 bitů za sekundu. Standardní ethernetový paket se touto rychlostí přenášel bratru jednu a čtvrt sekundy! Pro přenos elektronické pošty, konferencí USENET i nějaký ten hlemýžďí Telnet či FTP to ale stačilo a jiné služby tehdy nikdo neznal.

World Wide Web

Počátkem 90. let minulého století byl prakticky hotový podvozek a motor dnešního Internetu – odborně řečeno: protokoly síťové a transportní vrstvy. Dalšímu rozvoji směrem k široké veřejnosti ale bránily dvě skutečnosti.

Jednak Internet byl v té době stále oficiálně vyhrazen pro akademickou komunitu. K potřebným legislativním změnám, které umožnily komerční využití Internetu, došlo v roce 1991 v USA a brzy nato i ve zbytku rozvinutého světa. Druhým problémem tehdejšího Internetu byl charakter aplikací. Šlo stále o programy, které si psali hackeri sami pro sebe, takže pro laika byly obtížně použitelné. V osobních počítačích se sice už začala prosazovat grafická uživatelská rozhraní, Internet byl ale pořád pouze textový.

Opravdovou revolucí, která způsobila pozdější masové rozšíření Internetu, byl vznik služby World Wide Web – neboli WWW. Došlo k ní na evropské půdě, konkrétně v ženevském Centru jaderného výzkumu CERN. Vynálezci WWW, Tim Berners-Lee a Robert Cailliau, použili známý princip hypertextu – souboru textů navzájem propojených odkazy – a přidali k tomu komunikační protokol nazvaný HTTP (Hyper-Text Transfer Protocol).

V roce 1990 běžel první webový server v CERNu na počítači NeXT Computer. Premiérová webová stránka měla URL <http://info.cern.ch>. Celá věc byla v té době ovšem určena pro komunikaci vědců.

Dalším milníkem ve vývoji WWW bylo dokončení vývoje prvního grafického klienta, který nesl už většinu znaků moderních webových prohlížečů. Jmenoval se Mosaic a jeho autory byli Marc Andreessen a Eric Bina, kteří tehdy působili v americkém Národním centru superpočítačových aplikací (NCSA).

Mosaic byl volně dostupný pro všechny tehdy populární platformy osobních počítačů, a proto se mezi uživateli Internetu rozšířil rychlostí blesku.

Český jazyk, chemie - Jedy⁶⁰

Klíčová slova

Flaubert, Paní Bovaryová, chemie

Metodická část

Flaubert – Paní Bovaryová - otrava – chemie – arsen

Pracovní text

Považoval za vhodné, aby po několika prvních soustech sdělil některé podrobnosti tragédie: "Nejprve jsme měli pocit suchosti v hrtanu, potom nesnesitelné bolesti v nadbřišku, nadměrné zvracení, bezvědomí."

"Jak se vůbec otrávila?"

"To nevím, pane doktore, a ani nevím, kde mohla sehnat tu kyselinu arzeničnou."

Justin, který právě přinášel kupu talířů, se celý roztrásl.

"Co je ti?" řekl lékárník.

Při té otázce chlapec všechno s velikým rachotem upustil na zem.

"Ty pitomče!" vykřikl Homais. "Ty nemehlo! Tupohlavče! Osle zatracená!"

Náhle se však opanoval a pokračoval: "Chtěl jsem se pokusit o analýzu, pane doktore, a primo jsem opatrně zavedl do zkumavky..."

"Měl jste jí raději zavést prst do krku," řekl chirurg.

Jeho kolega byl zticha, neboť před chvílí dostal mezi čtyřma očima pořádnou důtku za svůj prostředek na dávení, takže milý Canivet, při operaci koňské nohy tak arogantní a řečný, byl dnes velice skromný, nepřetržitě se usmíval jako na souhlas.

⁶⁰ Zdroj: FLAUBERT, Gustave. Paní Bovaryová. Přeložil Eva MUSILOVÁ. Praha: Dobrovský, 2015. Knihy Omega. ISBN 978-80-7390-264-3.

Zdroj: Arsen – WikiSkripta. 301 Moved Permanently [online, cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.wikiskripta.eu/w/Arsen>

Homais jen zářil pýchou hostitele a skličující pomyšlení na Bovaryho mu ještě v jakémisi sobeckém zvratu dokonce zlepšovalo náladu. Také byl u vytržení nad doktorovou přítomností. Vychloubal se svou učeností, házel bez souvislosti slovy jako kantharis, upasový strom, mancinela, zmijí jed:

"A dokonce jsem četl, pane doktore, že některé osoby byly intoxikovány a podřaty jako bleskem po požití příliš prudce uzené klobásy! Stálo to alespoň v krásném článku, který napsal náš velký učitel, jedna z našich největších farmaceutických kapacit, slavný Cadet de Gassicourt!"

Arsen

Chemická značka As, atomové číslo 33, prvek v 7. skupině Mendělejevovy chemické tabulky. Nenajdeme ho v čisté podobě. Kovový arsen není toxický, ale v těle je přeměňován na toxické sloučeniny. Arsen je součástí nekvalitního hnědého uhlí a vzniká spolu s oxidem arsenitým a dalšími sloučeninami arsenu při jeho spalování.

Arsen je všudypřítomný metaloid, který se v přírodě nachází ve formě organické a anorganické. Toxicita arsenu se odvíjí od jeho formy (anorganický vs. organický) a jeho oxidačním stavu. Anorganický a organický arsen má různou biologickou dostupnost. Anorganický arsen je výrazně více toxický než arsen organický. Anorganický arsen je považován za karcinogen (skupiny 1, tedy prokázaný karcinogen), který při dlouhodobé expozici zvyšuje riziko vzniku různých karcinomů, například kůže, měchýře, plic, ledvin, jater a prostaty. Jeho expozice také mění gastrointestinální, kardiovaskulární, hematologické, plicní, neurologické, imunologické a reprodukční/vývojové funkce. U dětí velmi exponovaných anorganickému arsenu je popisován rozvoj rakoviny a onemocnění plic.

Organický arsen je obsažen v mořských plodech a po pozření prochází jen minimální biologickou transformací a je vylučován téměř nezměněný. Naopak anorganický arsen se nachází ve vodě v určitých zeměpisných oblastech a v rýži a produktech z rýže. Koncentrace arsenu je různá podle toho, v jaké půdě byla rýže pěstována a podle druhu rýže. Vysoký obsah arsenu v rýži v porovnání s obilovinami se připisuje anaerobnímu pěstování na zaplavených rýžových polích a jedinečné fyziologii této rostliny, která umožňuje vychytávat a akumulovat arsen z prostředí. Nejvyšší koncentrace anorganického arsenu je v otrubách rýže, hnědá rýže tedy obsahuje více arsenu než rýže bílá. Z rýžových zrn včetně otrub jsou vyráběné rýžové nápoje, rýžové kreky a cereálie.

Toxické účinky arsenu

Akutní otrava

Narušuje dýchání a cévy. 200 mg dávka podaná ústy usmrcuje.

První příznaky otravy: trávicí problémy, nevolnost, zvracení, krvavý průjem. Při průniku inhalační cestou se dostávají bolesti hrudníku, dráždivý kašel a zánět průdušek.

Sloučeniny arsenu jsou jedovaté, neboť mozek není dostatečně prokrvován.

Chronická otrava arsenem

Požítí malé dávky arsenu může vést k návyku. Může způsobit neurologické poruchy, poruchy krve tvorby nebo rakovinu kůže.

Chronická otrava arsenem se pozná na osvětlených částech těla (např.: vlasy, nehty, játra, kosti).

Arseničné sloučeniny nahrazují fosfáty a brzdí metabolické cesty, sloučeniny arzenu způsobují rozvrat substrátové fosforylace v glykolýze (tvorba 1 – arseno - 3P fosfoglycerátu namísto 1,3-bisfosfoglycerátu a tvorba tepla namísto ATP).

Český jazyk, ZSV - Nezvěstnost⁶¹

Klíčová slova

Soukupová, zmizet, ZSV

Metodická část

Soukupová – Zmizet – povídka Zmizel – neznámá – NOZ.

Pracovní text

Matka sedí v kanceláři a vysvětluje, co se děje. Policista se dívá dost nezúčastněně a ptá se: „Tak vy nevíte, kam šel? Nenapadá vás, proč by mohl utéct z domova? Kam by utekl, kdyby

utekl?“ Matka se mu snaží vysvětlit, že neutekl, že se ztratil, a chce se jí plakat, jak to policista nechápe, že je noc a Martineček je někde venku, proboha, mrzne přece.

Ale policista to chápe, samozřejmě ho hned začnou hledat.

Je to ovšem problematické, puberták se sám neztratí, puberták utíká.

Pak se otec vrátí na policii a uklidní rozrušenou matku, tedy snaží se, a ona se zatím drží, neječí a pláče jenom trochu.

Dlouho sedí na ústředně a sepisují hlášení. Matka jim dá Martinovu pasovou fotku, kterou nosí v peněženke.

Jděte spát, říkají policisté, tady nám už s ničím nepomůžete. Začneme hned pátrat. Podívejte, hned volám panu majorovi. Ale z očí jim kouká, že si stejně myslí, že kluk prostě utekl z domova. Alespoň matce to tak připadá. Když je pošlou domů podruhé, matka se skutečně složí. Ječí a ječí a nenechá na sebe sáhnout a pak se dá do pláče, který ve skutečnosti už nikdy v jejím životě neskončí. Otec přivolá taxíka a jedou s matkou do nemocnice, kde jí píchnou cosi na uklidnění. Pak taxíkem odjedou domů. Matka nemluví a kouká před sebe a třesou se jí ruce. Otec ji doma uloží do postele, ona leží s otevřenýma očima a dělá se jí fyzicky špatně, když si představí, že Martin leží někde svázaný

⁶¹ Zdroj: SOUKUPOVÁ, Petra. Zmizet. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-317-3.

ve sklepe, že Martin leží někde na podlaze automobilu, že Martin leží někde na staveništi, kam spadl, a volá je. Zároveň ale působí injekce a matka nemůže souvisle myslet na nic.

(...)

Otec s matkou chodí od rána po městě, všechny možné trasy, které by jejich syn mohl jít, jdou znovu na zimák, jdou na stadion, kde trénoval, jdou prostě na všechna místa. A protože začali v šest, v deset jsou už promrzlí, zase sněží a není nic vidět, matka si říká, kdyby někde ležel zraněnej, tak ho neuvidíme. Raději nemyslí na to, že v noci bylo mínus dvanáct.

Oba volají pořád dokola jeho jméno.

Potkají policisty. Několikrát. Všichni je posílají domů.

Jdou na policejní stanici. Nic nového. Jeden z policistů jim řekne, že pokud bude pár dnů takhle sněžit, tak by tělo případně našli až na jaře. Matka se složí a otec se pokusí policistu uhodit. Trochu se mu to podaří, ale ne moc.

Taky jim řeknou, že jsou relativně blízko Polska, někdo ho mohl unést, obchod s lidmi, východní Evropa, matka už nemá sílu na další záchvat.

Nezvěstnost

§ 66

(1) Za nezvěstného může soud prohlásit svéprávného člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje. Soud uvede v rozhodnutí den, kdy nastaly účinky prohlášení nezvěstnosti.

(2) Prohlášení za nezvěstného se může stát na návrh osoby, která na tom má právní zájem, zejména manžela nebo jiné blízké osoby, spoluvlastníka, zaměstnavatele nebo korporace, na níž má tento člověk účast.

§ 67

(1) Při posuzování jednání, k nimž je jinak potřebné udělení souhlasu, přivolení, odevzdání hlasu nebo jiného konání osoby prohlášené za nezvěstnou, se k této potřebnosti nepřihlíží; to však neplatí, jedná-li se o záležitost jeho osobního stavu. Kdo jedná, dotýkaje se záležitosti nezvěstného, musí tak činit i s přihlédnutím k jeho zájmům.

(2) Na právní jednání, k němuž došlo bez souhlasu nebo jiného nezbytného projevu vůle nezvěstného poté, co opustil své bydliště, avšak dříve, než byl za nezvěstného prohlášen, přestože toto prohlášení bylo bez zbytečného odkladu navrženo, se hledí jako na jednání učiněné s odkládací podmínkou vydání rozhodnutí, jímž byl prohlášen za nezvěstného.

§ 68

Navrátí-li se člověk prohlášený za nezvěstného nebo jmenuje-li správce svého jmění, pozbývá prohlášení za nezvěstného účinků. Prohlášení pozbývá účinků i dnem, který platí za den smrti nezvěstného.

§ 69

Kdo byl prohlášen za nezvěstného, nemůže namítat neplatnost nebo neúčinnost právního jednání učiněného za jeho nepřítomnosti, k němuž došlo za účinků takového prohlášení, pro to, že se při nich projev jeho vůle nevyžadoval.

§ 70

Bude-li za nezvěstného prohlášen ten, kdo ustavil správce svého majetku, nejsou tím dotčena práva a povinnosti ustaveného správce. To neplatí, jestliže správce není znám, odmítne jednat v zájmu nezvěstného, svá jednání v zájmu nezvěstného zanedbává, nebo jednat vůbec nemůže.

Oddíl 4

Domněnka smrti

§ 71

(1) Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí soud za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel, a určí den, který se pokládá za den jeho smrti.

(2) Na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství.

§ 72

Byl-li člověk prohlášen za nezvěstného a vyplývají-li z okolností vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoli jeho smrt není nepochybná, může ho soud prohlásit za mrtvého na návrh osoby, která na tom má právní zájem, a určí den, který nezvěstný zřejmě nepřežil. Má se za to, že tento den je dnem smrti nezvěstného.

§ 73

Člověka, který byl prohlášen za nezvěstného, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí pěti let počítaných od konce roku, v němž došlo k prohlášení za nezvěstného. Nelze to však učinit, objeví-li se v průběhu této doby zpráva, z níž lze soudit, že nezvěstný je dosud naživu. V takovém případě se postupuje podle § 74 nebo 75.

§ 74

(1) Člověka, který se stal nezvěstný tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezvěstného

prohlášen, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl ještě naživu.

(2) Člověka, který se stal nezvěstným před dovršením osmnáctého roku věku, nelze prohlásit za mrtvého před uplynutím roku, v němž uplyne dvacet pět let od jeho narození.

§ 75

Člověka, který se stal nezvěstným jako účastník události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí tří let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl v průběhu těchto událostí ještě naživu.

§ 76

(1) Byl-li člověk prohlášen za mrtvého, nevylučuje to důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; manželství nebo registrované partnerství se však neobnovuje.

(2) Byl-li proveden mylný důkaz smrti, použije se odstavec 1 obdobně.

Český jazyk, ZSV – Závěť holografní⁶²

Klíčová slova

Cimrman, Záškok, ZSV

Metodická část

Cimrman – Záškok – závěť – holografní – ZSV – NOZ.

Pracovní text

VLASTA: Bárto, víš, proč si tě taky nemůžu vzít? Protože jsi tak hloupej. Ale to není ten hlavní důvod. Teď, prosím tě, mlč a poslouchej. Když jsem matce řekla, jaké mléko jí to Vavroch přinesl, rozhodla se, že změní svou závěť.

BÁRTA: Ona už, chudera, sepsala poslední vůli?

VLASTA: Ano, donutil ji k tomu. Musela mu odkázat všechno: statek, polnosti, les, rybník i cihelnu.

BÁRTA: Cihelny je mi obzvlášť líto. Jaké cihly může pálit takový necita.

VLASTA: Bože, Bárto, ty jsi tak hloupej, až je mi tě někdy líto. Dávej pozor: poslala jsem pro doktora Vypicha, našeho dávného rodinného lékaře a přítele. Sepíšeme novou závěť a ty budeš svědek. Rozumíš?

BÁRTA: Rozumím.

Výstup 2.

/Vypich a předešlí/

VYPICH (prudce, bez zaklepání vejde; při řeči také ráčkuje): Tam je sněhu! Chtěl jsem jet bryčkou, ale pak jsem přepřáhl do saní. Tak rychle: pero, papír, inkoust, ať jsme s tím hotovi, než se Vavroch vrátí. (Zatímco Vlasta s Bártou přinášejí žádané psací potřeby, Vypich sáhne do peřin, vytáhne umělou ruku a měří puls.) Jakpak se daří naší nemocné? No, puls nám odminula sakramentsky zeslábl, ale pero ještě udržíme. Mám pravdu, panímámo? (Vypich

⁶² Zdroj: CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. Hry a semináře: úplné vydání. Vydání třetí. V Praze: Paseka, 2021. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 9788076372689.

uchopí list papíru a zastrčí ho do peřin.) Tady máte papír, vezměte si pero a pište, šupito presto.

(Vlasta vezme matce z ruky hrnek a místo něho jí vklíní do prstů násadku s perem. Pak zastrčí matčinu bezvládnou ruku mezi polštář a peřinu.)

VYPICH: Poslední vůle, dvojtečka: odkazuji... ne, ať je to úplně jasné, neodkazuji veškerý majetek...

(Vlasta sedící na pelesti musí matce občas pero smočit v kalamáři, který drží doktor Vypich. Násadku však z matčiny ruky nevyndává, ale přibližuje ji ke kalamáři i s rukou. Technicky jde o kaširovanou ruku s našitým rukávem, kterým je protažena široká guma přichycená k pelesti postele.)

VYPICH:... svému druhému muži Vavrochovi, ale právě naopak odkazuji obytná i hospodářská stavení, dobytek, polnosti, les, rybník a cihelnu...

(Vlasta opět namočí pero.)

... své jediné dceři jménem Vlasta.

VLASTA: Pane doktore, maminka něco chce.

VYPICH (nakloní se nad postel): Cože? A jejímu otci? Ale vždyť ten už nežije, panímámo. Mach je dávno po smrti! Cože? (Nakloní se ještě blíž, pak se narovná a pokrčí rameny.) Chce to tam. Tak jí to tam dáme, i když je to irelevantní. Prakticky jedinou dědičkou jste vy, Vlastičko.

(Diktuje dál.) A jejímu otci. Tuto závěť jsem napsala při plném vědomí a ruším tím svou závěť předchozí. V Brtnici na Svatého Martina 1876. Podpis – Anastázie Vavrochová, dříve Machová, rozená Rathouská. A teď se podepíšeme my jako svědkové... (Doktor vyjme z peřin popsáný list a dá ho na stůl. Dcera přitáhne matčinu dlouhou ruku s násadkou až nad stůl. Její rukou se Bárta podepíše a předá ji jako psací komplet doktorovi. Ten si při psaní polohlasně diktuje.) Doktor Vypich vlastní rukou.

VLASTA (páčí z umělé ruky násadku): Pušť, maminko, už ho nebudeš potřebovat.

(Ruka s rukávem se prudce smrští zpátky do postele, doktor závěť složí a schová ji do kapsy.)

VYPICH: Tak a je to. Vavroch bude koukat, až se to doví. Ale zaslouží si to, nevděčník. (Tlumeně k Vlastě.) Viděl jsem ho zase ve městě s tou jeho.

VLASTA: Chudák maminka.

VYPICH: Měl by se stydět. Tady nebožka je ještě naživu, a on se chová, jako by už byl vdovcem.

BÁRTA: A přitom: nebýt tady panímámy, čím by byl?

VYPICH: Jistě. Byl by to dodneška prachobyčejný smradlavý podruh. Něco jako ty, Bárto.

Forma závěti

§ 1532

Písemná forma závěti

Závěť vyžaduje písemnou formu, ledaže byla porížena s úlevami.

Závěť porízená soukromou listinou

§ 1533

Kdo chce porizovat v písemné formě beze svědků, napíše celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji podepíše.

§ 1534

Závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

§ 1535

(1) Je-li zůstavitel nevidomý, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Zůstavitel před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

(2) Je-li zůstavitel osobou se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, svědkem, který závěť nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen. Zůstavitel zvoleným způsobem dorozumívání před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

§ 1536

(1) V závěti porízené osobou se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, budiž uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo závěť napsal, kdo ji přečetl nebo tlumočil a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Byl-li obsah tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, uveďte se to v listině včetně údaje, jaký způsob dorozumívání zůstavitel zvolil.

(2) Listinu podepíše i zůstavitel; nemůže-li psát, použije se § 563 obdobně.

Závěť porízená veřejnou listinou

§ 1537

Zůstavitel může projevit poslední vůli ve veřejné listině.

§ 1538

Kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti, přesvědčí se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení.

Svědkové závěti

§ 1539

(1) Svědci se zúčastní pořizování závěti takovým způsobem, aby byli s to potvrdit, že zůstavitel a pořizovatel jsou jedna a táž osoba. Svědek se podepíše na listinu obsahující závět; k podpisu zpravidla připojí doložku poukazující na jeho vlastnost jako svědka a údaje, podle nichž ho lze zjistit.

(2) Svědkem nemůže být osoba nesvéprávná, nebo osoba, která není znalá jazyka, nebo způsobu dorozumívání, v němž se projev vůle činí.

§ 1540

(1) Dědic nebo odkazovník není způsobilý svědčit o tom, co se mu zůstavuje. Stejně není způsobilá být svědkem osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká, ani zaměstnanec dědice nebo odkazovníka.

(2) K platnosti ustanovení závěti učiněného ve prospěch některé z osob uvedených v odstavci 1 se vyžaduje, aby je zůstavitel napsal vlastní rukou, nebo aby je potvrdili tři svědci.

§ 1541

Ustanovení § 1540 platí obdobně i pro toho, koho zůstavitel povolal za vykonavatele závěti nebo kdo při pořizování závěti působí jako pisatel, předčítatel, tlumočník nebo úřední osoba.

Český jazyk – Apokryf v díle K. Čapka⁶³

Klíčová slova

Shakespeare, K. Čapek, Romeo a Julie, apokryf

Metodická část

Shakespeare – Romeo a Julie – K. Čapek – apokryf.

Pracovní text

Julie. Ach otče těšiteli! Kde je pán můj?

Mohu si vzpomenout, kde býti mám,

a také jsem tam. – Kde je Romeo?

Hluk venku.

Bratr Lorenzo. Já slyším hluk. – Pojď z toho místa nákaz, smrti a nepřirozeného spaní.

Moc vyšší, již nemůžem vzdorovat, zviklala naše úmysly: pojď, pojď. Tvůj manžel leží mrtev u tvých prsou; též Paris: pojď, zjednám ti opatření v řeholi u nábožných jeptišek. Nemeškej, neptej se, stráž přichází; pojď, dobrá Julie. –

Hluk znova.

Déle nesmím zůstat.

Odejde.

Julie. Jdi, jdi jen, já však odsud nepůjdu, – jak? číše pevně v rukou milého? Jed tedy byl nečasný jeho konec. Nevlídník! vypil vše, laskavé kvapky nezůstavil,

⁶³ Zdroj: SHAKESPEARE, William. Romeo a Julie [online]. Přel. Josef. Václav Sládek. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/54/27/71/romeo_a_julie.pdf.

Zdroj: ČAPEK, Karel, Emanuel MACEK a Mojmír OTRUBA. Menší prózy. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0377-x.

Zdroj: apokryf - slovník cizích slov online. slovník cizích slov online [online]. Copyright © slovník cizích slov 2005 [cit. 20. 10. 2021]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/apokryf.html>

bych mohla za ním jít? – Políbím ústa tvá, dost možná snad, že na nich ještě trocha jedu visí, aby mne k smrti posilnil. Tvá ústa Líbá jej. jsou teplá!

1. strážný (venku). Ved' nás, hochu: – Kterou cestou?

Julie. Jak, hlasy? – rychle tedy. – Blahá dýko!

Chopí se Romeovy dýky.

Zde pošva tvá;

Probodne se.

zde rezavěj, ať umru.

Umře.

Vejde stráž a Páže Parisovo.

Páže. Zde jest to; kde hoří ta pochodeň.

1. strážný. Zem zkrvena; hledejte po hřbitově. Vy jděte, koho stihnete, buď zatkut.

Někteří odejdou.

Žalostný pohled! hrabě usmrcen; – a Julie v krvi, teplá, sotva mrtvá, jež dva dni ležela zde pochována. – To ať ví princ, – ke Kapuletům běžte, – zvolte Monteky, – vy hledejte: –

Jiní odejdou.

vidouce pudu, kde ta žalost leží, neznáme pudu, jenž k žalosti vedl, až bližší okolnosti vyzkoumáme.

“Romeo?” děl padre Ippolito a napil se. “Toho bych měl znát. Jářku, nebyl to ten mladý sciocco, ten hejsek, ten dareba z Monteků, co posekal hraběte Parise? Říkalo se, že prý kvůli Juliettě. Ano, tak.

Julie si měla vzít hraběte Parise – dobrá partie, signore, ten Paris byl moc bohatý a hodný mladý pán –, ale Romeo si prý umanul, že Julii dostane on – Taková hloupost, pane,” bručel padre. “Jako by bohatí Capuletové mohli dát dceru někomu ze zkrachovaných Monteků. A k tomu ještě Montekové drželi s Mantovou, kdežto Capuletové byli na straně milánského vévody. Nene. Já myslím, že ten assalto assassinatorio proti Parisovi byl obyčejný politický atentát. Dnes je ve všem samá politika, milý synu. To se ví, po tom rabiátství musel Romeo utéci do Mantovy a už se nevrátil.”

“To je omyl,” vyhrkl sir Oliver. “Prosím za prominutí, padre, ale tak to nebylo. Julie milovala Romea, ale rodiče ji nutili, aby si vzala hraběte Parise –”

“Však věděli proč,” souhlasil starý farář. “Romeo byl ribaldo a držel s Mantovou.”

“Ale před svatbou s Parisem jí otec Lorenzo opatřil prášek, aby upadla do zdánlivé smrti,” pokračoval sir Oliver.

“To je lež,” děl prudce padre Ippolito. “To by otec Lorenzo nikdy neudělal. Ale pravda je, že Romeo napadl Parise na ulici a posekal ho. Snad byl opilý.”

“Odpusťte, otče, ale to bylo docela jinak,” protestoval sir Oliver.

“Pravda je, že Julii pochovali. Romeo nad jejím hrobem proklál Parise mečem –”

“Počkat,” řekl farář. “Předně to nebylo nad hrobem, nýbrž na ulici blízko pomníku Scaligerů. A za druhé ho Romeo neprobodl, nýbrž mu jen rozťal rameno. Holenku, zabít někoho mečem se vždycky nepovede. Jen to zkuste, mladý pane!”

“Scusi,” namítal sir Oliver, “já to viděl hned při premiéře na jevišti. Hrabě Paris byl opravdu v souboji proboden a skončil na tom místě. Romeo v domněnání, že je Julie skutečně mrtva, se otrávil v její hrobce. Tak to bylo, padre.”

“Kdepak,” bručel otec Ippolito. “Neotrávil se. Utekl do Mantovy, příteli.”

“Promiňte, padre,” trval na svém Oliver, “já to viděl téměř očima – vždyť jsem seděl v první řadě! V tu chvíli procitla Julie, a když viděla, že její miláček Romeo je mrtev, vzala také jed a skonala.”

“Co vás nemá,” zlobil se padre Ippolito. “Se divím, kdo nadělal tyhle klepy. Pravda je, že Romeo utekl do Mantovy a chudáček Julie se z lítosti nad tím drobátko přiotrávila. Ale nic to nebylo, cavaliere, jen takové dětinské; prosím vás, bylo jí sotva patnáct let. – Já to vím od toho Lorenza, mladý pane; to se rozumí, já byl tehdy takovýhle ragazzo,” ukazoval dobrý páter asi loket od země. “Julii potom odvezli k tetě do Besenjana, aby se zotavila. Tam za ní přijel hrabě

Paris, měl ještě ruku v obvazku a to víte, jak to v takovém pádu bývá: byla z toho láska jako trám. Za tři měsíce se vzali. Ecco, signore, tak to v životě chodí. Já sám jsem byl na její svatbě ministrantem v bílé komžičce.”

Sir Oliver seděl jaksí zdrcen. “Nezlobte se, otče,” řekl konečně, “ale v té anglické hře je to tisíckrát krásnější.”

Páter Ippolito zafuněl. “Krásnější! Já nevím, co na tom vidíte krásného, když si dva mladí lidé vezmou život. Byla by jich škoda, mladý pane. Já vám řeknu, krásnější je, že se Julie vdala a měla osm dětí, a jakých dětí, panečku: jako obrázky.”

Oliver vrtěl hlavou. “To už není to, milý padre; vy nevíte, co je to veliká láska.”

Maličký páter zamyšleně mrkal. “Veliká láska? Já myslím, že to je, když dva lidé se dovedou snášet po celý život... oddaně a věrně... Julie byla vzácná paní, drahý pane. Vychovala osm dětí a dosloužila svému manželů až do smrti.

Tak u vás se říká Veroně město Juliino? To je od vás Angličanů strašně hezké, cavaliere. Paní Julie byla opravdu výtečná žena, dej jí Bůh věčnou slávu.”

Mladý Oliver se vytrhl z jakési roztržitosti. “A co se stalo s Romeem?”

“Ten? Ani dobře nevím. Něco jsem o něm zaslechl. – Aha, už to mám. Zamiloval se v Mantově do dcery nějakého marquésa – jakpak on se jmenoval? Monfalcone, Montefalco nebo tak nějak. Ach, cavaliere, to bylo to, čemu vy říkáte veliká láska! Dokonce ji unesl nebo co – byla to nějaká tuze romantická historie, ale podrobnosti jsem zapomněl; prosím vás, to se stalo v Mantově. Ale měla to být nějaká passione senza esempio, nějaká náramná vášeň, pane. Aspoň se tak povídalo. Ecco, signore, ono už neprší.”

Význam slova apokryf

nepůvodní, podvržený spis; literární útvar používající známý motiv k alegorickému anebo parodickému srovnání s výkladem autora

Český jazyk, zeměpis – Pohádka novelistická; pohádka na mapě ČR⁶⁴

Klíčová slova

K. Čapek – Devatero pohádek - zeměpis

Metodická část

K. Čapek – Poštácká pohádka – druhy pohádek – velká písmena – zeměpis.

Pracovní text

Ráno nato hlásil pan Kolbaba panu poštmistrovi, že ten dopis bez adresy psal nějaký šofér Frantík nějaké slečně Mařence a že si ten pan Frantík chce tu slečnu vzít za ženu.

“I prokryndapána,” zvolal pan poštmistr, “to je náramně důležité psaní, to by ta slečna měla dostat!”

“Já bych jí to psaníčko našup donesl,” řekl pan Kolbaba, “kdybych jenom znal, jak se ta slečna Mařenka jmenuje vlastním jménem a ve kterém městě, které ulici a kterém popisném čísle

bydlí.”

“To by, pane Kolbaba, dovedl každý,” povídal pan poštmistr.

“Na to by ani nemusel být pošťák. Ale já bych moc rád viděl, aby ta slečna to psaní dostala.”

“Dobrá, pane poštmistr,” zvolal pan Kolbaba, “tak já tu slečnu adresátku budu hledat, i kdybych rok měl běhat a prochodit celý svět.”

To řekl, přehodil si přes rameno poštáckou tašku s tím dopisem a s krajícem chleba a vydal se do světa.

⁶⁴ Zdroj: ČAPEK, Karel, Emanuel MACEK a Mojmir OTRUBA. *Menší prózy*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0377-x.

Zdroj: Bakalářská práce. Srovnání českých a vietnamských lidových pohádek. Do Ngoc Anh. Comparison of Czech and Vietnamese Folk Tales - PDF Free Download. Documents Professional Platform - PDF Download Free - ADOC.PUB [online]. Copyright © 2021 ADOC.PUB. All rights reserved. [cit. 21. 10. 2021]. Dostupné z: <https://adoc.pub/bakalaska-prace-srovnani-eskych-a-vietnamskych-lidovych-poha.html>.

*

Tak pan Kolbaba chodil a chodil a všude se ptal, nežije-li v tom kraji nějaká slečna Mařenka, co čeká psaníčko od nějakého pana šoféra Frantíka. A tak prochodil celé Litoměřicko a Lounsko a rakovnický okres a Plzeňsko a Domažlicko a Písek a Budějicko a Přeloučsko a Tábořsko a Čáslavsko a hejtmanství hradecké a okres jičínský a Bolešlavsko; byl v Kutné Hoře, Litomyšli, Třeboni, Vodňanech, Sušici, Příbrami, Kladně a Mladé Boleslavi a ve Voticích a v Trutnově a v Sobotce a v Turnově a ve Slaném a v Pelhřimově, ba i v Dobrušce a v Úpici a v Hronově a u Sedmi Chalup, i na Krákorce byl i v Zálesí, no zkrátka všude, a všude se přeptával po té slečně Mařence. Ono těch slečen Mařenek, co v Čechách našel, bylo moc, dohromady čtyřicet devět tisíc devět set a osmdesát, ale žádná z nich nečekala psaníčko od pana šoféra Frantíka; některé z nich sice čekaly na psaníčko od nějakého pana šoféra, ale ten se nejmenoval Frantík, nýbrž Toník nebo Ladislav nebo Václav, Josef nebo Jarolím či Lojzík anebo Florián, též Jirka nebo Johan nebo Vavřinec, ba i Dominik a Vendelín a Erazim, jenom Frantík ne; a jiné ty slečny

Mařenky zase čekaly na psaníčko od nějakého pana Frantíka, ale ten zase nebyl šoférem, nýbrž zámečnickem nebo šikovatelem nebo truhlářem nebo konduktérem, případně též drogistou, čalouníkem, holičem nebo krejčím, ale just ne šoférem.

A tak ten pan Kolbaba už prochodil rok a den, ale nemohl to psaní doručit té pravé slečně Mařence. Poznal moc věcí: viděl vesnice i města, pole i lesy, východ i západ slunka, návrat skřivánek a příchod jara, setbu i žně, hříbky v lese a zrající švestky, viděl v Žatci chmel a na Mělníce vinice a v Třeboni kapry a v Pardubicích perník, ale když už mu to marné hledání trvalo rok a den, sedl si skličěn u cesty a řekl si: “Tak to už je marné, to už snad tu slečnu

Mařenku ani nenajdu.”

Bylo mu skoro do pláče lítostí. Litoval slečnu Mařenku, že nedostala psaní od mládence, který ji měl raději než sebe sama; litoval šoféra Frantíka, že to jeho psaní nemůže doručit; a litoval i

sebe sama, že si s tím dal takovou práci a tolik se nachodil v dešti a horku a psotě a nepohodě a že to bylo nadarmo.

A jak tak seděl u cesty a litoval, viděl, že po té cestě jede nějaké auto. Jelo pomaličku, tak asi šest kilometrů za hodinu a pan Kolbaba si řekl: No, to musí být nějaká starožitná kára, že si to šine tak pomalu. Ale když to auto přijelo blíž, viděl, že to je, kristova noho, krásná osmiválcová bugatka a že za volánem sedí smutný, černě oděný šofér a ve voze smutný, černě oděný pán.

A když ten smutný pán uviděl u cesty zarmouceného pana Kolbabu, kázal zastavit a řekl: “Pote, pošťáku, já vás kousek cesty svezu.”

Pan Kolbaba byl rád, protože ho po tak dlouhém putování už bolely nohy, sedl si u toho smutného černého pána a vůz se dal pomalu a smutně v pohyb.

Když tak ujeli asi tři kilometry, ozval se pan Kolbaba: “Že jsem tak smělý, pane, ale vy asi jedete na pohřeb, že?”

“Nejedeme,” řekl dutým hlasem ten smutný pán. “Proč myslíte, že jedeme na pohřeb?”

“No,” řekl pan Kolbaba, “protože vy, pane, ráčíte být tak smutný.”

“Já jsem tak smutný,” povídal hrobovým hlasem ten pán, “protože to mé auto tak pomalu a smutně jede.”

“No jo,” řekl pan Kolbaba, “však pročpak vám taková krásná bugatka tak pomalu a smutně jede?”

“Protože ji řídí smutný šofér,” pravil truchlivě černý pán.

“Aha,” děl pan Kolbaba. “Račte dovolit, vašnosti, proč vlastně je ten pan šofér tak smutný?”

“Protože nedostal odpověď na psaníčko, které dal na poštu před rokem a dnem,” odpověděl černý pán. “Víte, on psal své znejmilejší, ale ona mu neodepsala; tak on si myslí, že ho už nemá ráda.”

Když to pan Kolbaba uslyšel, vyhrkl: “Že jsem tak smělý, nejmenuje se váš pan šofér Frantík?”

“Jmenuje se pan František Svoboda,” odpověděl smutný pán.

“A ta slečna se jmenuje Mařenka, že?” ptal se dále pan Kolbaba.

Tu se ozval smutný šofér a řekl s žalostným vzdechem: “Slečna Marie Nováková se jmenuje ta nevěrnice, co zapomněla na mou lásku.”

Pohádka jako literární žánr

Pojem pohádka je definován různě. Ve Slovníku literární teorie je popsána níže uvedeným způsobem: „Pohádka, řidčeji též báchorka, je literární žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné, přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy a obecné životní pravdy. Pohádka, jako výraz dávných kolektivních ideologií, uchovávalo až do nynější doby ústní podání. Zakládalo se na ustálených a po celém světě s různými místními variantami rozšířených syžetech, jež převedly srovnávací folkloristiku v 19. a 20. století jednak k obsáhlým soupisům materiálů a jednak k různým pokusům vyložit příbuznost pohádek vzdálených etnických oblastí.“¹ Karel Čapek vymezuje pohádku jako „prazdroj vši poesie, v ní se projevuje původní lidová tvořivost a básnivost, staré hrdinné pověsti a národní myty žijí dodnes v neporušené naivitě dětských pohádek. V pohádkách se vyslovuje sama duše

národa se svou moudrostí, fantasií i prostotou, svou vírou v nadpřirozené síly a svými dávnými národními božstvy. Tak jako romantika objevila nacionalismus, vynalezla i folklor, vedle národních písní stala se lidová pohádka hlavním dokladem a klenotem svébytných a domorodých národních kultur a rasových hodnot.“ Michal Černoušek uvádí, že je „pohádka jedinečný umělecký útvar, čerpající svou existenci z folklóru, z lidové kultury“. Podle shora citovaných autorů dojdeme k závěru, že je pohádka žánr folklórního původu. Vznikla v dávných dobách, kdy písmo nebylo ještě známo. Pohádky se šířily ústní formou z generace na generaci, díky tomu docházelo k jejich zjednodušování nebo i komolení. Jednalo se o kolektivní tvorbu, vyprávěči si své příběhy různě podle sebe přizpůsobovali, vkládali do nich své zkušenosti a zvyklosti podle kraje, ze kterého pocházeli. Autoři byli zpočátku známi, nebyli ale nikdy uváděni, proto se na jejich jména postupně zapomínalo. Pohádka je krátké epické vyprávění založené na smyšleném ději, jež vzniká na základě představivosti. Obsahuje prvky fantastické nebo prvky z běžného všedního života.

Druhy pohádek

Pohádka fantastická/kouzelná – je nejstarší a nejpočetnější a nejvíce podobná pověsti. Má své kořeny zasazené v pradávných mýtech, kultovních rituálech a kouzlech, hrdinové se tu setkávají s nadpřirozenými bytostmi, užívají magii. Skládá ze spousty motivů, kompozice bývá složitější. Většinou začíná odchodem hlavní postavy z domova za dobrodružstvím. Děj je řazen chronologicky. Čas plyne v magickém světě jinak než ve skutečném. Příběh může být zasazen do smyšleného prostředí, často se na scéně objevují králové, princové a princezny. Typickým motivem je cesta z reálného světa do světa pohádkového a naopak. Častým námětem bývá vítězství slabšího jedince nad silnějším. Tyto pohádky jsou dvojího druhu, buď s mladým mužským hrdinou, nebo s dívčí představitelkou.

Pohádka o zvířatech – má určitou podobnost s bajkami, bajky ale neřadíme do lidové slovesnosti, jelikož vznikly uměle vytvořeným způsobem. Na rozdíl od pohádek používají zvířecí vlastnosti v příbězích jako ponaučení a jako morální výuku. Ve zvířecích pohádkách se nevyskytuje hojný počet postav, obvykle jde o dvě až tři. Pohádky mají velice jednoduchý děj a téměř vždy humorný nádech. Typickým námětem je nepřátelství mezi kočkou a psem, chytrá liška, hloupý medvěd, zlá koza.

Realistická/novelistická/bytová pohádka/pohádka ze života – má blízko novele nebo povídky. U této pohádky se mění primitivní názory založené pouze na mýtech, objevuje se více racionalita. Tento typ je spíše určen starším dětem, jelikož se předpokládá, že čtenář získal jistou zkušenost. Témata vycházejí z každodenního všedního života na vesnici i ve městě. Častými postavami bývají sedláci, řemeslníci nebo vojáci. V případě výskytu životních nesnází se hrdinové snaží vše vyřešit přirozenou cestou, bez použití magie, kouzelné

předměty a nadpřirozené bytosti se objevují velice málo. Děj je zábavný, s mnohými zvraty a napětím. Sociálně slabší jedinci bývají rozumově vyšší než bohaté měšťanstvo.

Pohádka legendární – její děj se opírá o biblické postavy, je velice prostý a jednoduchý. Vypráví o lidech, kteří nějakým způsobem pochybili. Poté následuje trest, hrdinové projdou neuvěřitelným trápením, ale vše dobře dopadne díky jejich pokání. Dalším častým motivem je postava Smrti, která obchází Zemi a koná svoji práci, ale vždy jí vtom někdo zabrání. Často se objevují Ježíš a svatý Petr, kteří putují po světě a dávají pozor na to, zda je vše tak, jak má být.

Český jazyk, ZSV, Ch – Drogová závislost⁶⁵

Klíčová slova

Christiane F., My děti ze stanice ZOO, heroin

Metodická část

Christiane F. - My děti ze stanice ZOO – heroin – závislost.

Pracovní text

Večer v posteli mě čím dál častěji chytaly děsné představy. Lidi ze Soundu se mi zjevovali jako duchové a já si přitom uvědomovala, že se budu muset brzo vrátit do Berlína. Takové večery jsem měla z Berlína děsně strach. Pak mě napadlo, že bych mohla poprosit babičku, abych u ní mohla zůstat. Jenže jak jsem to měla zdůvodnit, a hlavně matce? Musela bych ji vyprávět všechno o svých zkušenostech s drogami. A to bych nedokázala. Myslím, že babičku by taky na místě ranila mrtvice, kdyby se dověděla, že její holčička si píchá heroin. Takže jsem musela zpátky do Berlína. Randál, světla, celej ten bláznec, kterej se mi vždycky líbil, mi najednou lez děsně na nervy. Nemohla jsem při tom kraválu v noci spát. A na Kurfürstendammu, uprostřed aut a tlačení, jsem propadala panice. Ani jsem se moc nesnažila zvyknout si znovu na Berlín. Protože tejden po mém návratu jsme jeli na třídní vejlet. Přestože jsem dostala od tety padesát marek, ani na chvíli mě nenapadlo, abych si za to koupila fet. Detlefa jsem nehledala, jen jsem zaslechla, že už nechodí do Soundu. Zůstala jsem naprosto čistá, nevzala jsem si vůbec žádnou fet, než jsme jeli se třídou do Schwarzwald. Děsně jsem se na ten vejlet těšila, jenže za pár dní se mi tam udělalo blbě. Po jídle mě bolelo břicho a túry jsem sotva došla. Když jsme jeli autobusem do Lorrachu na exkurzi po Suchardových čokoládovnách, řekla najednou Kessi, která seděla vedle mě: „Člověče, ty jsi úplně žlutá. Určitě máš žloutenku.“ A kousek si ode mě odsedla. Šílené jsem se vyděsila. Každý herák dřív nebo později chytne žloutenku od špinavý a starý stříkačky, kterou si navíc často od někoho půjčuje. Poprvé po dlouhý době jsem zase myslela na háčko. A hned

⁶⁵ Zdroj: CHRISTIANE, F., Christiane, Kai HERMANN a Horst RIECK. My děti ze stanice ZOO. 4. upr. a dopl. vyd. Přeložil Zuzana SOUKUPOVÁ. Ostrava: OLDAG, 1996. ISBN 80-85954-18-4.

Zdroj: Heroin – Prev-Centrum. Prev-Centrum – Pomáháme s řešením obtížných životních situací [online]. Copyright © 2017 [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/heroin/>.

jsem si vzpomněla na špinavou stříkačku, kterou mi ten vodepsanej herák na záchodě v Bulowbogenu vrazil do ruky mou první čtvrtku. Pak jsem si řekla, že to Kessi s tou žloutenkou asi nemyslela vážně. Dělal si snad jen srandu. Říkala jsem si, že přece není možný, abych to chytla po těch několika píchnutích ještě před prázdninami. Před továrnou jsem v jednom stánku s buřtama sebrala lžičku z umělé hmoty. A pak se šlo do čokoládového ráje. Ponořila jsem svou lžičku do každé kádě s aspoň trochu chutně vyhlížející hmotou. Když to bylo obzvlášť dobrý, odváděla jsem pozornost průvodce všelijakými otázkami, abych si mohla ještě párkrát líznout. Na konci prohlídky jsem pak šlohla tolik bonbónů, že se mi sotva vešly do svázaný bundy. Už v autobuse jsem si přísahala, že se čokolády v životě nedotknu. A na ubytovně mě to sklátilo. Moje játra kapitulovaly před tučnou čokoládou, kterou jsem do sebe naládovala po kilech. Ted si všimli i učitelé, že jsem nějak moc žlutá. Přišel doktor a pak už to šlo ráz naráz. Sanitkou do univerzitní kliniky ve Freiburgu. Izolační pokoj na dětském oddělení byl neposkvřněně bílej a měl jen pár metrů čtverečních. Nikde ani obraz na stěně, vůbec nic. Sestry přinášely téměř beze slova jídlo a prášky. Někdy přišel doktor a zeptal se, jak mi je. Takhle to šlo tři tejdny. Nesměla jsem vyjít z pokoje, ani na záchod. Nikdo za mnou nepřišel, nikdo se mnou nemluvil. Neměla jsem nic pořádnýho ke čtení, ani rádio. Často jsem si myslela, že mi z toho přeskočí.

Heroin

Skupina drog:

Heroin je polysyntetická droga odvozená od morfinu (diacetylmorfin, diamorfin), patří mezi opiáty. Heroin se vyrábí z opia (nebo z morfinu), působí silněji, rychleji a kratší dobu, než morfin. Surovinou pro výrobu heroinu je mák setý, mezistupněm pro výrobu heroinu je surové opium. Mezi další zástupce této skupiny patří: kodein, braun, metadon, buprenorfin (Subutex, Suboxone), opium.

Zástupci:

- Hnědý heroin (diacetylmorfin) nejčastěji pochází z Afganistánu, většinou obsahuje různé příměsi, například strychnin. Je zásadité povahy, uživatelé u sebe mívají kyselinu citronovou kvůli jeho horší rozpustnosti.
- Bílý heroin (diacetylmorfin hydrochlorid – sůl heroinu, s kyselinou chlorovodíkovou) nejčastěji pochází z Asie, mívá vysoký podíl účinné látky (asi 90 %), riziko předávkování je velmi vysoké. Lze aplikovat po rozpuštění ve vodě bez dalších úprav.

Slangové výrazy:

herák, hero, háčko, eič, kéro, herodes, bílej

Účinná látka: diacetylmorfin

Účinky žádoucí:

Heroin, podobně jako ostatní látky skupiny opiátů, má tlumivé účinky, způsobuje povšechný útlum centrálního nervového systému. S útlumem úzce souvisí subjektivně vnímané zpomalení všeho dění, člověk prožívá okolní svět jako klidnější, méně náročný. Přesto, že se jedná o látku tlumivou, někteří uživatelé popisují pocity uvolnění, subjektivně vnímané zvýšení energie a schopnost podat vyšší výkon – příčinou je odstranění únavy spojené se stresem. Významným účinkem heroinu je jeho účinek na vnímání bolesti. Heroin, podobně jako ostatní opioidy, tlumí vnímání bolesti a to jak její percepční složku (tedy vlastní cítění bolesti), tak její složku emocionální (tedy nepříjemné emocionální stavy spojené s cítěním bolesti).

Účinky nežádoucí:

- útlum dechového centra, zástava dechu,
- nedostatečné okysličení krve, modravé zbarvení kůže (cyanóza),
- úporná zácpa, zadržování moči,
- zvracení,
- nezájem o sexuální zážitky, anorgasmie, u žen chybí menstruace,
- plochá mimika,
- nápadné zúžení zornic (miosy) do velikosti špendlíkových hlaviček,
- svědění kůže celého těla spojené s poškrabováním – je patrné i při extrémním útlumu,
- pocit tepla,
- nápadná spavost, útlum.

Způsob užívání:

Pro heroin je charakteristické denní užívání. To samozřejmě není obvyklé na začátku užívání, kdy je typické víkendové užívání. Poměrně rychle však dochází ke zvýšení frekvence užívání, nakonec až na několik užití denně – to již v souvislosti s tělesným návykem a rozvíjející se závislostí. Heroin se vyznačuje poměrně úzkou terapeutickou šíří, to znamená, že mezi dávkou účinnou a dávkou smrtelnou je relativně malý rozdíl. Stačí tedy změna koncentrace heroinu nebo mírně zvýšené množství a může dojít k fatální intoxikaci.

Nejčastější formy aplikace: kouření, šňupání, injekční (nejčastěji nitrožilní) užití, inhalace.

Hlavní rizika:

- snadno dojde k předávkování – mezi dávkou účinnou a smrtelnou je jen malý rozdíl,
- možné vdechnutí žaludečního obsahu při zvracení a útlumu (oboje jsou typické projevy intoxikace),
- zvýšené nebezpečí v případě kombinace s jinými tlumivými látkami, včetně alkoholu,

- snadný a rychlý rozvoj fyzické a psychické závislosti.

Opakované užívání heroinu vede k návyku a velmi těžké závislosti – ta má složku tělesnou i psychickou. Fyzická závislost nevzniká po jednorázovém užití, ani po krátkodobém užívání, rozvoj fyzické závislosti trvá zpravidla několik měsíců. Zrádné je, že závislost se rozvíjí plíživě. Uživatelé heroinu popisují, že začnou mít obtíže velmi podobné chřipkovému onemocnění, které po aplikaci heroinu odezní – to je první příznak tělesného návyku. Somatický návyk si obvykle vynutí pokračování v užívání a tak se postupně prohlubuje fyzická a psychická závislost.

Závislost má složku tělesnou i psychickou. Tělesná závislost si vynutí užití heroinu v poměrně krátkých intervalech, obvyklé je užívání v několika denních dávkách (3-4). Pokud uživatel dávkování nedodrží, dochází k rozvoji odvykacího stavu. Psychická závislost se rozvíjí pomaleji než tělesná, uživatele nutí k užití omamné látky i po odeznění somatického odvykacího stavu. Na způsobu aplikace při vzniku závislosti nezáleží.

Injekční aplikace je nejrizikovější způsob užívání, s vysokou pravděpodobností vede k nákaze celkovým přenosným infekčním onemocněním (HIV, virové žloutenky), i k lokálnímu poškození (hnisavé procesy v místě aplikace, záněty žil, zasažení tepny). Heroin je nesnadno ve vodě rozpustný a je třeba jej před injekční aplikací rozpustit pomocí kyseliny. Uživatelé často jako kyselinu užívají nevhodné látky (například citron). Kontaminace takových látek plísněmi může vést ke vzniku celkové plísňové infekce.

Intoxikovaný:

Pro vnějšího pozorovatele se intoxikovaný heroinem jeví jako opilý, s výrazně oploštělou mimikou a se zornicemi velikosti špendlíkových hlaviček. Intoxikovaný ztrácí sociální zábrany. Časté je zvracení. Při rozvíjející se závislosti neschopnost smysluplně fungovat při běžných aktivitách. Člověk ztrácí sociální zábrany a jeho chování je zcela podřízeno snaze opatřit si drogu. Hlubší intoxikace se projevuje namodralou barvou (cyanóza) rtů a později i kůže z nedostatečného okysličení krve. Existuje riziko zástavy dechu!

Český jazyk, ZSV – Komunikace verbální⁶⁶

Klíčová slova

Český jazyk – ZSV – Psychologie - komunikace

Metodická část

Český jazyk – Plešatá zpěvačka – absurdní drama - ZSV – Psychologie – komunikace.

Pracovní text

PANÍ MARTINOVÁ: Já mohu koupit kapesní nůž pro svého bratra, ale vy nemůžete koupit svému dědovi Irsko.

PAN SMITH: Člověk chodí po nohou, ale ohřívá se elektřinou nebo uhlím.

PAN MARTIN: Ten, kdo dneska prodá krávu, bude mít zítra kávu.

PANÍ SMITHOVÁ: V životě se jeden musí dívat z okna.

PANÍ MARTINOVÁ: Ale je možno si sednout na židli, když nemá okna.

PAN SMITH: Člověk aby stále myslel na všechno.

PAN MARTIN: Strop je nahoře, podlaha je dole.

PANÍ SMITHOVÁ: Řeknou-li ano, je to jen takový způsob mluvení.

PANÍ MARTINOVÁ: Jak si kdo ustele, tak si lehne.

PAN SMITH: Vezměte kruh a polaskejte se s ním a zvrhne se vám v bludný kruh.

PANÍ SMITHOVÁ: Učitel ve škole učí své žáky číst, ale kočka kojí svá koťata, dokud jsou malá.

PANÍ MARTINOVÁ: Zatímco kráva nám ukazuje paty.

PAN SMITH: Když jsem na venkově, mám rád samotu a klid.

PAN MARTIN: Na to ještě nemáte léta.

⁶⁶ Zdroj: IONESCU, Eugen. Plešatá zpěvačka. Přeložil Ivan ZMATLÍK. Praha: Artur, 2020. D (Artur). ISBN 9788074831287.

PANÍ SMITHOVÁ: Benjamin Franklin měl pravdu, vy nejste tak klidný jako on.

PANÍ MARTINOVÁ: Jak se jmenuje sedm dní v týdnu?

PAN SMITH: Pondělí, úterý, středa, čtvrtek, pátek, sobota, neděle.

PAN MARTIN: Eduard je úředník, jeho sestra Nancy je písařka a jeho bratr Vilém příručí v obchodě.

PANÍ SMITHOVÁ: Podařená rodina!

PANÍ MARTINOVÁ: Mám raději ptáka na poli než ponožku na trakaři.

PAN SMITH: Raději síť v chatě než mléko v hradě.

PAN MARTIN: Dům Angličana je jeho skutečný hrad.

PANÍ SMITHOVÁ: Neumím dost španělsky, abych se vyjádřila.

PANÍ MARTINOVÁ: Dám ti bačkory své tchýně, když mi dáš rakev svého manžela.

PAN SMITH: Hledám kněze monofyzitu, abych ho oženil s naší služebnou.

PAN MARTIN: Chléb je strom, zatímco chléb je také strom a z dubu se rodí dub každého jitra za svítání.

PANÍ SMITHOVÁ: Můj strýc žije na venkově, ale to se netýká porodní babičky.

PANÍ MARTINOVÁ: Papír je na psaní. Kočka na myši, sýr je na drápání.

PANÍ SMITHOVÁ: Automobil jezdí velmi rychle, ale kuchařka zas lépe připravuje pokrmy.

PAN SMITH: Nebudte labutě, obejměte raději spiklence.

PAN MARTIN: Dobročinnost začíná doma.

PANÍ SMITHOVÁ: Čekám, že mě vodovod přijde navštívit ke mně do mlýna.

PAN MARTIN: Dá se dokázat, že sociální pokrok je mnohem lepší s cukrem.

PAN SMITH: K čertu s leštěním!

Komunikace

Slovo komunikace pochází z latinského *communicare*, jenž znamená „společně něco sdílet, činit něco společným“

Komunikace v sobě tedy nezahrnuje pouze výměnu informací mezi účastníky, ale i podílení se na celkovém dopadu zprávy a kontext, jenž může celý význam tohoto procesu pozměnit. V tomto slova smyslu tedy můžeme komunikaci chápat spíše jako synonymum interakce, procesu vzájemného ovlivňování a působení.

Definice

Komunikace je velmi komplexní a široký pojem, což odpovídá velkému zájmu mnoha vědních oborů (psychologie, politologie, neurověda, lingvistika, biologie, antropologie a dalších), z nichž každý se ji snaží popsat ze svého úhlu pohledu, tedy v rámci určitého teoretického rámce. Komunikace je zároveň předpokladem soužití a prostředkem utváření společnosti. Neexistuje tedy žádná její celistvá a všeobjímající definice.

„Život vždy bude naštěstí mnohem rozmanitější než jeho redukce do sebe-úplnější teorie.“ Zdeněk Vybíral

V užším slova smyslu lze komunikaci chápat jako výměnu informací mezi dvěma a více lidmi, případně dvěma a více psychickými instancemi. Soustředit se přitom můžeme na biologické predispozice, které proces komunikace umožňují, na kanály, které k tomuto procesu využíváme, na vzájemnou interakci komunikace a našeho vnitřního světa (myšlení, cítění, prožívání).

Příklady knižních definic komunikace

"Lidská komunikace je proces vytváření významu mezi dvěma nebo více lidmi." Stewart L. Tubbs, Sylvia Moss

"Komunikace je proces, jímž lidé předávají informaci, ideje, postoje a emoce jiným lidem." J. W. Vander Zanden.

Komunikační proces

Harrold D. Lasswell popisuje komunikační proces jednoduše takto: "Kdo říká, co, jakým kanálem, ke komu, s jakým účinkem."

KDO - komunikant, sdělující, tedy ten, který vysílá sdělení a zahajuje komunikační proces

CO ŘÍKÁ - komuniké, obsah sdělení

KOMU - komunikant, příjemce sdělení

ČÍM - druh komunikace

PROSTŘEDNICTVÍM JAKÉHO MÉDIA - prostředky, jakými je informace sdělována

S JAKÝM ÚMYSLEM - záměr komunikanta, jeho motivace

S JAKÝM ÚČINKEM - dopad sdělení na příjemce, pochopení účelu sdělení.

V průběhu komunikace se mezi sdělujícím a příjemcem dochází ke:

Kódování informace sdělujícím.

Dekódování informace příjemcem.

Český jazyk, D – 50. léta 20. st. v ČSR⁶⁷

Klíčová slova

český jazyk, žert, dějepis

Metodická část

M. Kundera – Žert – 50. léta 20. st. – moderní dějiny.

Pracovní text

Tak hbitě byl každý z nás zbaven své osobní vůle a stal se něčím, co se navenek podobalo věci (věci disponované, posílané, zařazované, odvelované) a uvnitř člověku (trpícímu, nazlobenému, obávajícímu se); byli jsme ještě téhož dne odveleni k nástupu, pak na večeri, pak na lůžka; ráno jsme byli probuzeni a odvedeni na důl; na dole rozdělení podle družstev do pracovních part a obdaření nástrojem (vrtačkou, lopatou, kahancem), s kterým téměř nikdo z nás neuměl zacházet; potom nás těžní klec zavezla pod zem.

Když jsme s bolavým tělem vyfárali, čekali na nás poddůstojníci, seřadili nás a odvedli zase do kasáren; naobědvali jsme se a odpoledne bylo pořadové cvičení, po pořadovém cvičení úklid, politická výchova, povinný zpěv; místo soukromého života místnost s dvacíti lůžky. A tak to šlo den ze dne.

Zvěcnění, které nás postihlo, zdálo se mi být v prvních dnech zcela neprůhledné; neosobní, nařízené funkce, které jsme vykonávali, zastoupily veškeré naše lidské projevy; ta neprůhlednost byla ovšem jen relativní, způsobená nejen skutečnými okolnostmi, ale též nenavyklostí zraku (jako když se vstoupí ze světla do tmavé místnosti); po čase začala pomalu průhlednět a i v tom "přítmí zvěcněnosti" začínalo být vidět na lidech lidské. Musím ovšem přiznat, že já jsem byl jeden z posledních, kteří si uměli na změněnou "světelnost" akomodovat zrak.

Bylo to tím, že jsem celou bytostí odmítal přijmout svůj úděl. Vojáci s černými výložkami, mezi nimiž jsem se octl, cvičili totiž pouze pořadově, beze zbraně,

⁶⁷ Zdroj: KUNDERA, Milan. Žert: román. Vydání osmé. V Brně: Atlantis, 2016. ISBN 9788071083597.

a pracovali v dolech. Byli za svou práci placeni (v tom směru na tom byli lépe než jiní vojáci), ale to pro mne byla chabá útěcha, pomyslel-li jsem, že to byli výhradně lidé, jimž mladá socialistická republika nechtěla svěřit zbraň, protože je považovala za své nepřátele. Samozřejmě, že z toho plynulo krutější zacházení i hrozivé nebezpečí, že se prezenční služba může protáhnout déle než na povinné dva roky, ale já jsem se nejvíc děsil toho prostého faktu, že jsem se octl mezi těmi, které jsem považoval za své úhlavní nepřátele, a že mne k nim přeřadili (definitivně, neodvolatelně a s doživotním cejchem) mí vlastní soudruzi. Prožíval jsem proto první čas mezi černými jako urputný samotář; nechtěl jsem se sžít se svými nepřáteli, nechtěl jsem se mezi nimi aklimatizovat. S vycházkami to bylo v tehdejší době velmi zlé (na vycházku neměl voják nárok, dostával ji pouze jako odměnu, což prakticky znamenalo, že se dostal ven tak jednou za čtrnáct dní - v sobotu), ale já v těch dnech, kdy se vojáci vyhrnuli v partách do hospod a za holkama, jsem býval raději sám; zalehl jsem na postel na ubikaci, snažil jsem si něco číst, nebo dokonce studovat (matematikovi stačí ostatně k práci tužka a papír) a stravoval jsem se ve své nepřizpůsobitelnosti; věřil jsem, že tu mám jen jediný úkol: pokračovat v zápasu o svou politickou čest, o své právo „nebýt nepřítel“, o své právo dostat se odtud.

Navštívil jsem několikrát politruka útvaru a snažil se ho přesvědčit, že jsem se octl mezi černými omylem; že jsem byl ze strany vyloučen pro své intelektuálství a cynismus, ale ne jako nepřítel socialismu; vysvětloval jsem znovu (už pokolikáté!) směšnou historii pohlednice, historii, která však už vůbec nebyla směšná, nýbrž se stávala v souvislosti s mými černými výloškami čím dál podezřelejší a zdála se skrývat něco, co zamlčuju. Musím však po pravdě říci, že politruk mne vyslechl trpělivě a projevil téměř nečekané pochopení pro mou touhu po ospravedlnění; opravdu se pak někde nahoře (jak neviditelné určení místa!) tázal po mé věci, ale nakonec si mne zavolaal a řekl mi s upřímnou trpkostí: "Proč jsi mne klamal? Dověděl jsem se, že jsi trockista."

Začal jsem chápat, že není síly, která by mohla změnit onen obraz mé osoby, který je uložen kdesi v nejvyšší rozhodčí síni lidských osudů; pochopil jsem, že tento obraz (jakkoli nepodobný mně) je mnohem skutečnější než já sám; že je nikoli on mým, nýbrž já jeho stínem; že nikoli jeho je možno vinit, že se mi nepodobá, nýbrž že nepodobností jsem vinen já; a že ta nepodobnost je můj kříž, který nemohu na nikoho svalovat a který musím nést.

Moderní československé dějiny

Únor 1948 a 50. léta

Po pádu nacismu a skončení druhé světové války neobyčejně vzrostl vliv československých komunistů, které cíleně podporoval vůdce Sovětského svazu Stalin. Mnoho lidí v poválečné euforii uvěřilo jejich velkorysým slibům. Komunisté systematicky pracovali na oslabení demokracie s cílem zcela ovládnout stát a přebudovat jej po sovětském vzoru. To se jim v únoru 1948 skutečně podařilo. Svůj podíl na tom měla i nerozhodnost tehdejších

demokratických politiků. Začalo dlouhých čtyřicet let komunistické diktatury. Nejtragičtějším obdobím byla především 50. léta 20. století, poznamenaná honem na „třídní nepřátele“, zestátňováním majetku a zabíráním soukromé půdy, natažením drátů na hranicích, inscenovanými politickými procesy, mnohaletými žaláři, pracovními tábory a popravami nevinných.

50. léta - budování totalitního státu

Padesátá léta 20. století začala v Československu vlastně již v únoru 1948, kdy se komunisté chopili moci. Pro komunistickou vládu znamenal tento časový úsek dobu dosažení a upevnění mocenské stability. Z tohoto důvodu tato kapitola obsahuje i události období těsně po únoru 1948.

Dlouhá československá padesátá léta můžeme rozdělit na několik etap:

Léta 1948 - 1953

Politická změna v únoru 1948 měla jistou podporu ve společnosti. Výsledky voleb v roce 1946 byly reálné. Ovšem po únoru 1948 došlo k vystřízlivění. Nový systém nedostal svým slibům.

Byla zahájena kolektivizace a fakticky byli vlastníci půdy i živností zbavováni majetku. Rozběhla se kola politických procesů a zavládl strach ze Státní bezpečnosti. V závěru této fáze došlo i na vlastní straníky, kteří se stali obětí revoluce.

Období 1953 - 1956

Rozvinula se první společenská krize. Impulzy byla smrt Stalina a Gottwalda, měnová reforma i nepokoje v Polsku a NDR. Nespokojenost obyvatel pramenila z problematického hospodářského vývoje i z deziluze o snadném vybudování socialismu. Krizi se podařilo novému vedení KSČ úspěšně čelit.

Posledním časovým úsekem byla léta 1956 – 1960.

Výrazným mezníkem padesátých let byl XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu a Chruščovovo "odhalení kultu osobnosti" J. V. Stalina. Následovala další krize společnosti. Iluze o skutečné povaze komunistické moci se u mnohých nadále rozplývaly.

Chvilé jisté slabosti komunistů využili spisovatelé, studenti ale i odboráři k tomu, aby se snažili získat liberálnější podmínky.

Režim Antonína Novotného ale opět situaci zvládl a v roce 1957 zahájil kampaň proti revizionismu, která naděje na liberalizaci pohřbila. Stabilitu režimu v Československu využili komunisté k dalšímu upevnění moci. Vrcholem byla nová ústava a vyhlášení o vybudování socialismu v roce 1960.

Padesátá léta končila jako doba stability komunistického režimu. Odpůrci byli zastrašeni a umlčeni, emigrovali, nebo byli ve vězeních.

Český jazyk, D – Proces⁶⁸

Klíčová slova

český jazyk, proces, dějepis, Milada Horáková

Metodická část

Franz Kafka – Proces – Milada Horáková – nacistický a komunistický proces.

Pracovní text

Patrně učinil někdo na Josefa K. křivé udání, neboť byl, aniž se dopustil něčeho zlého, jednou ráno zatčen. Kuchařka paní Grubachové, jeho bytné, která mu každý den ráno kolem osmé přinášela snídani, tentokrát nepřišla. To se ještě nikdy nestalo. Čekal ještě chvíli, viděl ze svého polštáře stařenu, která bydlela naproti a která ho teď zvědavě pozorovala, což u ní bylo zcela neobvyklé, potom však, udivený i hladový zároveň, zazvonil. Ihned se ozvalo zaklepání a vešel muž, jehož zde v bytě ještě nikdy neviděl. Byl štíhlý, a přece statný, v přiléhavém černém oděvu, který všelijakými záhyby, kapsami, sponami, knoflíky a páskem připomínal cestovní obleky, a vypadal proto obzvlášť prakticky, i když nebylo jasné, k čemu vlastně slouží. „Kdo jste?“ zeptal se K. a hned se napolo vztyčil v posteli. Muž však přešel otázku, jako by jeho zjev byl něco, co se prostě musí vzít na vědomí, a řekl jen: „Zvonil jste?“ „Ať mi Anna přinese snídani,“ řekl K. a pokoušel se zjistit, kdo vlastně je ten člověk, a to tak, že ho nejdřív mlčky pozoroval a přemýšlel. Muž se však nevystavoval dlouho jeho pohledům, ale obrátil se ke dveřím, pootevřel je a řekl komusi, kdo patrně stál za nimi: „Chce, aby mu Anna přinesla snídani.“ Nato se ve vedlejším pokoji někdo krátce zasmál, podle zvuku se nedalo rozeznat, není-li to několik lidí. Ačkoli se tím ten cizí člověk nemohl dovědět nic, co by nevěděl už předtím, řekl přece K., jako by podával hlášení: „Není to možné.“ „To by ale bylo něco nového,“ řekl K., vyskočil z postele a rychle si natáhl kalhoty. „To se tedy podívám, co je to za lidi vedle v pokoji a jak mi paní Grubachová vysvětlí, že mě někdo takhle ruší.“ Hned ho sice napadlo, že nebylo třeba, aby to říkal nahlas, jaksi tím uznal, že ten cizí člověk má právo na něho dozírat, to však teď nepokládal za důležité. Přesto si to

⁶⁸ Zdroj: KAFKA, Franz. **Proces**. Přeložil Pavel EISNER. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1597-6.

Zdroj: Na sebe vůbec nemyslela. Když šla Milada Horáková na smrt, další vězeňkyně se modlily - Aktuálně.cz. Zprávy - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 1. 11. 2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/na-sebe-vubec-nemyslela-kdyz-sla-milada-horakova-na-smrt-dal/r~e3ec97eaac8711ea842f0cc47ab5f122>.

ten cizí člověk v tomto smyslu vyložil, neboť řekl: „Nechcete tu raději zůstat?“ „Nechci tu ani zůstat, ani nechci, abyste se mnou mluvil, dokud se mi nepředstavíte.“ „Mysleli jsme to dobře,“ řekl cizí muž a sám teď otevřel dveře. Ve vedlejším pokoji, kam K. vstoupil pomaleji, než měl v úmyslu, to na první pohled vypadalo skoro docela stejně jako včera večer. Byl to obývací pokoj paní Grubachové, snad bylo v tom pokoji, přeplněném nábytkem, pokrývkami, porcelánem a fotografiemi, dnes o něco víc místa než jindy; tím spíše to nebylo znát hned, neboť změna záležela hlavně v tom, že tu byl nějaký muž, který seděl s knihou u otevřeného okna a teď od ní vzhlédl. „Měl jste zůstat ve svém pokoji! Copak vám to František neřekl?“ „A co vlastně chcete?“ řekl K. a přelétl pohledem od nového známého k tomu člověku, který byl nazván Františkem a stál ve dveřích, a pak zase zpátky. Otevřeným oknem bylo zas vidět stařenu, jež s opravdu stařeckou zvědavostí přistoupila k oknu, které teď bylo naproti, aby všechno viděla i nadále. „Ale teď povím paní Grubachové –“ řekl K., pohnul se, jako by se odpoutával od obou mužů, kteří však stáli daleko od něho, a chtěl jít dál. „Ne,“ řekl muž u okna, hodil knihu na stolek a vstal. „Nesmíte odejít, jste přece zatčen.“ „Vypadá to tak,“ řekl K. „A pročpak?“ zeptal se potom. „My tu nejsme od toho, abychom vám to řekli. Jděte do svého pokoje a čekejte. Řízení je už zahájeno a dovíte se všechno v pravý čas. Překračuji svůj příkaz, když vám tak přátelsky domlouvám. Ale doufám, že to neslyší nikdo než František, a ten je k vám sám vlídný, proti všem předpisům. Budete-li mít i nadále takové štěstí jako v tom, že určili za hlídače právě nás, můžete doufat, že všechno dobře dopadne.“ K. se chtěl posadit, teď však viděl, že v celém pokoji není nic, nač by si člověk mohl sednout, než právě židle u okna. „Přesvědčíte se ještě, jak pravdivé to všechno je,“ řekl František a přistoupil k němu i s druhým mužem. Zvláště ten druhý byl mnohem vyšší než K. a poklepal mu několikrát na rameno. Oba si prohlédli noční košili K. a řekli, že teď bude muset spát v košili daleko horší, tuhle košili i s ostatním prádlem že však uschovají a všechno mu zas vrátí, dopadne-li jeho záležitost dobře. „Bude lépe, dáte-li ty věci nám než do skladiště,“ řekli, „neboť ve skladišti dochází k zpronevěrám a mimoto tam všechny věci po nějaké době prodají a nic se přitom neohlíží, je-li příslušné řízení skončeno, či není. A jak dlouho takové procesy trvají, zejména v poslední době! Skladiště by vám sice vyplatilo, co za svršky utržilo, ale předně je to samo o sobě málo, protože při prodeji nerozhoduje výše nabídky, nýbrž výše úplatku, a mimoto víme ze zkušenosti, jak se takové tržby zmenšují, když jdou bůhvíkolik let z ruky do ruky.“ K. si těch řečí sotva všimal, nezáleželo mu zvláště na právu, aby mohl volně nakládat se svými věcmi, pokud takové právo ještě vůbec má, daleko důležitější mu bylo, aby si zjednal jasno o své situaci; dokud však tu ti lidé byli, nemohl ani přemýšlet, druhý hlídač – ti dva mohli být jenom hlídači – stále do něho téměř přátelsky strkal břichem –, když se vsak K. podíval vzhůru, uviděl obličej, který se vůbec nehodil k tomu tlustému tělu, suchý, kostnatý obličej se silným, na stranu zahnutým nosem, a ten obličej se přes jeho hlavu dorozumíval s druhým hlídačem. Co je to jen za lidi? O čem to mluví? Od

jakého úřadu jsou? K. přece žije v právním státě, všude je klid a mír, všechny zákony po právu platí, kdo se opovazuje přepadnout ho v jeho bytě?

Mimořádná statečnost

Milada Horáková byla podle oslovených znalců jejího života zcela výjimečnou osobností moderních českých dějin. K velké škále rysů její osobnosti patří například život zasvěcený službě lidem, mimořádná statečnost, a tedy i to, že stála za svým názorem i v nejtěžších chvílích, kdy jí šlo o život. Třeba před nacistickým soudem v říjnu 1944, kdy jí prokurátor navrhoval v Drážďanech trest smrti. Uhájila se sama v němčině, takže ji soud poslal nakonec za mříže "jen" na osm let.

Nacistická justice - měřeno výší trestu - byla paradoxně k Miladě Horákové shovívavější než ta komunistická. "Nacisté soudili Miladu Horákovou za její skutky v boji proti říši, zatímco komunisté za něco, co nespáchala," říká k tomu Petr Koura z Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Nacisté podle něj až na výjimky nepořádali monstrprocesy jako komunisté. Vyšetřovatelé gestapa se snažili ze zatčených získat informace o těch, kteří s odbojáři spolupracovali, aby je zatkli. "Zatímco komunističtí vyšetřovatelé zatýkali lidi na základě paranoidních stalinistických představ, aby pak mohli zkonstruovat aféru o jejich spiknutí. Nutili proto lidi doznat se k něčemu, co ve skutečnosti neudělali. V tom je ten zásadní rozdíl. Gestapo i StB používaly při výsleších násilí, ale chtěly dosáhnout něčeho jiného. A chtěly to tudíž i justice těchto systémů," vysvětluje historik Koura.

A rozdíl je konečně i v tom, že nacistická justice trestala své odpůrce smrtí vcelku běžně, zatímco ta komunistická hodlala udělat z Milady Horákové hlavu domnělého spiknutí. Zmanipulovaný proces a jeho předem stanovený verdikt proto neměla šanci přežít.

Proč právě Milada Horáková?

Komunistickému režimu měl zmanipulovaný monstrproces s Miladou Horákovou posloužit podle historiků jako důkaz zostřování třídního boje. Současně měla být zastrašena veřejnost před jakoukoliv činností, která by se komunistům nelíbila.

"Proces měl zkrátka ukázat, že nový režim je nekompromisní, rozhodný a že je připraven tvrdě zatočit s každým kvůli jeho nesouhlasu či výhradám," objasňuje Oldřich Tůma.

Podle zvrácené logiky byla právě proto jako hlavní oběť procesu předem vybrána mezinárodně známá žena. Dochovalo se dokonce několik variant politických návrhů ministerstva spravedlnosti, jak má rozsudek vypadat.

V každé z těchto variant se mění počet rozsudků trestů smrti. Někde je jich šest, v jiných jen dva či tři.

"Avšak jméno Milady Horákové figuruje v těchto různých hrdelních návrzích pokaždé. Komunisté si ji vybrali jako symbol hodnot, s nimiž hodlal režim nekompromisně zúčtovat. I tím chtěl doma, ale i v zahraničí zastrašit odpůrce, deklarovat svou rozhodnost a pevnost," zdůvodňuje motivy stalinistů historik Tůma.

Český jazyk - Přísloví⁶⁹

Klíčová slova

Český jazyk, Saturnin, filipika, přísloví

Metodická část

Zdeněk Jirotka – Saturnin – filipika - přísloví – zašifrovaná přísloví.

Pracovní list

Ale ani jinak není potřebí, abyste byli vtipní, moudří a rozšafní, protože i to za vás obstarali jiní. Po celé věky chystali pro vás nepřebornou zásobu přísloví, pořekadel, úsloví a konverzačních obrátů, takže stačí jen sáhnout, vytáhnout to pravé a již můžete vtipně glosovat jakoukoliv situaci.

Je ovšem nutno, abyste se vyvarovali užívání takových přísloví, která se k dané situaci buď nehodí, nebo hodí, ale jako pěst na oko. Bylo by to jednak směšné, jednak byste mohli vzít úhony, jak se říkalo.

Tak třeba není vhodné říkat člověku, kterému zemřela žena a děti a blesk zapálil nepojištěnou stodolu, že každý je svého štěstí strůjcem. To může říci jen idiot, a je možné, že se tím stane strůjcem svého neštěstí, protože mu ten osudem pronásledovaný člověk za tuhle moudrost rozbije hlavu. Proto by v tom případě bylo snad vhodnější použít přísloví, že koho Bůh miluje, toho křížem navštívuje. Tím toho postiženého velmi potěšíte.

Zrovna tak není dobře říkat někomu, kdo čeká patnáct let na povýšení a zase byl přeskočen, že trpělivost přináší růže. V tom případě by se spíš hodilo přísloví, že tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

Velmi dobrá příležitost k použití zbrusu nových průpovědek se vám poskytne o pohřbu některého známého. Tu můžete těšit truchlící pozůstalé tím, že, jak se říká, mladý může, starý musí. Případně vtipně poznamenejte, že zemřelý to má za sebou a nás to čeká. Ještě daleko duchaplnější je konstatování, že tam musíme všichni. Za takovéto překvapující sdělení vám budou pozůstalí srdečně vděční a podstatně zmírníte jejich žal. Tím spíše, že nebudete sami, budou jim to říkat mnozí jiní a ty krásné věty se budou opakovat tolikrát, že nezúčastněný divák bude mít dojem, že všichni přítomní jsou cizinci, kteří se naučili česky

⁶⁹ Zdroj: JIROTKA, Zdeněk. **Saturnin**. 23. vyd., V nakl. Šulc - Švarc 10. vyd. Praha: Šulc - Švarc, 2012 dotisk. ISBN 978-80-7244-316-1.

z téže příručky, v níž pod nápisem "Na pohřbu" byly uvedeny tyto perly společenské konverzace.

Jsou ovšem v životě situace a případy, kdy vám sebelepší přísloví není nic platné. Běda dozorcí vězňů, který by pomáhal trestancům na svobodu a hájil se příslovím, kdo chce kam, pomozme mu tam.

Nebo se dozvíte, že váš známý, pan Matouš, byl pokladníkem nějakého spolku a byl kdysi zavřen pro defraudaci. Velmi vás to překvapí, protože jste se domnívali, že pan Matouš je čestný člověk, řídící se příslovím s poctivostí nejdál dojdeš. Setkáte se s jiným svým známým, panem Markem, a ten se zapřísahá, že zná Matouše celý život, a tvrdí, že je to lež a že nikdy zavřen nebyl. Tak co, byl, nebo nebyl? Jste na rozpacích, ale už vám přichází na pomoc přísloví, že není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu. Z toho plyne, že aspoň trochu pana Matouše bylo zavřeno. Později si zjistíte, že to všechno vzniklo špatným pochopením přísloví. Pan Matouš řekl před několika lety malému chlapci Jeníku Lukášovi, že děti nosí vrána. Průběhem dalšího života si ten chlapec ověřil, že pan Matouš lhal, a za několik let potom ho křivě obvinil z defraudace, dokládaje to oslnivě logickou úvahou, že kdo lže, ten i krade.

Také přísloví, kdo do tebe kamenem, ty do něho chlebem, není radno v praktickém životě uplatňovati. Už v Bibli máme příklad, kdy obr Goliáš do jistého pana Davida už ani chlebem nemohl, protože byl na místě mrtev. Je to zásada ceny tak pochybné, že je stroze odmítána i malými hochy, jejichž bitky kamením jsou podloženy naukami zcela jinými. Z toho je vidět, že není všechno zlato, co se třpytí. Jako třeba přísloví, kdo pozdě chodí, sám sobě škodí. Stal se případ, že lidé přišli pozdě na nádraží a zmeškali vlak, který se někde u Pardubic srazil s rychlíkem.

Jednou jsem zkoušel ozvěnu a volal jsem do lesa. Náhodou tam byl hajný, měl zlost, že plaším zvěř, a to, co na mne zahulákal, ani nechci opakovat. Rozhodně je blbost, že jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Já jsem volal docela slušně.

Úplně zmatené je přísloví, že kdo za pecí sedá, jiného tam hledá. Představte si, prosím, selskou jizbu, trámový strop a pec. Za pecí někdo sedá a hledá tam někoho jiného. Protože prostor za pecí je malý a přítomnost někoho jiného dala by se jediným pohledem zjistit, je jakékoliv hledání zcela zbytečné a svědčí o pomatenosti ducha. Na prostém odmítání přísloví, co tě nepálí, nehas, je založena myšlenka dobrovolného hasičstva. Protože nelze zavrhnout počínání hasičů, je nutno zavrhnout citované přísloví.

Je samozřejmé, že k tomu, aby někdo popřel platnost věty tak obecné, jako je přísloví, je třeba určité duševní síly. Není to lehké, ale někdy se tomu nelze vyhnout, jak se přesvědčil muž, který už neměl ani jediné šaty celé a byl pětkrát v Pasteurově ústavu, protože trval na tom, že pes, který štěká, nekouše. Kousali všichni.

Je nutno obdivovat bujnou představivost lidí, kteří pořekadla razili. Vezměte si třeba přísloví, že kráva zajíce nedohoní. Je to sice pravda, ale nedovedu si představit, že by kráva zajíce honila a proč by to vůbec dělala. Taková kráva není, to ať mi nikdo neříká.

Jsou ovšem také přísloví dosud nedoceněná. Stačí, poukážeme-li na to, že čistota je půl zdraví a veselá mysl také půl zdraví. Je spodivem, že tyto dvě rovnice, dávající dohromady zdraví celé, unikly dosud pozornosti lázeňských lékařů. Jejich využitím by bylo umožněno léčení v masách.

Zašifrovaná přísloví

1 	2 	3 	4
5 IQAM>IQPM	6 $t > x \Rightarrow \forall x = \dots$	7 	8
9 	10 	11 	12
13 	14 	15 	16

Zdroj: Zašifrovaná přísloví | Kryptograf. Kryptograf | Venkovní úniková hra [online]. Copyright © Kryptograf 2016 [cit. 2. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.kryptograf.cz/zasifrovane-prislovi/>

Český jazyk, Dějepis – Láska v časech válečných⁷⁰

Klíčová slova

Český jazyk, Tatér z Osvětimi, Petr a Lucie, Spalovač mrtvol

Metodická část

Morrisová – Tatér z Osvětimi – Rolland – Petr a Lucie – Fuks – Spalovač mrtvol.

Pracovní list

Laleovi se zdálo, že už moc dlouho chodí mezi vězni a klábosí s těmi, které znal z bloku č. 7. Přitom ale pořád pozoroval skupinky dívek. Zrovna mluvil s Leonem, když se mu vztyčily chloupky vzadu na krku. Cítil, že se na něj někdo dívá. Otočil se. Stála tam ona.

Povídala si se třemi dívkami. Když zpozorovala, že si jí Lale všiml, ztichla. Lale došel k dívkám a kamarádky udělaly pár kroků dozadu, jako by chtěly být od toho neznámého dál. O Laleovi už jim řekla. A teď tam stála sama.

Přistoupil k dívce. Její oči jako by ho přitahovaly. Kamarádky se hihňaly opodál. Usmála se. Byl to chabý, váhavý úsměv. Lale téměř nedokázal promluvit. Nakonec ale sebral odvahu. Podal jí chleba a dopis. Nedokázal se ovládnout, v dopise jí musel sdělit, že na ni pořád myslí.

„Jak se jmenuješ? Musím vědět, jak se jmenuješ.“

Někdo za ním řekl: „Gita.“

Než Lale dokázal něco udělat nebo ještě něco říct, jedna z kamarádek ke Gítě přiběhla, odtáhla ji a přitom se jí šeptem vyptávala.

Toho dne večer ležel Lale v posteli a neustále si opakoval: „Gita. Gita... Jak krásné jméno.“

⁷⁰ Zdroj: FUKS, Ladislav. *Spalovač mrtvol*. Vydání sedmé, v EMG čtvrté. Praha: Odeon, 2017. ISBN 978-80-207-1778-8.

Zdroj: ROLLAND, Romain. *Petr a Lucie*. Přeložil Alexandra PFLIMPFLOVÁ. Praha: Odeon, 2017. Knihovna klasiků (Odeon). ISBN 978-80-207-1777-1.

Zdroj: MORRIS, Heather. *Tatér z Osvětimi*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2017-0.

Gita se na palandě v bloku č. 29 ženského tábora přitulila ke kamarádkám Daně a Ivaně. V proužku světla, který pronikal mezírkou v prkenné stěně, se pokoušela číst Laleův dopis.

„Kolikrát to ještě budeš louskat?“ zeptala se Dana.

„Nevím. Dokud to nebudu umět zpaměti,“ odpověděla Gita.

„A kdy to bude?“

„Už to umím dvě hodiny,“ zasmála se Gita. Dana kamarádku pevně objala.

Druhý den ráno Gita s Danou opustily blok jako poslední. Vyšly zavěšené lokty a povídaly si. Jako by si ani neuvědomovaly, kde jsou. Jeden esesák stojící u dveří Gitu bez varování uhodil do zad pažbou pušky. Obě dívky upadly. Gita křičela bolestí. Esesák jim puškou naznačil, aby se zvedly. Se sklopenýma očima vstaly.

Esesák se na ně znechuceně podíval a zavrčel: „Přestaňte se smát.“ Vytáhl z pouzdra pistoli a hlaveň přiložil Gitě ke spánku. Pak nařídil jinému esesákovi: „Dnes nedostanou jíst.“

Když odešel, přistoupila k dívkám jejich kápovala a oběma vrazila facku. „Nezapomínejte, kde jste.“ Pak odešla. Gita položila hlavu Daně na rameno.

„Už jsem ti říkala, že příští neděli se s Lalem sejdu?“

A právě v té chvíli také ona obrátila v chůzi hlavu a s úsměvem se na něho podívala. A tu již neváhal a s rukama téměř vztaženýma spěchal k ní s nadšením tak mladickým a čistým, že na něho prostomyslně počkala. Ani se neomluvil. Necítili ani nejmenší rozpaky. Zdálo se jim, že prostě pokračují v započatém rozhovoru.

„Vy se mi smějete,“ řekl; „a máte pravdu.“

„Nesměji se vám.“ (Měla hlas stejně jako krok živý a pružný.) „Vy sám jste se smál; já jsem se usmála, až když jsem vás tak viděla.“

„A já jsem se opravdu smál?“

„Vždyť ještě teď se usmíváte!“

„Teď již vím proč.“

Nezeptala se ho, proč se usmívá. Šli spolu. Byli šťastni.

„To je dnes krásné sluníčko!“ řekla.

„Novorozené jaro!“

„To na ně jste se před chvílí tak usmíval?“

„Nejenom na ně. Možná také na vás.“

„Vy lháři jeden ošklivý i Vždyť mě ani neznáte."

„Jak bych vás neznal! Viděli jsme se přece, už ani nevím kolikrát."

„Třikrát i s dneškem."

„Ach, vy si to pamatujete..! Tak vidíte, že jsme staří známí!"

„Jak to myslíte?"

„To vám rád povím... Vždyť po ničem jiném netoužím... Och, sedněme si sem! Jenom na chvilku, ano? Je zde u vody tak pěkně!"

(Byli právě u Galateiny fontány; dělníci ji zrovna zakrývali deskami na ochranu před bombami.)

„Ale já nemohu, zmeškala bych tramvaj..."

A řekla mu, kdy musí jet. Ukázal jí, že má ještě víc než pětadvacet minut čas.

Ano, ale chtěla si ještě koupit svačinu na nároží Racinovy ulice; mají tam dobré housky.

Vytáhl jednu z kapsy.

„Jistě ne lepší než tato zde... Nechcete?"

Usmála se a zaváhala. Vložil jí housku do dlaně a podržel její ruku ve své.

„Uděláte mi velkou radost...! Pojdte, pojdte se posadit.. ." Zavedl ji k lavičce uprostřed aleje kolem nádrže.

„Mám ještě něco jiného.."

A vytáhl z kapsy tabulku čokolády.

„Vy labužníku...! A co ještě?"

„Jenže se stydím nabídnout, vám ji, není zabalená."

„Sem s ní, sem s ní! Vždyť je válka!"

Díval se na ni, jak si s chutí ukusuje.

„Dnes si patrně po prvé myslím," řekl, „že i na válce je něco dobrého."

„Och nemluvme o ní! Je to tak protivné!"

„Ano, máte pravdu," řekl nadšeně, „už nikdy o ní nebudeme mluvit."

(A hned se mu dýchalo lehčeji.)

„Nebeská," řekl pan Kopfrkingl Lakmé v jídelně, „děti jely na svatodušní svátky k tetě do Slatiňan, k té naší dobré duši, která je sveticí už teď... a my jsme sami. U nás zatkli pana Zajíce, Berana a ředitele Srnce... bůhsud' proč, zřejmě pro jejich nepřátelství k Říši, německému národu, lidstvu... Co," usmál se na

Lakmé, která se zděsila, „co se bojíš? Že zatkli Zajíce, Berana a ředitele? Bud' klidná, nic se jim nestane, co by se jim stalo, přemístí je jen na jiné pracoviště...“

Pak řekl: „Ředitelem místo pana Srnce mám být já. Mám být ředitelem, protože jsem odborník... Co, drahá, abychom, když jsme právě tak sami, se svátečně oblékli a udělali si takovou malou hezkou hostinu? Ovšem bez vína, jsem abstinent... a pak se vykoupeme v naší krásné koupelně, jak se sluší po římských hodech. Nemáme snad zároveň i výročí naší nebeské svatby?“ usmál se něžně, „nebo aspoň výročí našeho blaženého seznámení v zoo u leoparda... nemáme, dobře, ale myslíme si, že ano... pojď...“ Pan Kopfrkingl vzal Lakmé za paži a odvedl ji do kuchyně, aby připravili jídlo.

Kvečeru, když bylo jídlo hotovo, vybídl pan Kopfrkingl Lakmé, aby si vzala tmavé hedvábné sváteční šaty s bílým krajkovým límečkem, a když si je oblékla, dovedl ji do jídelny, posadil za stůl, přinesl chlebičky, mandle, kávu a čaj, otevřel rádio a pak si sedl ke stolu i on.

„Slyšíš, nebeská,“ usmál se něžně, „to, co teď právě hrají, je sbor a bas z Donizettiho Lucie z Lammermooru. Je to zajímavé. Je to tak dokonale pohřební hudba, a přece se u nás tak málo hraje. Kdo by si ji u nás dal zahrát v síni, měl by pohřeb vskutku vzácný. Paní Strunné kdysi hráli Nedokončenou, slečně Čárské Dvořákovu Largo a slečně Vomáčkové nedávno píseň o Poslední růži Friedricha von Flotowa. Vada je v tom, že hudbu si pro sebe zpravidla nevolí nebožtíci, ale že jim ji vyberou pozůstalí! A ti nevyberou podle vkusu mrtvých, ale podle vkusu svého. Ti nevyberou to, co se líbí jejich nebohým, ale to, co se líbí jim.“

Pak řekl: „Tohle je velká árie Lucie z třetího dějství. Zpívá ji nějaká výtečná Italka.“

A zatímco jedli a z rádia zněla velká árie Lucie, pan Kopfrkingl řekl:

„Máme, nejčistší, život před sebou. Máme, nadoblačná, otevřený svět. Je nám otevřeno nebe,“ ukázal a pohlédl na strop, jako by upozorňoval na hvězdy, nádherný obraz nebo zjevení, „nebe, na kterém za celých těch devatenáct let, co jsme spolu, nepřelétl jeden jediný mráček, nebe, jaké někdy vídám nad mým Chrámem smrti, když se v něm právě nikdo nespáluje. Ale v koupelně, všiml jsem si, máme rozbitý ventilátor, musím to dát zítra spravit. Já jsem tam zatím dal provaz se smyčkou, aby šel ventilátor otevřít ze židle. Ta záclona támhle v rohu...“ ukázal k oknu, „na kterou upozornil na Štědrý den Willi, už od té doby zase drží. Slyšíš ten krásný zpěv,“ ukázal na rádio, z něhož se nesla velká árie Lucie, „jaká je to pravda, že umírá chud, kdo nepoznal krásu hudby, kdepak je Rosana...“

Po večeři pan Kopfrkingl nebeskou políbil a řekl: „Pojď, nevýslovná, dřív než se svlékneme, připravíme koupelnu.“

A vzal židli a šli, dívala se na ně kočka.

„Je tu horko,“ řekl pan Kopfrkingl v koupelně a postavil židli pod ventilátor, „asi jsem to přehnal s topením. Otevři ten ventilátor, drahá.“

Když Lakmé vylezla na židli, pan Kopfrkingl jí pohladil lýtko, hodil jí smyčku na krk a s něžným úsměvem jí řekl:

„Co abych tě, drahá, oběsil?“

Usmála se na něho dolů, snad mu dobře nerozuměla, on se usmál též, kopl do židle a bylo to.

